

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 907

4. RUJNA 2020. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Prijem u HNV-u

***Prvašima na radost,
roditeljima na ponos***

4

Izazov upošljavanja jezično stručnog kadra na hrvatskom jeziku

Nezavidna pozicija ravnatelja škola

8

Promet u pograničnim područjima

Ograničeno putovanje, manji i promet

12

Neven Ušumović, književnik i knjižničar

Odbacivanje čistunstva u pisanju i mišljenju

26

Naši gospodarstvenici (VI.)

Pijesak je naš Dunav

30

Sjećanje na Stipana Šabića (1928. – 2003.)

Likovni pedagog, umjetnik i humanist

34

Bez proštenja na Bunariću

Molitva u tišini

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Zvonko Sarić
(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Sajnos DOO Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Domaći za odrasle

Nova školska godina je počela. S novim pravilima i puno neizvjesnosti zbog pandemije covid-19. Svaka država se pokušava na različite, ali i donekle slične načine suočiti s izazovima koje epidemija donosi – uvođenjem nošenja maski, redovitim dezinficiranjem prostora, manjim brojem učenika u razredima, nastavom na otvorenom, ranijim ili odgođenim početkom nastave, online nastavom, kombiniranom online i redovitom nastavom i slično.

Puno je otvorenih pitanja, puno neizvjesnosti... pravi domaći za odrasle. Specijalno izdanje o početku škole i nastavi u uvjetima epidemije, koje je u utorak objavio dnevni list *Danas* sadrži, među ostalim, rezultate istraživanja koje je proveo Institut za pedagoška istraživanja. Istraživanje koje su provele suradnice Instituta preko online upitnika koji su kreirani posebno za učenike srednje škole, učitelje, nastavnike, roditelje i stručne suradnike daje dio odgovora kakva su njihova iskustva o učenju na daljinu koje je bilo jedina mogućnost obrazovanja tijekom početka epidemije i izvanrednog stanja.

Najopćiji zaključci koji proizlaze iz istraživanja su da učenje na daljinu pruža mogućnost individualiziranog pristupa učenicima, razvija digitalne kompetencije, potiče samostalnost i veću angažiranost učenika srednje škole kao i veću uključenost roditelja u proces obrazovanja. S druge pak strane, učenje na daljinu ima i svoje negativne strane, smatraju nastavnici, a to su: odsustvo žive komunikacije i socijalizacije, teškoće pri praćenju i ocjenjivanju učenika, uvjetovanost digitalnim resursima koje nema svatko, preopterećenost nastavnika i nemogućnost da pruže potporu i pomoć učenicima.

Čini se da su što se tiče roditelja i učenika negativne strane imale odlučujući utjecaj na odlučivanje o tome koji oblik nastave žele. Naime, koncem kolovoza traženo je od roditelja, odnosno učenika, da se izjasne o tome žele li se odlučiti za pohađanje nastave u školi ili na daljinu (online). Velika većina, njih 96,3% izjasnilo se da žele nastavu pohađati »uživo« dok se samo 3,7% izjasnilo za nastavu kod kuće.

Što se tiče nastave na hrvatskom jeziku, manji broj učenika po razredima u osnovnoj školi je ovoga puta prednost. Razredi se neće morati dijeliti i barem je jedna neizvjesnost u organiziranju nastave u ovim okolnostima manje. Uz to osigurani su novi udžbenici, bon za školski pribor, osiguran je prijevoz, nesumnjivo se i u samom Hrvatskom nacionalnom vijeću velika pozornost i trud posvećuje upravo obrazovanju od vrtića do srednje škole. Tako će i Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji *Cro-Fond* u suradnji s HNV-om i Hrvatskim prosvjetnim društvom *Bela Gabrić* 26. rujna organizirati stručni skup za sve nastavnike i profesore koji izvode nastavu na hrvatskom jeziku pod nazivom »Organizacija rada tijekom izvanrednog stanja u odgojno-obrazovnim i obrazovno-odgojnim ustanovama«.

Ipak, sve te pogodnosti nisu dovoljne da privuku roditelje da upišu svoju djecu u nastavu na materinjem jeziku, pa će tako i ove godine nastavu na hrvatskom jeziku pohađati 27 prvaša – 21 u Subotici, te jedan u Maloj Bosni i petero u Đurđinu. Tavankut i Monoštor su ove godine ostali bez razreda na hrvatskom nastavnom jeziku, a zašto je to tako nitko za sada nema odgovora. Možda bi vrijedilo i ovoj temi posvetiti jedan stručni ili znanstveni skup, jer se ovaj problem provlači od samih početaka nastave na hrvatskom jeziku do danas.

J. D.

Izazov upošljavanja jezično stručnog kadra na hrvatskom jeziku

Nezavidna pozicija ravnatelja škola

Upošljavanje jezično stručnog kadra ide sporo i uz izvjesni otpor pojedinih ravnatelja škola, što donekle možemo razumjeti iz njihovih pozicija, ali će se ipak morati pronaći zajedničko rješenje, kaže predsjednica

HNV-a Jasna Vojnić

Vodstvo Hrvatskog nacionalnog vijeća je u povodu početka školske godine upozorilo kako se u većini škola u kojima postoji nastava na hrvatskom jeziku još uvijek nedovoljno angažira jezično stručni kadar za potrebe te nastave, iako je to predviđeno zakonom. Jezično stručnog kadra za nastavu na hrvatskom je iz godine u godinu sve više. Naime, jezičnu stručnost kandidat stječe ukoliko je barem jedan ciklus školovanja pohađao na hrvatskom jeziku u Srbiji ili u Hrvatskoj te je nostrificirao stječenu svjedodžbu ili diplomu ili ukoliko je završio Lektorat hrvatskog jezika i književnosti koji od 2018. postoji pri Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Lektorat je do sada završilo dvadesetak prosvjetnih djelatnika, a iz godine u godinu povećava se i broj nekadašnjih učenika hrvatskih odjela koji završavaju fakultete s kojima mogu raditi u prosvjeti, te bi oni, kako navode u HNV-u, trebali naći svoje mjesto u obrazovanju na hrvatskom jeziku. Međutim, po riječima predsjednice Vijeća **Jasne Vojnić**, upošljavanje ovog kadra ide sporo i uz izvjesni otpor pojedinih ravnatelja škola »što donekle možemo razumjeti iz njihovih pozicija, ali će se ipak morati pronaći zajedničko rješenje«.

»Kadar koji je jezično nestručan u nastavi na hrvatskom jeziku morat će biti iskazan na listama potreba, a mjesto će morati biti popunjeno stručnjakom koji se bude javio na natječaj. To će dovesti do određenih pomjeranja, ali je takav prijelazni period neminovan kojeg sada već i nastavnici i učitelji postaju svjesni. Mnogi nastavnici i učitelji na žalost bez dokaza o poznavanju hrvatskog jezika neće imati prioritet u odnosu na kolege s dokazom o jezičnoj kompetenciji«, kaže Jasna Vojnić.

Težim putem do rješenja

Problemi vezani uz ovo pitanje javili su se pred početak škole u većini škola u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku.

»U pojedinim školama postoje jezično stručni profesori kojima je isprva dan samo određeni postotak nastave, a ostatak je dan jezično nestručnoj osobi, jer su ravnatelji škola smatrali da imaju tu vrstu autonomije. Teško se može razumjeti da i nakon 19 godina postojanja nastave na hrvatskom jeziku ni jedna instanca prosvjetnih vlasti u Srbiji nije na ispravan način razriješila ovo pitanje. Nakon naših intervencija prema Ministarstvu prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i članovima Međuvladina mješovitog odbora za zaštitu prava manjina između Srbije i Hrvatske, pojedini ravnatelji su postupili po naputku, iako su naša očekivanja bila da oni jednostavno poštuju Zakon bez ikakvog 'pritiska' s bilo čije strane. O ovom problemu smo razgovarali i s predsjednikom države **Aleksandrom Vučićem**, jer problem ima i šire razmjere budući da smo imali slučaj da čak i prosvjetna inspekcija u nadzoru škole krši Zakon na način da u izvješću stoji: 'Direktor je izjavio da navedena lica znaju hrvatski jezik, međutim to se nije moglo utvrditi jer se u njihovim personalnim dosijeima ne nalazi dokaz o tome!' Svaki komentar na ovakvu tvrdnju je suvišan, izvješće ponižavajuće, a nerekcija nadređenih službi na sve to obeshrabrujuća. Ipak, reagiranje supredsjedatelja Međuvladinog mješovitog odbora **Ivana Bošnjaka** ove školske godine daje nadu da će se rješavanju problema možda jednom i sustavno pristupiti«, kaže Jasna Vojnić.

Bilo je i slučajeva da jezično stručni profesori konkuriraju u više škola, a da zbog toga što ravnatelji ne iskažu potrebu za

jezično stručnim kadrom ili zbog nespremnosti da se nastava zastupi stručno na račun drugog kolege, oni ostaju s jedva »nakrpljenom« normom od 80 posto.

Resursi za usavršavanje

O izazovima upošljavanja jezično stručnog kadra na hrvatskom jeziku razgovarali smo i s **Isom Planićem**, ravnateljem srednje Politehničke škole iz Subotice, jedne od škola u kojima se izvodi nastava na hrvatskom jeziku. Planić smatra kako su tamošnji profesori stručno kompetentni da izvedu nastavu na hrvatskom jeziku, jer su završili fakultete na srpskohrvatskom jeziku. Dodaje i kako su primljeni u radni odnos na neodređeno vrijeme i da uspješno godinama unatrag realiziraju programe nastave na hrvatskom jeziku.

»Nadam se da će i ubuduće to raditi uspješno, a spremni su naravno na stručno usavršavanje gdje god je to potrebno i moguće«, kaže Planić, dodajući kako profesorima treba dati mogućnosti, vremena i prostora da se stručno osposobe, sukladno željama Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Kao jedan od problema ističe to što se od profesora očekuje da se usavršavaju »sa svojim vremenom i svojim novcem«.

»To je jedan od problema od kojeg ne treba okretati glavu. Može se povući paralela s uvjetima za jezičnu kompetentnost na mađarskom jeziku, gdje je za to potrebno polaganje samo

jednog ispita na fakultetu kako bi se utvrdilo poznavanje ili nepoznavanje jezika. Kod hrvatskog jezika je potrebno pohađati nastavu Lektorata. To nisu isti uvjeti i o tome treba razmisliti«, kaže Iso Planić.

Ulaganje u izobrazbu

U sklopu *Strategije obrazovanja na hrvatskom jeziku u Republici Srbiji* HNV radi na jezičnom osposobljavanju kadra i vjeruju kako će u godinama koje predstoje vjerojatno postojati kadrovi za sve predmete u školama.

»Toga trebaju biti svjesne ne samo škole, već i odgojitelji, učitelji i profesori koji rade u nastavi na hrvatskom jeziku, a nemaju dokaz jezične stručnosti za izvođenje nastave na ovom jeziku«, kaže predsjednica HNV-ova Odbora za obrazovanje **Margareta Uršal**.

Ističe i to da je od iznimne važnosti da prosvjetni djelatnici ulož svoje vrijeme i svoj novac za stjecanje jezičnih kompetencija (dokaz o jezičnoj stručnosti) za izvođenje nastave na hrvatskom jeziku.

»To nije obveza ravnatelja škola niti obrazovnog sustava Srbije već pojedinca. Ako uloži u svoju izobrazbu, znat će cijeliti to, a onaj tko ne želi, nema se pravo ljutiti ako dođe netko jezično stručan na njegovo radno mjesto«, dodaje Uršal.

D. B. P.

Druga sjednica UO Zaklade *Spomen-dom bana Josipa Jelačića*

Druga sjednica Upravnog odbora Zaklade *Spomen-dom bana Josipa Jelačića* održana je 31. kolovoza u objektu HNV-a koji koristi ova zaklada (kuća bana Jelačića) u Petrovaradinu, uz sudjelovanje petero članova UO, te upravitelja Zaklade **Gorana Kaurića**. Sjednicom je predsjedao predsjednik UO **Marko Tucakov**. Dnevni red se sastojao od osam točaka. Upravitelj Kaurić članove je izvijestio o završenom procesu registracije Zaklade u za to nadležnim institucijama (Zaklada je registrirana u Agenciji za privredne registre 13. kolovoza 2020.), kao i procesu otvaranja namjenskih računa za njezino funkcioniranje, nakon čega je podnio detaljna izvješća o sastancima na kojima je tijekom srpnja i kolovoza nazočio kao upravitelj Zaklade unutar delegacije HNV-a: s predsjednikom Pokrajinske vlade **Igorom Mirovićem**, ravnateljem Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Novog Sada **Sinišom Jokićem**, te s predsjednikom Srbije **Aleksandrom Vučićem**. U tom je smislu apostrofirana izrada plana rekonstrukcije objekta, za što je potrebna sredstva izdvojila Pokrajinska vlada, a na račun Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada Novog Sada. Plan se izrađuje u suradnji s predstavnicima Hrvatskog nacionalnog vijeća i stručnim članovima UO Zaklade.

U nastavku je upravitelj Kaurić iznio potrebu žurnoga angažiranja administratora Zaklade, te profesionalne računovodstvene agencije koja bi vodila brigu o financijskom poslovanju, u svezi s čime je prihvaćeno da se nastave konzultacije upravitelja s vodstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća, osnivača Zaklade.

»Profesionalno administrativno poslovanje iznimno je bitno za Zakladu, koja želi ostvariti plodne veze, kako s raznolikom kulturnom scenom Novog Sada, te hrvatske zajednice u Vojvodini, tako i s do sada prepoznatim i novim mogućim ulagačima u funkcioniranje ove kuće iz domicilne države i iz Hrvatske«, kazao je Kaurić.

Članovi Upravnog odbora razmotrili su i nekoliko modela suradnje s kulturnim institucijama i udrugama kulture s područja Novog Sada, a Upravni je odbor zadužio pojedine članove da s njihovim predstavnicima nastave razgovore u cilju definiranja konkretnih prijedloga suradnje.

M. T.

Predstavnici institucija bošnjačke manjine u ZKVH-u

Razmjena iskustava u ostvarivanju manjinskih prava

U organizaciji Sandžačkog odbora za zaštitu ljudskih prava i sloboda u okviru projekta *Jednakost, različitost i dijalog u lokalnoj zajednici*, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata posjetila je u prošli petak, 28. kolovoza, delegacija predstavnika institucija bošnjačke nacionalne manjine iz Novog Pazara.

Projekt ima za cilj doprinos uključivanju manjina putem boljeg predstavljanja njihovih potreba i poboljšanja u provođenju njihovih prava. U okviru projekta, koji je podržan od strane Delegacije Europske unije preko EU-PRO i Fondacije za otvoreno društvo, realizirana je i skupina aktivnosti direktnih konsultacija s predstavnicima različitih lokalnih, državnih i manjinskih institucija, a u okviru tih aktivnosti je i studijski posjet ZKVH-u, kao primjer dobre prakse u ostvarivanju manjinskih prava u području kulture.

Ravnatelj Zavoda **Tomislav Žigmanov** gostima je predstavio položaj hrvatske zajednice u Srbiji, kulturnu scenu, povijesni okvir nastanka Zavoda, djelatnost i najznačajnija postignuća u dosadašnjem radu ove ustanove, kao i izazove s kojima se suočava hrvatska zajednica, napose u području kulture.

Prema riječima predsjednice Sandžačkog odbora za zaštitu ljudskih prava i sloboda **Semihe Kačar** »sve informacije o djelovanju, organizaciji, aktivnostima i rezultatima vaše institucije koje ste podijelili s nama bit će nam od izuzetnog značaja u daljem radu kako organizacija civilnog društva, tako i predstavnika Bošnjačkog nacionalnog vijeća i predstavnika lokalne samouprave Novog Pazara, koji su bili u studijskom posjetu.«

Osim Semihe Kačar, delegaciju iz Novog Pazara činili su: **Rifat Redžović** iz Gradske uprave Novog Pazara, **Mustafa Baltić**,

predsjednik Odbora za kulturu Bošnjačkog nacionalnog vijeća (BNV), **Indira Hadžibulić**, članica Odbora za obrazovanje BNV-a, **Medin Halilović**, novinar, član Odbora za informiranje BNV-a i **Sead Biberović**, izvršni direktor *Urban-In-a*.

Na koncu sastanka iskazana je želja za nastavkom započete suradnje i razmjene pozitivnih iskustava u području ostvarivanja manjinskih prava.

(ZKVH)

Stručni skup u Tavankutu

Fondacija za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji *Cro-Fond* u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem i Hrvatskim prosvjetnim društvom *Bela Gabrić* organizira stručni skup pod nazivom »Organizacija rada tijekom izvanrednog stanja u odgojno-obrazovnim i obrazovno-odgojnim ustanovama«, koji će biti održan u subotu, 26. rujna 2020. godine, u popodnevnom satima u prostorijama Etno-salaša *Balažević* u Tavankutu (Nikole Tesle 16, Tavankut).

Na stručni skup se mogu prijaviti svi nastavnici i profesori koji izvode nastavu na hrvatskom jeziku u Srbiji. Iznos kotizacije za sudjelovanje je 500 dinara, a u cijenu je uključeno posluživanje i osvježanje tijekom stručnog skupa, a nakon toga i svečana večera. Prijave su otvorene do ponedjeljka, 14. rujna 2020. godine. Za sve sudionike iz udaljenijih mjesta bit će osigurani putni troškovi.

Održani parlamentarni izbori u Crnoj Gori

U očekivanju formiranja vlade

FOTO: Danas

Tri oporbene koalicije imaju većinu u crnogorskom parlamentu, a Demokratska partija socijalista predsjednika Mila Đukanovića je izgubila vlast nakon 30 godina * Hrvati ostali bez mandata

Prema konačnim rezultatima parlamentarnih izbora u Crnoj Gori, održanih 30. kolovoza, Demokratska partija socijalista **Mila Đukanovića** je, iako je pojedinačni pobjednik izbora, izgubila vlast, a tri oporbene koalicije imaju minimalnu većinu u parlamentu i mogućnost da formiraju vladu.

DPS je osvojila 35,06 posto, odnosno 143.548 glasova, a koalicija »Za budućnost Crne Gore« 32,55 posto odnosno 133.267 glasova. Koalicija »Mir je naša nacija« je osvojila 12,53 posto (51.297), »Crno na bijelo« 5,53 (22.649), Socijaldemokrate 4,10 (16.769), Bošnjačka stranka 3,98 (16.286), SDP – Jaka Crna Gora 3,14 (12.839), Albanska lista 1,58 (6.488), a Albanska koalicija »Jednoglasno« 1,14 posto (4.675). Hrvatska građanska inicijativa je osvojila 0,27 (1.115), a Hrvatska reformska stranka 0,13 posto, odnosno 532 glasova, i one nisu prešle cenzus koji je za hrvatsku manjinu iznosio 0,35 posto. Glasalo je 76,65 posto upisanih birača, odnosno njih 413.954, od čega je bilo 409.451 važećih glasačkih listića, objavilo je Državno izborno povjerenstvo.

Prosrpska koalicija »Za budućnost Crne Gore«, okupljena oko Demokratskog fronta koji podržava Srpska pravoslavna crkva, osvojila je 27 mandata, građanska koalicija »Mir je naša nacija«, na čelu s **Aleksom Bečićem**, osvojila je 10 mandata i koalicija lijevog centra »Crno na bijelo«, koju predvodi **Dritan Abazović**, osvojila je 4 mandata, čime su osvojile 41 od 81 mjesta u parlamentu i stekle uvjet da sastave novu vladu. Dosad vladajuće stranke dobile su 38 mandata – Đukanovićev DPS 30 mandata, Socijaldemokrate tri mandata, Bošnjačka stranka tri, Albanska lista i Albanska koalicija po jedan mandat i SDP, koji je izišao iz te koalicije i otišao u oporbu, dva mandata.

Čelnici triju oporbenih koalicija su proglasili pobjedu i pozvali sve manjinske stranke da im se pridruže u vlasti, ali je Bošnjačka stranka odbila poziv, a ostale manjinske stranke se nisu izjašnjavale. Čelnici su također pozvali svoje pristalice da ne izlaze na

ulice već ostanu u svojim domovima i tako proslave pobjedu. Pristaše oporbe su ipak izišle na ulice i slavile pobjedu u brojnim gradovima uz dominantnu srpsku ikonografiju. Ozbiljan incident dogodio se u Nikšiću kada se automobil zabio u oporbene simpatizere, a dan nakon izbora u Podgorici su se sukobili pristaše oporbe i vlasti. U Pljevljima je došlo do međunarodnih vrijeđanja i napada na Bošnjake.

U prvom intervjuu nakon izbora, predsjednik Crne Gore i čelnik DPS-a **Milo Đukanović** rekao je kako vjeruje da će se uskoro vidjeti rasplet oko formiranje nove vlade. Istaknuo je da neće pokušavati utjecati na odluku tri pobjedničke koalicije čiji su »programi dosta udaljeni«.

Istaknuo je da u regiji postoje dva suprotstavljena pristupa – prozapadni pravac s jedne i nazadni nacionalistički s druge strane »koji je sada probuđen«.

FOTO: Danas

Politički analitičari procjenjuju da je Milo Đukanović izgubio vlast zbog usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovijesti i sukoba sa Srpskom pravoslavnom crkvom koja je pod motom »ne damo svetinje« mobilizirala vjernike, te organizirala masovne prosvjede protiv tog zakona tvrdeći kako je on paravan državi za otimanje crkvene imovine.

U prvim su govorima čelnici svih triju oporbenih prosrpskih koalicija najavili formiranje ekspertne vlade koja bi Crnu Goru trebala voditi do izlaska iz gospodarske krize. No, pred njima su još i teški stranački pregovori za formiranje te vlade i sigurno ne laka kohabitacija s predsjednikom Milom Đukanovićem.

Prema popisima stanovništva od 2001. do 2011. Crna Gora nema tzv. većinskog naroda i prema Ustavu iz 2007. je označena kao građanska država republikanskog oblika vladavine. Prema popisu iz 2011. građani su se u pogledu svoje etničke pripadnosti izjasnili kao: Crnogorci 44,98%, Srbi 29,73%, Bošnjaci 8,65%, Muslimani 3,31%, Albanci 4,91% Hrvati 0,97%, Romi 1,01%, ostali 1,56% i neizjašnjeni 4,87%.

Priredila: J. D.

U kojoj mjeri ograničeni granični prijelazi utječu na promet u pograničnim područjima?

Ograničeno putovanje, manji i promet

»Vidljivo smanjeno tržište i pazar u mesnici dovoljan je pokazatelj koliko nam nedostaju kupci iz Hrvatske. Kod nas u trgovinama je dosta jeftinije nego kod njih i oni su bili naše stalne mušterije. * Naše mjesto je pogranična zona i smatram da bi upravo zbog toga trgovina trebala cvjetati i gospodarstvo bi se trebalo razvijati«, kaže Zvezdana Skorupan

Odlukom o privremenoj zabrani prelaska preko graničnih prijelaza Hrvatske zabranjen je, odnosno ograničen, prelazak osobama preko graničnih prijelaza od čega su izuzeti državljani Europske unije (bez obzira na mjesto prebivališta), Schengenskog prostora i država pridruženih Schengenskom prostoru, kao i članovi njihovih obitelji, te državljani trećih zemalja koji su osobe s dugotrajnim boravištem na temelju Direktive Vijeća 2003/109/EZ od 25. studenoga 2003. godine o statusu državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem i osobama koje imaju pravo boravka temeljem drugih direktiva EU-a ili nacionalnog prava ili koji imaju nacionalne dugoročne vize. Privremena zabrana ulaska u Hrvatsku iz trećih zemalja, osim osoba iz točke 1, ne odnosi se na zdravstvene djelatnike, zdravstvene istraživače i suradnike, stručnjake za skrb o starijima, te

osobe koje zahtijevaju hitno medicinsko liječenje, zatim prekogranične radnike, prijevoznike robe i drugo prometno osoblje u mjeri u kojoj je to potrebno, diplomate, policijske službenike u obavljanju svojih poslova, službe i timove civilne zaštite, osoblje međunarodnih organizacija i međunarodno vojno osoblje u obavljanju svojih funkcija, putnike u tranzitu, osobe koje putuju zbog turističkih ili drugih poslovnih razloga ili koje imaju drugi gospodarski interes, te osobe koje putuju radi školovanja i osobe koje putuju iz neodgodivih osobnih razloga. Radi zaštite od unošenja zaraznih bolesti od 21. kolovoza ulazak u Srbiju dozvoljen je stranim državljanima koji dolaze iz Sjeverne Makedonije, Bugarske, Rumunjske i Hrvatske, samo ukoliko posjeduju negativan PCR test ne stariji od 48 sati, izdan od referentnog nacionalnog laboratorija zemlje iz koje dolaze, odnosno ulaze u Srbiju. Navedeni uvjeti za ulazak u Srbiju ne primjenjuju se na državljane Srbije koji dolaze iz gore navedenih država. I od ovih uvjeta izuzete su određene kategorije stranih državljana. Istraživali smo u kojoj mjeri ograničenje putovanja u pograničnim mjestima utječe na trgovinu roba i usluga, konkretno u šidskoj općini.

Osjetan pad prometa

Na udaljenosti 9,6 kilometara južno od Šida nalazi se autocesta koja povezuje srednju i zapadnu Europu s jugoistočnom Europom, a na teritoriju Šida postoji sedam graničnih prijelaza. Pogranično područje Srijema upravo najvećim dijelom zahvata Općinu Šid. Zbog svog povoljnog geografskog položaja, blizine granice s Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom, stanovnici država iz regije su donedavno, kada su im zbog pandemije korona-

virusa ograničena kretanja preko graničnih prijelaza, bili redovni posjetitelji i kupci u najzapadnijoj srijemskoj općini, posebno u vrijeme pijačnih dana, srijedom i subotom. Razlika je trenutno primjetna i na ulicama. U vrijeme dok su granice bile otvorene frekventnost prometa putničkih vozila je bila mnogo veća. Regionalnom i državnom cestom ka graničnom prijelazu Tovarnik i Batrovci trenutno se kreću uglavnom teretna vozila. Kako su nam potvrdili prodavači na šidskoj tržnici, zbog nemogućnosti dolaska državljana iz susjednih država njihov se promet znatno smanjio.

»Vidljivo smanjeno tržište i pazar u mesnici dovoljan je pokazatelj koliko nam nedostaju kupci iz Hrvatske. Kod nas u trgovinama je dosta jeftinije nego kod njih i oni su bili naše stalne mušterije. Uglavnom su dolazili kupovati povrće i meso, ali i ostale kućne potrepštine. Najiskrenije se nadam da će se te mje-

re uskoro ukinuti kao i ograničenja za putnike. Naše mjesto je pogranična zona i smatram da bi upravo zbog toga trgovina trebala cvjetati i gospodarstvo bi se trebalo razvijati. To je moje mišljenje, a sigurna sam i svih ostalih koji žive u ovom našem malom pograničnom mjestu«, kaže prodavačica u mesnici **Zvedana Skorupan**.

Sličnog je mišljenja i **Ilonka Petrović**, koja u sklopu tržnice ima trgovinu mješovite robe.

»Otkad su granice zatvorene došlo je do znatno smanjenog prometa. Da nisu uvedene mjere zbog koronavirusa, ne bismo ni znali da toliko ovisimo od kupaca iz Hrvatske. Sada se to vidno osjeti. Nemamo veliki broj kupaca ni u Šidu, a tek sada kada su granice zatvorene vidi se osjetna razlika, pogotovo subotom kada su nam u najvećem broju dolazili kupci iz Hrvatske. Prošloga tjedna je tržnica bila prazna. Kupaca nije bilo uopće, čak ni umirovljenika koji su nam najčešće mušterije. Bilo bi dobro da se ublaže mjere, da granice ponovno budu otvorene, da se poveća protok ljudi, robe i usluga. Nadam se da će se uskoro situacija normalizirati i da će se konačno barem donekle sve vratiti u normalne tokove«, navodi prodavačica Petrović.

Cveta Narančić već godinama na svom štandu na tržnici prodaje pčelinje proizvode. Kako je izjavila za naš tjednik, ova go-

dina je inače bila loša za pčelare, a pogotovo sada kada nemaju kome prodati svoje proizvode.

»Prodaja je bila mnogo bolja dok su granice bile otvorene. Tržnica je sada prazna. Robe ima na pretek, ali prodaje nema. Ni kod nas nema puno ljudi, a i oni koji dolaze pazariti nemaju novca, a drugi su otišli raditi u inozemstvo. Vjerujem da bi, kada bi granice bile otvorene, i promet bio bolji«, kaže ona.

Ograničena i nabava

A udarna sezona je pred nama: priprema zimnice, džemova, priprema ajvara... Robe ima na svakom štandu, ali kupaca je sve manje.

»Značilo bi nam puno kada bi se situacija normalizirala, jer nama roba propada i nemamo je kome prodati. Počinje nam udarna sezona i ne znamo kako planirati i koliko robe da nabavljamo jer ne znamo kako će se situacija dalje razvijati. Zato smo i smanjili nabavu svježeg povrća. Trenutno je sezona paprike, turšije, rajčice i svega drugoga što je potrebno za zimnicu. Ponovno otvaranje granica puno bi nam značilo, kako nama u Srbiji tako vjerujem i njima. Redovito su nam dolazili kupci iz Hrvatske. Mnogi od nas imaju rodbinu i prijatelje u Hrvatskoj, ali nam je odlazak onemogućen, s obzirom na to da nam je potreban PCR test i opravdanje za ulazak. Budući da smo pogranično mjesto, smatram da bi bilo dobro kada se ova pooštrena pravila prelaska granica ne bi odnosila na nas, barem na 30 km od same granice«, ističe prodavačica **Zdenka Ponjiger**.

Pad prometa osjetan je i u ostalim trgovinskim radnjama, ali i u mjenjačnicama. Kako nam je rekao jedan od vlasnika mjenjačnice koja se nalazi na glavnoj cesti ka graničnom prijelazu Tovarnik, kupovna moć lokalnih stanovnika je mala. Kako ističe, slobodan ulazak stranih državljana omogućio bi i bolji promet kakav je bio prije uvođenja mjera. No, tome se, kako navodi, ne nada uskoro. Jer i ako se to u dogledno vrijeme desi, smatra da će ljudi iz susjednih država zbog straha od širenja epidemije dolaziti u manjem broju.

Prema posljednjoj odluci Stožera civilne zaštite u Hrvatskoj privremena zabrana prelaska graničnih prijelaza Hrvatske primjenjivat će se do 15. rujna 2020. godine.

S. D.

Katolički sadržaji na malim ekranima – (ne) i na hrvatskom jeziku (I.)

Trideset godina vjerskog programa na javnim televizijama

»**O**snovna djelatnost javnoga medijskog servisa u funkciji je ostvarivanja javnog interesa, a podrazumijeva proizvodnju, kupovinu, obradu i objavljivanje radio, televizijskih i multimedijских sadržaja, naročito informativnih, obrazovnih, kulturno-umjetničkih, dječjih, zabavnih, sportskih, vjerskih i drugih koji su od javnog interesa za građane, a koji za cilj imaju ostvarivanje ljudskih prava i sloboda, razmjenu ideja i mišljenja, njegovanje vrijednosti demokratskog društva, unaprjeđivanje političke, spolne, međunarodne i vjerske tolerancije i razumijevanja, kao i očuvanje nacionalnog identiteta srpskog naroda i nacionalnih manjina, kao i pružanje audio i audio-vizualnih medijskih usluga i objavljivanje elektroničkih izdanja kao usluga od javnog interesa.«

Tako je definirana djelatnost javnih medijskih servisa u Zakonu o javnim medijskim servisima. Ima ih dva: Radio-televizija Srbije (RTS), sa sjedištem u Beogradu i Radio-televizija Vojvodine (RTV), sa sjedištem u Novom Sadu, a definirani su kao »republički« i »pokrajinski« javni medijski servis. Upravo uloga obveznog ostvarivanja javnog interesa u točno definiranim područjima je ono što javne medijske servise razdvaja od onih u osobnom vlasništvu, temeljem Zakona o radiodifuziji, koji regulira rad i jednih i drugih. Tim zakonom za javne medijske servise utvrđena je obveza da »osiguraju odgovarajuće vrijeme za emitiranje sadržine vezane za djelovanje (...) vjerskih zajednica na području na kojem se program emitira«.

S druge strane, Katolička je crkva definitivno medijska zajednica. Potvrđeno je to u dokumentima Drugog Vatikanskog koncila, kada je prvi puta Crkva dobila »medijski« dekret pod nazivom *Inter mirifica*. U njemu su »sredstva društvenih komunikacija« prepoznata kao »divni Božji darovi«, a članovi Crkve su pozvani da ih, prema potrebama vremena i prilika, djelotvorno upotrebljavaju u apostolatu, »bez oklijevanja i s najvećim marom«. Kada je u pitanju mjesna Crkva, biskupije koje se nalaze u Vojvodini, tiskani joj mediji nisu strani, i oni datiraju od same pojave tiska kao sredstva prenošenja poruke na našim prostorima. No, dade se primijetiti da je i tu Drugi vatikanski koncil dao značajan zamah. Kada su u pitanju elektronički mediji, svijest da su oni potrebni u životu Crkve i koncipiranje njihovoga uspostavljanja novijega je datuma. Za katoličke sadržaje na javnim televizijama, ondašnjim RTB i RTNS, moglo bi se reći da imaju tridesetogodišnju povijest, te da tu povijest dijele s prvim naznakama demokratizacije društva u današnjoj Srbiji i sa sadržajima kojima je tada (prvenstveno i u znatno većem opsegu)

počeo biti na javnim televizijama sustavno praćen život Srpske pravoslavne crkve.

Prvi vjerski program

Kako smo saznali od Tajništva RTS-a, prvim vjerskim programom na toj televiziji se smatraju prijenosi pravoslavnih liturgija koji su bili realizirani prigodom Božića i Uskrsa 1990. godine. Ista televizija navela je da su »potom« uslijedili i prijenosi katoličkih liturgija slavljenih na dane Božića, odnosno Uskrsa. Kada je u pitanju RTV, od ove medijske ustanove nije, ni nakon nekoliko

Stanislav Hočevár, Károly Harmath i Mirko Štefković

traženja, dobivena informacija o tome od kada datiraju začeci vjerskoga programa. On je svakako započeo prvo na mađarskom jeziku. Fra **Károly Harmath**, predstojnik Franjevačke kuće u Novom Sadu, plodni pisac, novinar i katolički nakladnik je još 5. studenog 1989. godine predložio tadašnjem zrenjaninskom biskupu **Lászlóu Huzsváru** da se subotički i zrenjaninski biskupi obrate Radiju Novi Sad u cilju pokretanja vjerske emisije.

»Počevši od korizmenog vremena 1990. godine uređivao sam svake nedjelje vjerski program u trajanju od 5 do 10 minuta, a zatim je od Uskrsa iste godine nedjeljni vjerski program postao redovit. U prvo vrijeme on je trajao 15 minuta, a postupno se produljavao«, kazao nam je p. Harmath.

Od 1992. on je postao crkveni referent nedjeljnog polusatnog vjerskog programa Radija Novi Sad, što je u stvarnosti značilo i uredničke poslove. Osim toga je kroz nekoliko godina vodio i dvosatni noćni program s kvizom upoznavanja Biblije. Godine 2000. novosadska nakladnička kuća *Agapé* preuzela je cijelu proizvodnju vjerske emisije na mađarskom jeziku u vlastitom kućnom studiju, a p. Károly ih je uređivao sve do konca 2003.

godine. Prvi televizijski prijenos (božićne) mise u Vojvodini na TVNS bio je 1990. godine, i to upravo iz franjevačke crkve sv. Iva na Kapistranskog u Novom Sadu. Fra **Tadej Vojnović**, također tadašnji član franjevačke zajednice u Novom Sadu, prvi put je nastupio na televiziji na Uskrs 1992. godine, da bi nakon toga sve češće nastupao u emisijama, što je zanimljivo, jedne privatne novosadske televizije čiji je ostali program bio prilično nenaklonjen poštivanju medijskih i građanskih sloboda.

U međuvremenu se p. Károly intenzivno bavio idejom osnivanja katoličkog radija, te se 1999. godine obratio nadležnom ministarstvu pismenom molbom za izdavanje potrebne dozvole. U vremenu čekanja na odgovor na podnesak, on je 6. 2. 2001. utemeljio udrugu *Yukatmedia* u franjevačkom centru *Domus pacis* kod Horgoša.

»Cilj udruge bio je stručno osposobljavanje medijskih suradnika iz kruga laika. Nakon završetka savjetovanja Međunarodne organizacije katoličkih medija 2000. godine u Verbanu (Italija) posjetio sam sjedište Radio Marije u Erbi i razgovarao s njegovim upraviteljem **Emanueleom Ferrarim** o mogućnosti osnivanja katoličkog radija u Srbiji. Tijekom pripremnih radnji za to, u više navrata Franjevački samostan u Novom Sadu ugostio je predstavnike ovoga radija, te sam skupa s njima obilazio nekoliko naselja u Bačkoj u cilju utvrđivanja stanja. U međuvremenu, na molbu nadbiskupa beogradskog, izradio sam više izvedbenih projekata za Biskupsku konferenciju. Godine 2002., u okviru priprema za proslavu 25. obljetnice postojanja *Agapéa*, iz studija formiranog u potkrovlju samostana emitirana je privremena emisija, a Radio Marija Srbije prvi put se oglasila 21. studenog 2003. Ubrzo nakon proslave tadašnja uprava se pod raznim pritiscima prestrukturirala, isključivši one koji su razmišljali na drugi način. Dana 10. rujna 2005. godine Radio Marija se službeno preselila u svoje sjedište na drugu lokaciju u Novom Sadu, a kasnije u Suboticu«, kaže Harmath.

Bez crkvene medijske strategije

Ipak, »medijski projekt« za koji je Biskupska konferencija Jugoslavije zadužila Harmatha, razvijao se već tada u više pravaca.

»Smatrali smo da smo morali djelovati u pravcima ostvarivanja ovih ciljeva: osnivanje Biroa BKJ za društvenu komunikaciju, rad na radiju, rad na video i TV programima, tiskani mediji i stručno usavršavanje«, kaže p. Harmath.

Ipak, glede cijeloga plana, što važi i za vjerski TV program, Harmath kaže da se sačuvalo samo ono što je postojalo i ranije ili što se nastavilo kasnije u okviru manjinskih programa na RTV, do danas redovito na mađarskom, slovačkom i rusinskom jeziku.

»Ne znam tko koliko ima udjela u tome. Mediji su postali područje za osobnu promociju nekih crkvenih dostojanstvenika. Doduše, malo ih je, ali su odustajali kad su uvidjeli da oni neće biti na prvom mjestu, nego će se morati raditi timski«, kaže Harmath, koji, između ostaloga, predaje predmet teologija medija na mađarskom odjelu Teološko-katehetskog instituta Subotičke biskupije.

Osoba koja je medijsko djelovanje Crkve promovirala je svakako beogradski nadbiskup i metropolit **Stanislav Hočevar**. No, i on je u razgovoru za naš tjednik medijsku crkvenu stvarnost nazvao »problemom«.

»Problem potječe iz početnih godina moje službe u Beogradu (Hočevar je počeo službu u Beogradu u travnju 2001., prim. M. T.). Tada današnje crkvene strukture Crkve u Srbiji nisu postojale ili nisu bile na odgovarajući način uređene. Grkokatolička eparhija nije postojala, današnja Srijemska biskupija bila je u sastavu Đakovačke (sa sjedištem u Hrvatskoj), a u Zrenjaninu je biskup bio mons. Huzsvár. Medijskim djelovanjem Crkve nitko iz crvenih struktura nije se ozbiljno pozabavio. Inicijativa je, međutim, došla sa strane Srpske pravoslavne crkve, odnosno vladike bačkog **Irineja Bulovića**, koji me je kontaktirao, kao tadašnjeg predsjednika Biskupske konferencije Jugoslavije. Ideja je bila da se u medijsko predstavljanje Crkve na javnim televizijama uključe i druge biskupije, no za to nije iskazan gotovo nikakav interes. Značajnu potporu za ovo dao je i tadašnji ministar vjera **Voislav Milovanović**, koji je marljivo jednom mjesечно sakupljao sve vjerske poglavare i s njima razgovarao o svim otvorenim pitanjima, pa i o medijima. Već se tada na sastancima biskupa u Srbiji počelo razgovarati o utemeljenju katoličkog medijskog centra ili agencije, no za novoga predsjednika Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda (od 2011. to je bio barski nadbiskup **Zef Gashi**, prim. M. T.) to nije bio prioritet«, navodi Hočevar.

On se slaže da je situacija medijskog predstavljanja Crkve na televizijama trenutačno neodrživa. »Najviše su na promjeni te situacije uradili isusovci iz samostana u Beogradu koji su na početku snimili priloge za emisije *Verski kalendar* na hrvatskom jeziku. Međutim, ti prilozi se nisu mijenjali, te smo dolazili u bizarne situacije gdje se određene godine na blagdan Uskrsa u *Verskom kalendaru* prikazivao svetac koji se toga dana kalendarski slavio, budući da je Uskrs kalendarski pomični blagdan«, navodi on.

Iz više nam je izvora potvrđeno da je s Hočevarom na medijskom pitanju tijesno surađivao i pokojni svećenik Subotičke biskupije **Andrija Kopilović**.

Kako stvari stoje u vjericima najbrojnijoj biskupiji u Srbiji?

»Subotička biskupija, nažalost, nema vijeće koje bi se bavilo medijima. Ono je ranije postojalo, ali već dugi niz godina Subotička biskupija ne uspijeva učiniti nešto ozbiljnije na tom polju. S tim u svezi, budući da nema odgovarajuće tijelo koje bi se bavilo ovom tematikom, nema niti službenoga stava o vjerskim programima na javnim televizijama«, kazao nam je tajnik Subotičke biskupije mons. **Mirko Štefković** u odgovoru na pitanje koja je uloga Subotičke biskupije u sadašnjoj produkciji vjerske sadržine na javnim televizijama.

»Iz tog razloga na ovu temu trenutno nema niti može biti bilo kakvih zahtjeva spram Radio-televizije Vojvodine. Vjerujem da inicijativa za suradnju ipak treba doći s naše strane, a to će biti moguće tek onda kad u Biskupiji bude osmišljena medijska strategija i formirano odgovarajuće tijelo, koje će istu provoditi u djelo, bilo preko crkvenih medija, bilo preko svjetovnih. Vjerujem da će i ovo pitanje biti jedna od tema kojom će se pozabaviti novi biskup subotički, čije imenovanje iščekujemo, a do tada vjerujem da bilo kakvi kratkoročni pothvati neće donijeti zadovoljavajuće rješenje ovog itekako ozbiljnog i važnog pitanja«, kaže preč. Štefković.

M. Tucakov

Neven Ušumović, književnik i knjižničar

Odbacivanje čistunstva u pisanju i mišljenju

Od početka me je intrigiralo fikcionalno ispisivanje prostora i života lokalne zajednice čiju svakodnevicu dijelim (ili sam dijelio) a sa 'Zlatnom opeklinom' napokon je na red došao Umag i hrvatska Istra * Iskustvo kulturnog i društvenog života u Vojvodini, a posljednjih dvadeset godina u Istri, pružilo mi je svijest da ne postoji samo jedna priča o prostoru i aktualnosti u kojima živimo * Čini mi se da nama koji djelujemo i živimo za kulturu, predstoji razdoblje svakodnevnog improviziranja

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Jedan od najboljih suvremenih hrvatskih kratkopičara **Neven Ušumović** mogao bi biti dobro poznat književnoj publici u Subotici. Naime, osim što je izravno vezan za ovaj grad (tu je odrastao) te se njime i bavio u pojedinim svojim djelima, neke od njegovih knjiga bile su ovdje i predstavljane. Krajem prošle godine objavio je novu knjigu kratkih priča *Zlatna opeklina*, što je jedan od povoda za razgovor s njime. Ujedno, kao kulturni djelatnik, tj. knjižničar i pisac, čini nam se odličnim sugovornikom na teme književnih i kulturnih veza te utjecaja korona epidemije na kulturu.

Rođen je 1972. godine u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je filozofiju, komparativnu književnost i hungarologiju, studirao turkologiju. Kao knjižničar radi od 1996. godine u Knjižnicama grada Zagreba, a od 2002. godine u Gradskoj knjižnici Umag, gdje je ravnatelj. Objavio je i zbirke priča *7 mladih*, *Makovo zrno* i *Rajske ptice* te roman *Ekskurzija*. Uvršten je u američke antologije *Best European Fiction* i *Zagreb Noir*. Bavi se

i prevođenjem s mađarskog jezika. Među ostalim, redoviti je suradnik časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ* iz Subotice.

Krajem prošle godine izišla Vam je nova knjiga kratkih priča *Zlatna opeklina* koja, kako navodi kritika, »secira mit o turizmu kao nekakvoj spasonosnoj grani« te tematizira »ljudske sudbine koje su morale izdržati prijelaz iz jednog u drugi sistem«. Zašto ste izabrali baš taj »turistički« okvir za ove, na koncu, univerzalne ljudske priče; kažete nam više o samoj knjizi?

Zlatna opeklina moja je četvrta zbirka kratkih priča. Kao i sve prethodne, konceptualno je osmišljena kao estetska cjelina: svaka priča stoji za sebe, ali poredak priča, poetske dominante i semantička nadovezivanja daju osnovne smjernice recepciji. Od početka me je intrigiralo fikcionalno ispisivanje prostora i života lokalne zajednice čiju svakodnevicu dijelim (ili sam dijelio): ta preokupiranost objedinjuje moje priče, pa je tako moja prva zbirka *7 mladih* posvećena Zagrebu, *Makovo zrno* Subotici, a

Rajske ptice Kopru. Sa *Zlatnom opeklinom* napokon je na red došao Umag i hrvatska Istra, gdje radim i djelujem kao knjižničar, pisac i prevoditelj, evo, već gotovo dvadeset godina. Budući da je svakodnevni život ovog područja već desetljećima presudno određen turizmom, pokušao sam, s različitih pozicija, pokazati kako jedna mikroregija živi pod teretom brenda »atraktivne turističke destinacije«, odnosno želio sam markirati različite oblike simulacijskih i fantazmatskih kreacija i projekcija koje privlače turiste u ove krajeve. Sve to i jest neka vrst fikcije!

FR **Jedan od važnih elemenata Vaše književne poetike je, kako je to zapisao kritičar Ivan Tomašić, a s čime bih se složio, »sklonost likovima luđaka čija je svijest pomjerena u nadrealno, bilo zbog rakije, bilo zbog života«. Tu je i poetika groteske, izobličene predodžbe stvarnosti. Zašto Vas kao pisca navedeno privlači i što time postižete u pričanju?**

Iako sam u zagrebačkoj periodici počeo objavljivati priče u drugoj polovici devedesetih godina, u vrijeme, dakle, kada su neorealistički pristupi pisanju zavlada hrvatskom prozom, nikada me nisu privlačila poetička rješenja u tom maniru. Takav pristup činio mi se previše jednodimenzionalan, čak retrogradan s obzirom na složene pripovjedne strategije koje su razvili postmoderni pisci osamdesetih godina. Smatrao sam da ontološkim aporijama postmodernističke književnosti treba dati novu »žestinu« (vjerojatno je tu Tomašić detektirao rakiju) te s još većim iz- i raz-obličavajućim bijesom dekonstruirati diskurse koji nam se od devedesetih godina, pa sve do danas nameću kao realnost. Sudjelovanje relativno velikog broja »luđaka« i većih količina opijata u tom projektu samo je posljedica takvih poetičkih pokušaja; ne bez ironije moglo bi se reći da je u mojoj prozi sve to samo »metaforički« – za razliku od »pravih« luđaka, pijanaca i narkomana u hrvatskoj prozi neorealizma. No, srećom, hrvatska suvremena proza toliko je raznovrsna da sam imao dobre oslonce za svoje pisanje; ne bi bilo mojih priča bez **Daše Drndić, Milana Rakovca, Zorana Ferića, Romana Simića, Stanka Andrića, Delimira Rešickog, Luke Bekavca, Tee Tulić, Želimira Periša...**

FR **Urednik *Zlatne opeklina* je Ivan Vidak, također Vojvođa-nin (Monoštorac) koji živi i radi u Hrvatskoj – premda Vi živite u Kopru, ali ste poslom i djelovanjem vezani za Hrvatsku. Je li ta »vojvođanska veza« slučajnost ili...?**

Moje prethodne dvije knjige izašle su u izdanju velike i tržišno orijentirane zagrebačke nakladničke kuće *Profil knjiga*. Nakon duže stanke u pisanju, poželio sam svoju sljedeću knjigu objaviti u manjoj nakladničkoj kući, u kojoj vlasnik, urednik, dizajner i autor timski rade na knjizi. Posrećilo mi se da je posljednjih nekoliko godina **Ivan Sršen**, kao vlasnik nakladničke kuće *Sandorf*, okupio oko sebe izuzetan krug urednika, prevoditelja i pisaca, pa sam lako našao svog novog izdavača. Budući da je Ivan Vidak jedan od zaposlenih *Sandorfovih* urednika, koga izuzetno cijenim i o čijoj sam prvoj proznoj knjizi *Ugljik na suncu* pisao za subotički časopis *Nova riječ*, samorazumljivo je bilo da on preuzme uredničku ulogu. A Vidakova veza s Vojvodinom uskoro će i dodatno biti ovjerovljena romanom koji će nadam se do kraja ove godine stajati u izlozima boljih hrvatskih knjižara..

FR **Iako je o tome zbog aktualne koronavirus epidemije teško govoriti, planirate li promociju *Zlatne opeklina* u Subotici, što je bio slučaj s nekim Vašim ranijim knjigama?**

Nadam se da ću iduće godine naći način da *Zlatna opeklina* bude predstavljena u Subotici, budući da ne želim odustati od svog sudjelovanja u kulturnom i društvenom životu grada u kojem sam odrastao i koji je bio pozornica mojih osnovnih životnih iskustava. Svaki put kada pročitam knjigu koja pruža uvid u fascinantnu slojevitost kulturne povijesti Subotice – a posljednja je takva knjiga roman **Nebojše Milenkovića** o subotičkom umjetniku **Slavku Matkoviću** *Nešto što strašno podseća na život* iz 2019. – poput nezaustavljive plime vrati mi se svijest o tome da me je upravo taj (naš) grad podigao i dao mi osnovni impuls za lutanje po svijetu.

FR **U svojem pisanju skloni ste multimedijalnosti, primjetan je snažan utjecaj glazbe, posebice alternativne. U dizajnerskom smislu, *Zlatna opeklina* posložena je poput audio kasete na A i B stranu, odnosno na čitanje i sprijeda i straga. Kažite nam više o tome...**

Glazba je u svakom pogledu moje osnovno nadahnuće, ne mogu zamisliti svoju svakodnevnicu bez muzike. A budući da se radnja većeg broja priča u *Zlatnoj opeklini* odvija »zlatnih« osamdesetih, upravo je Vidak predložio takav dizajn knjige u obliku audio kasete. Sandorfov dizajner **Nikša Eršek** i ja smo se brzo složili oko detalja, Sršen je kao vlasnik *Sandorfa* sve to dobro namjerno podržao i dobio sam knjigu o kojoj sam mogao samo sanjati. Više je razloga zbog kojih sam se odlučio za osamdesete, no, što se glazbe tiče, bilo mi je stalo da na novi način istražim post-punk i novi val, bendove i glazbenike koji su djelovali u tom razdoblju. Još kao tinejdžer postao sam veliki obožavatelj njemačkog krautrocka (*Can, Faust, Neu, Amon Düül...*) i, kasnije, njemačkog novog vala (*Neue Deutsche Welle: DAF, Trio, Grauzone, der Plan...*) na »fonu« kojih se profilirao i berlinski bend *Ein-stürzende Neubauten*, a koji je pak imao važnu formativnu ulogu u mojem odrastanju. Iza uključivanja svih tih motiva, međutim, ne stoji neka moja nostalgija za mladošću nego činjenica da njemački tinejdžeri u tom razdoblju u kome se odvija radnja nekih od priča *Zlatne opeklina* sigurno nisu bili oduševljeni jugoslavenskim turističkim aranžmanima svojih roditelja. No, još više mi je bilo stalo pokazati kako se polako i rock glazba u svom festivalskom vidu osamdesetih godina počela uklapati u turističku ponudu, a to se upravo događalo i u Istri. Na kraju, podsjećam na činjenicu da ja radim u Umagu, u kojem organizatori novosadskog festivala *Exit* nekoliko godina unatrag u suradnji s lokalnom Turističkom zajednicom organiziraju *Sea Star Festival*!

FR **Nakon knjiga inspiriranih zagrebačkim, subotičkim i koperskim slojevima naslijeđa, u *Zlatnoj opeklini* ste u hrvatskoj Istri. Što Vam kao piscu pruža ta pokretljivost kroz različite prostore?**

Ta pokretljivost čuva me od nacionalnih stereotipa i jednoumlja. Iskustvo kulturnog i društvenog života u Vojvodini, a posljednjih dvadeset godina u Istri, pružilo mi je svijest da ne postoji samo jedna priča o prostoru i aktualnosti u kojima živimo i da se dirigirana ili spontana hegemonija većinskog naroda svakodnevno mora obuzdavati. Osobe koje su pravi kulturni agensi, i koje su, uostalom, mnogo pokretljivije od mene, otvaraju danas prostore za nove vidove kulturne suradnje i društvene solidarnosti u transnacionalnim okvirima, osobito bitnim usred naših desetljećnih političkih podjela. U mojoj prozi ta se pokretljivost očituje kao disonanca, kulturna i jezična hibridiza-

cija i poliperspektivnost, jednom riječju kao gesta odbacivanja čistunstva i purizma u pisanju i mišljenju.

HR Jedan ste od glavnih organizatora književne manifestacije *Forum Tomizza* koja povezuje tri grada u tri države: Umag u Hrvatskoj, Koper u Sloveniji i Trst u Italiji. Imajući u vidu naše također multikulturalne vojvođanske prilike, koliko, po Vašem mišljenju, kultura može pridonijeti boljem razumijevanju među različitim narodima koji žive na istom podneblju, a gdje je neki povijesni događaj za jedne oslobođenje, a drugima okupacija?

Ova manifestacija započela je kao književno-znanstveni skup posvećena talijanskom i istarskom piscu **Fulviju Tomizzi** (Materada kraj Umaga, 1935. – Trst 1999.) da bi se tijekom godina razvila u dijaloški prostor za aktualne i povijesne društvene probleme suživota u Istri i široj regiji. *Forum Tomizza* posebnu pozornost posvećuje autorima i djelima koji doprinose razvoju tolerancije, nude jasne perspektive za razumijevanje manjinskog kulturnog položaja, potiču susjećajnost za Drugog, za socijalno ugrožene i isključene... Na *Forumu Tomizza* sudjelovao je i niz intelektualaca iz Vojvodine, odnosno Srbije: **Tomislav Žigmanov, László Végel, Vladimir Arsenić, Bojan Krivokapić, Radoslav Petković, Janja Beč Neumann, Snežana Ilić, Rudolf Weiss, Christian Eccher, Srđan V. Tešin, Ivan Čolović, Dragan Velikić, Vladimir Pištalo, Svetlana Slapšak, Zlatko Paković, Teofil Pančić, Saša Ćirić, Miloš Živanović**... Do sudjelovanja nabrojanih pisaca, umjetnika, znanstvenika i političara bilo nam je stalo upravo zbog toga što naša manifestacija istražuje i potiče kreiranje onih modusa komunikacije i kulture suživota koji omogućuju razumijevanje i prihvaćanje, recimo, upravo te činjenice da presudni povijesni događaji u multikulturalnim sredinama imaju znatno različita značenja u historiografiji identitetskih zajednica koje dijele ili su dijelile isti zemljopisni prostor. U sredinama kao što su istarska i vojvođanska agensi kulture upravo iz odgovornosti za vlastiti životni prostor moraju djelovati protiv hegemonijskih posezanja koji dolaze iz centara moći današnjih nacionalnih država.

HR Ravnatelj ste Gradske knjižnice Umag. Kako je koronavirus kriza utjecala na rad ustanova kultura, kulturu općenito?

U malom mjestu kao što je Umag knjižnica je neka vrst kulturnog centra, pa se može reći da mi, umaški knjižničari i knjižničarke, naslućujemo posljedice epidemijske krize po kulturu »općenito«. Odnosno, tu krizu osjećamo još intenzivnije kao djelatnici i djelatnice knjižnice u pograničnom, turističkom mjestu, budući da smo kao institucija naš identitet i izgradili/e na pograničnoj suradnji i otvorenosti. Knjižnica je bila zatvorena od 10. ožujka do 27. travnja za korisnike, a zatim je nastavila s radom pod posebnim režimom, koji je na snazi u nešto izmijenjenom obliku do danas. No, budući da smo u suradnji s ostalim narodnim knjižnicama u Istarskoj županiji prethodne godine pokrenuli platformu za posudbu e-knjiga na hrvatskom jeziku pod nazivom *iBiblos*, intenzivno potičemo naše članove i na tu vrstu čitanja. Istovremeno smo naše međunarodne aktivnosti – a to su u to vrijeme bili 15. Međunarodni književni natječaj za kratku priču *Lapis Histriae* s temom *Domovina d.d.* i već spomenuti *Forum Tomizza* – u potpunosti preusmjerili na elektronsku komunikaciju i medije, tako da smo već za *Noć knjige* (23. trav-

nja) uspjeli montirati dugometražnu dokumentarnu kompilaciju s originalnim video priložima naših sudionika (od Beograda, preko Zagreba, Ljubljane do Buja i Bologne) i emitirati je na našem YouTube kanalu... Ali ono što je već sada jasno: forsiranje društvene distance vodi dodatnoj atomizaciji društva, potpunoj degradaciji javnih događaja i susreta vezanih za kulturne sadržaje. Svaka čast novim tehnološkim mogućnostima koje je većina nas tek sada iskusila, ali takvi sterilni uvjeti ujedno ponajviše pogoduju političkim moćnicima i tehnokratima za upravljanje uvijek nepredvidivim i rezistentnim društvenim životom. U distopijskoj perspektivi sve izglednije oskudice i neimaštine, bojim se da će tim strukturama trebati i najmanji povod da bi reducirali, pa čak i onemogućili svaki oblik javnog okupljanja koji bi bio manifestacija potrebe zajedništva oko osnovnih kulturnih sadržaja (a koji uvijek imaju i politički potencijal). U svakom slučaju, čini mi se da nama koji djelujemo i živimo za kulturu, predstoji razdoblje svakodnevnog improviziranja, ali i dugoročnih projekcija i strategija koje moraju parirati izazovu ovakve situacije.

HR Kako ocjenjujete stanje glede srpsko-hrvatskih (ili obrnuto) književnih veza? Izbor Vaših priča naslovljen *U stočnom vagonu* objavila je Književna radionica Rašić iz Beograda...

Te su veze danas već zabrinjavajuće loše. Dakako, da se one ni ratnih devedesetih nisu prekinule, ali i nakon toga ostale su »privilegij« nas koji se osjećamo pozvanim svjedočiti o povezanosti hrvatskog i srpskog književnog polja. Jednostavno, srpski pisci se u Hrvatskoj više-manje ne čitaju i hrvatska publika ne reagira na srpske književne događaje. Recimo, početkom godine NIN-ovu nagradu dobio je izvanredni roman **Saše Ilića** *Pas i kontrabas*, kome bi se svaki zahtjevniji čitatelj u Hrvatskoj trebao posvetiti, međutim, navodim to samo kao primjer, koliko je meni poznato, osim umaške knjižnice, od gradskih knjižnica samo jedna zagrebačka knjižnica ima primjerak te knjige u Hrvatskoj! Hrvatski i srpski nakladnici srećom ne odustaju od tih veza i čini mi se da i najmlađe generacije gotovo spontano razmjenjuju tekstove i čitateljske/spisateljske poticaje... Istovremeno, moram istaći da mi se čini kako je sa srpske strane, barem u ovom desetljeću, napravljeno više na obnovi te povezanosti, te ističem ovom prilikom dva naslova beogradskih književnih povjesničara koji otvaraju nove perspektive u promišljanju povijesti hrvatske književnosti i njenog šireg konteksta, a to su *Avangarda krležiana: pismo ne o avangardi* **Predraga Brebanovića** iz 2016. i *Pedagoška fikcija: bildungs-naracija i srodni modusi u novijoj hrvatskoj književnosti* **Tihomira Brajovića** iz 2019. godine.

HR Radite li na nekom novom rukopisu?

Volio bih raditi na novom rukopisu, ali pitanje je kada ću zapravo početi. Nastavio bih s fikcijom koja se bavi turizmom, ali ovoga puta s gastro tematikom. Kulinarski turizam na poseban se način odnosi prema prostoru, te eksploatira, a često i kreira, izmišlja »specijalitete« koji određeno lokalno mjesto čini »specijalnim«. No, tu hedonističku dimenziju povezao bih s mojom starom preokupacijom, koja je ekološkog karaktera i koju sam forsirao u mojim pričama vojvođanske tematike: riječ je o prehrambenoj industriji i nasilju koju ona strateški provodi nad životinjama i okolišem. Dakako, to će također biti zbirka kratke proze, no, možda s naglašenijom esejističkom notom, budući da se fikciju sve teže prepuštam.

Prijem u Hrvatskom nacionalnom vijeću

Prvašima na radost, roditeljima na ponos

Devetnaesta generacija prvaša cjelovite nastave na hrvatskom jeziku 1. rujna sjela je u đачke klupe. Istoga dana u predvečerje okupili su se s roditeljima i učiteljicama na svečani prijem u Hrvatskom nacionalnom vijeću.

Njih 27, koliko ih se upisalo ove godine, prvaši su OŠ *Matko Vuković*, Subotica, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica i Mala Bosna i OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin. Svi oni skupa sudjelovati će i na brojnim izvannastavnim aktivnostima koje su tek pred njima.

Ispravan put

Na početku programa nazočnima se obratila predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** podsjetivši učenike kako će svatko od njih dobiti udžbenike, bonove i slatkiše, kao i prijašnjih godina, a ove godine, koja je po mnogo čemu posebna, dobit će i takav dar.

»Svatko će dobiti mali privjesak za ključeve u kom je maska i na njoj mišić koji je poznat svima onima koji su išli u vrtiće na hrvatskom jeziku. Miš je naslonjen na komadić sira, a tako i vi počevši od danas budite naslonjeni na Hrvatsko nacionalno vijeće. Naša vrata su vam uvijek otvorena«, poručila je Vojnić i zahvalila roditeljima što su bili odvažni i upisali djecu u nastavu na hrvatskom jeziku.

Također, podsjetila je okupljene kako je do sada kroz cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku prošlo više od 1.500 djece.

»Sigurna sam da ćete nakon osmog razreda ili srednje škole biti i vi zahvalni što ste bili dio ove predivne priče. Tu je posebna obiteljska atmosfera, imamo izvrsne rezultate i ono što djeca vole, a to je puno druženja i putovanja. Ono što je jako važno jeste što svi djelujemo skupa: DSHV, Crkva, udruge... i imamo veliku pomoć Hrvatske«, kaže Jasna Vojnić.

Na ovome prijemu prvaša kao gosti trebali su nazočiti i predstavnici 11 općina Vukovarsko-srijemske županije koji su potpomogli prijevoz učenika, no iz svima poznatih epidemioloških razloga njihova nazočnost je izostala, ali su poslali pismo u kojem među ostalim stoji:

»Osobno se nadam da mi kao mali nosioci izvrše vlasti u Hrvatskoj, kao načelnici općina možemo donijeti poboljšanje vašeg položaja, vašeg razvoja i integracija u zajednici u kojoj živite. Stoga se nadamo i daljoj prekograničnoj suradnji, susretima, te da ćemo i nadalje uspjeti osigurati vam materijalnu potporu. Ulaganje u djecu, u znanje, je najispravniji put. Uvijek možete računati na nas«, napisao je općinski načelnik **Dragan Sudarević**.

Pomoć oko prijevoza

Prijevoz učenika započeo je 2. rujna, a ove godine u funkciji će biti tri linije na teritoriju Subotice. Tako će prijevoznici voziti djecu

s Klise do osnovnih škola *Ivan Milutinović* i *Matko Vuković*, iz Malog Bajmoka i s Radanovca. Uz to učenicima viših razreda i srednje škole se plaćaju karte ako putuju iz dijela grada ili mjesta u kom nema nastave na hrvatskom jeziku. Po riječima predsjednice Odbora za obrazovanje HNV-a **Margarete Uršal** u pomoć oko prijevoza ove godine uključilo se HPD *Bela Gabrić* i 11 općina Vukovarsko-srijemske županije.

»Prijevoz djece nam je izuzetno bitan, tako je ove godine HPD *Bela Gabrić* namjenski pisalo projekte za prijevoz učenika i značajnu pomoć smo dobili od Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Također, značajna pomoć je stigla iz pomenutih županija, te ćemo sada imati mogućnost voziti djecu od kuće do škole i nazad. Dvije linije ćemo voziti samostalno, a jedna linija će i dalje biti u suradnji s Mađarskim nacionalnim vijećem«, kaže Uršal.

Tako učenici koji pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku, a nisu obuhvaćeni prijevozom od strane HNV-a, zamolbu mogu pisati HPD-u *Bela Gabrić*. Po riječima Margarete Uršal pravo na prijevoz imaju svi učenici osnovne i srednje škole, a zamolbu popunjavaju roditelji, staratelji ili punoljetni učenici, te istu trebaju preuzeti i popuniti u uredu HNV-a.

Pozitivni pomaci

Po riječima Jasne Vojnić ove godine trebao bi se zaokružiti ciklus obrazovanja, počevši od jaslica, čije se otvorenje očekuje, pa sve do lektorata na hrvatskom jeziku.

»Ono što je izuzetno pozitivno jeste da se mijenja stav Srbije i predstavnika institucija prema nastavi na hrvatskom jeziku. Šalju se afirmativne mjere što je ove godine bio slučaj u Đurđinu. Isto tako je pozitivan pomak kada je u pitanju nastavni kadar. Godinama je postojao problem da imamo samo oko 30 posto jezično stručnog kadra i od ove godine se to počelo mijenjati, kao i percepcija ravnatelja škola i nastavnog kadra. Uspjeli smo uposliti nekoliko nastavnika i nadamo se da će i taj problem biti riješen kao što su sad udžbenici riješeni, a sustigli smo se i s udžbenicima koji su obuhvaćeni reformom obrazovanja u Srbiji«, kaže Vojnić i dodaje da se pregovori oko Hrvatskog školskog centra nastavljaju: »To će biti jedna stuba više i od toga ne odustajemo. Nedavno kada smo bili na sastanku kod predsjednika **Aleksandra Vučića** dogovorili smo da će biti riješene neke nedoumice koje su bile u elaboratu, te se nadamo kako će i to krenuti uzlaznom putanjom.«

Mišljenje roditelja

Iako su djeca, pa i roditelji morali poštovati epidemiološke mjere, na njihovim licima se nisu skrivali radost i ponos.

»Prvi puta se susrećemo sa školom kao roditelji i našu kći smo upisali u hrvatski odjel. Nismo se puno dvoumili, jer želimo za svoje dijete kvalitetno obrazovanje, te se tome i nadamo. Puno nam znači i pomoć koju smo dobili s obzirom na to da imamo četvero djece, ali prvenstveno nam je bitna sredina u kojoj će se naše dijete razvijati. Također, puno nam znači prijevoz do škole, koji je tako organiziran da se zaista svima izađe u susret. Na listu prioriteta bih dodala i vjerski odgoj i mogućnost djece da odrastaju u okruženju u kome se njeguje tradicija, skromnost, dijeljenje, poticaj djece da se udžbenici čuvaju, da vode računa o njima... Bitno nam je da se njeguju vrijednosti koje su u današnjem društvu nažalost zapostavljene«, kaže **Sanja Kovačević**.

»Imali smo pozitivno iskustvo sa starijom kćerkom koja je sada treći razred i bilo je jasno da ćemo i mlađu upisati u hrvatski odjel. Ono što nas je malo zasmatalo jest što se relativno mali broj djece upisuje kod nas u Đurđinu, pa smo to kao roditelji i osjećajno gledali, ali sada smo zadovoljni. Zapravo, pokazalo se da to što je manje djece i nije neki problem jer se s djecom puno radi i stigne se posvetiti svima. Ono što nam je najdraže, jest okruženje u kome djeca odrastaju. To je neko naše društvo u kojem se i mi sami krećemo, privatno u crkvi... To je ono što mi jesmo, a to nam puno znači«, kaže **Bojan Bako**.

»**Jakov** je treće dijete koje smo upisali u hrvatski odjel. Jasno je da smo zadovoljni kvalitetom nastave, udžbenicima, izvannastavnim aktivnostima, natjecanjima kada smo bez imalo razmišljanja i njega upisali u hrvatske odjele. Djeca se lijepo druže i zadovoljni smo svime. Imamo iskustvo i s kombiniranim odjelima i ne vidim nikakve smetnje u tome, tako da nam to ne predstavlja nikakav problem, bitno nam je samo da ima razreda u našoj školi u Đurđinu«, kaže **Jasna Dulić**.

»Nakon što su dvije starije kćeri završile osnovnu školu na hrvatskom jeziku, logičan izbor je bio i da treće dijete upišemo u hrvatski odjel. Zadovoljni smo kvalitetom nastave, raznim izvannastavnim aktivnostima i to je razlog zašto smo ga upisali. Najstarija kći je nakon osnovne škole upisala Medicinsku srednju školu na srpskom jeziku, jer tada još nije bilo mogućnosti na hrvatskom, a kada

su u pitanju neki stručni termini iz srpskog jezika, profesori su bili korektni dok se nije i sama privikla. Mlađa kći nije imala nikakvih problema pri upisu u srednju Muzičku školu, koja je također na srpskom nastavnom jeziku«, kaže **Marinko Ivanković Radaković**.

»Odlučili smo se upisati naše dijete na nastavu na hrvatskom jeziku zbog kvalitete nastave, odgoja, jedne zdrave sredine za odrastanje, a jedino što očekujem jeste kvaliteta. Smatram da u drugim odjelima nije takav odgoj niti vjerski odgoj koji je nama bitan. Starija kći je također sada upisala prvi razred u Srednjoj medicinskoj školi na hrvatskom jeziku za fizioterapeuta. To je ono što je ona željela, a i mi kao roditelji, jer nam je bitan odgoj i usmjeravanje. Dobiveni udžbenici i darovi nam kao i svima znače, ali nam to nije bilo presudno kod upisa«, kaže **Ruža Temunović**.

»S obzirom na to da sam nekada i sama radila u školi u hrvatskim odjelima, nismo se ni dvoumili oko upisa. Znali smo sve prednosti koje su brojne. U odgoju naše djece važne su nam vjerske i moralne vrijednosti, tako ih odgajamo doma, tako u crkvi, a sada imamo priliku i u školi«, kaže **Sanela Molnar**.

U prigodnom programu u čast prvaša sudjelovali su stariji učenici, članovi HGU-a *Festival bunjevački pisama*, koji su pod ravnanjem prof. **Mire Temunović** izveli dvije kompozicije: *Šala Petra Gotovca* i svima dobro poznatu dječju pjesmu *Kad se male ruke slože* gdje su kao solisti nastupili učenici hrvatskih odjela. Također, dobrodošlicu mlađim prijateljima poželjele su i učenice **Barbara Dulić** iz OŠ *Vladimir Nazor* iz Đurđina i **Iva i Ina Bačlija** iz OŠ *Ivan Milutinović* iz Subotice.

Od samih početaka nastave na hrvatskom jeziku podršku obrazovanju pružala je i Udruga *Naša djeca* brojnim izvannastavnim aktivnostima, ljetnim školama kulture, jezika i duhovnosti, a tako je i danas. U ime ove udruge nazočnima se obratila dopredsjednica **Ninoslava Pirša**, koja je nakon pozdrava prvašima kao i učiteljicama uručila prigodne darove.

Nakon programa roditelji su imali obvezu preuzeti bonove i potpisati revers za udžbenike, a prvaši su uživali u slasticama koje su bile pripremljene za njih, kao i u druženju.

Ž. Vukov

Stari i novi mitovi

Mitovi, bajke, sage, legende su dio opće kulture svakog naroda, ali i čovječanstva. Grčki, rimski i židovski mitovi su postali dio opće europske, a time i svjetske kulture. Poseban tip mitova su »stvaralački mitovi«, najstariji ovakvi se bave općim pitanjima: kako je stvoren svijet, kako je stvoren ili nastao čovjek. U ovim mitovima glavni kreatori su vodeći bogovi. Već u ranom srednjem vijeku pojedini vladari, kraljevi »naručili« su povijest svojih predaka. O njihovom podrijetlu i herojstvima ovakvi spisi se zovu geste u kojima pisac unosi i svoje mišljenje. Što se tiče Ugarske, najstariji sačuvani spis je *Gesta Hungarorum*. Originalni rukopis nastao početkom XIII. stoljeća, najvjerojatnije za vrijeme vladanja kralja **Bele IV**. Ime pisca ostalo je nepoznato, te se stoga djelo zove i *Anonymusova gesta*. On podrijetlo vladara Ugarske vodi od biblijskog kralja Magoga (Otkrivenje Ivanovo 20/8), zato se zovu »Mađari«, čiji je potomak bio i hunski kralj **Attila**, kao i vođa mađarskih plemena **Álmos**, čiju je majku u snu oplodila mitska totem ptica turul (stepski sokol) i najavila joj rođenje sina (sličnost s Isusovim rođenjem). Po Anonymusovom tumačenju budući vođa dobio je ime **Álmos**, jer je riječ san na mađarskom álom. Ali, almos na latinskom znači i sveti, što znači da će njegovi potomci biti sveti. Gesta se završava opisom kako su **Álmos** i vođa sedam plemena zaposjeli Panoniju pozivajući se na to da je to bila Attilina zemlja i zato Slaveni, Bugari nemaju pravo na nju. Naravno, svi velikodostojnici u Anonymusovo doba (više od 200 godina kasnije) su potomci ovih velikih ratnika, koji su svoje posjede još tada »zaradili« svojim herojstvom. Današnja nauka je mnoge Anonymusove tvrdnje dokazala netočnim. Primjerice: vođa ugarskih plemena bio je **Árpád**, a ne **Álmos** itd. Zato to zovemo novim mitom.

Posljednji »srpski car«

Nakon Trianonskog mira, Subotica je pripala novostvorenoj Kraljevini SHS. Novim vlastima bio je potreban neki povijesni lik, kojim bi »opravdavali« zašto je Subotica pripala njima. Neki subotički anonimus napisao je jednu brošuricu o djelima »Cara Jovana Nenada«. Čitao sam ovu knjižicu, ali nisam mogao otkriti njenog autora(e), no čini mi se da su dobro poznavali postojeću srednjovjekovnu mađarsku literaturu (iskreno rečeno srednjovjekovna srpska literatura o njemu ne postoji), jer je on dio ugarske povijesti. Najviše o njemu je pisao **György Szerémi** (**Đorđe Sremac**) u svojim memoarima, koji je bio dvorski kapelan kod kraljeva **Lajosa I.** (poginuo u Mohačkoj bitci) i erdeljskog vojvode **Jánosa Zápolye** (spominje se i kao **Szapolyai**), kasnijeg kralja **Jánosa I.**

Árpád i sedam plemenskih vođa (minijatura, XIV. stoljeće)

Po svom kazivanju dobro je govorio i pisao »racki« i bio je njihov tumač. Srednjovjekovna kraljevina Raška latinski se zvala Rascia, a njeni stanovnici Rascianis, odakle potječe mađarski naziv Raci. On piše da je jedan Rac iz okoline Lipe (u Erdelju) kojeg su nazivali **Homo Niger (Crni Čovjek)** došao sa svojim ljudima kod vojvode Zápolye da mu ponudi svoje usluge i kao njegov podanik položio mu je i zakletvu. Vojvoda mu je naložio da ode u Bačku, jer tamo ima zaostale stoke i hrane i da to pokupi. Szerémi uopće ne spominje da je on boravio u Subotici (Zabadki). Iz drugog izvora

znamo da je četa njegovih ljudi zauzela subotičku utvrdu koja je bila vlasništvo **Bálinta Töröka (Valentin Terek)**. On je prvi put pokušao s 83 konjanika zauzeti tvrđavu, ali je odbijen. Vratio se s 300 konjanika i potjerao je ljude Crnog Čovjeka. Njegov subotički dvor je čista izmišljotina. On je uglavnom boravio u Segedinu, koji je bio veći i bogatiji grad od Subotice. Nakon Mohačke bitke i zauzeća Budima, Sulejman se povukao s teritorija Ugarskog kraljevstva, zadržao je samo Srijem. Mirno je promatrao kako se rasplamsava borba za mađarsku krunu između **Ferdinanda Habsburga** i vojvode Zápolye. Ishod

ovih borbi bio je »jedna zemlja s dva krunisana kralja«. Sulejman je podržavao Zápolyu, kog dio povjesničara smatra njegovim vazalom. Na koncu, Crni Čovjek se našao na Ferdinandovoj strani kao njegov plaćenik. Po Szerémiju, nakon izgubljene bitke povukao se u Segedin, gdje je upucan iz puške. Njegovi ljudi su ga odnijeli u Tornjoš, gdje je i umro. Török Bálint je dojahao iz Subotice i mrtvom čovjeku je odsjekao glavu i poslao u Budim, kao poklon Zápolyi.

O današnjim nacijama

Nacije, kao i pojam građanina određene države, su »stvorene« po mišljenju znanstvenika društvenih znanosti nakon građanske revolucije u Francuskoj (1779.). Ali, naravno, određene etničke skupine, npr. Slaveni, Ugari, Iliri su stariji od ovog datuma, što znači da je Crni Čovjek kao »posljednji srpski kralj« novovremenski mit! U njegovo doba Srbi, Mađari, Hrvati po današnjem shvaćanju nacije nisu ni postojali. Postojala su plemstva kao gens rascianum, ungarorum, croatorum. Ostali stanovnici su spominjani kao, npr. podanici. Da bi bio car, po onovremenskim zakonima, trebao ga je krunisati npr. pečki patrijarh, kao glavni svećenik autokefalne pravoslavne crkve. Netko je iskoristio rečenicu u kronici o njemu, gdje je napisano: »njegovi ljudi su ga poštovali kao cara« i proglasio ga »carem«. Nažalost, i danas određeni povjesničari, u simbiozi s političarima, pokušavaju plasirati teoriju o postojanju svoje nacije prije npr. tisuću godina.

Korona plus

Drugo lice SUBOTICE

Kako vrijeme više odmiče, ljudi se sve više navikavaju na koronu; svrstava se nekako u red uobičajenih bolesti poput raka, visokog tlaka ili dijabetesa, s tom razlikom da se od nje, bar na onom vidljivom nivou, pokušavaju zaštititi svi (ili bar većina) nošenjem maski, prije svega. To je, bar, subjektivni dojam doljepotpisanoga. Na onoj, pak, višoj razini bitka s virusom covid-19 vodi se na dva najvažnija plana: pronalaženjem učinkovitog cjepiva i ublažavanjem financijskih gubitaka. Prva bitka u nekim svojim detaljima naprosto podsjeća na utrku u naoružanju, samo je cilj malo drugačiji: iza prestiža tko će biti prvi koji će pokazati i dokazati da je izumio sredstvo protiv korone krije se vjerojatno i mnogo opipljiviji motiv – materijalni, odnosno praktična korist od prodaje lijeka iz vlastitih laboratorija. Druga bitka svodi se uglavnom na izračune i predviđanja o tome koliki je tko gubitak do sada doživio i koliki će biti u bližoj budućnosti. Za današnju priču zanimljivijom se čini ova druga bitka.

Iako za sada nemamo izračuna koliki su materijalni gubici pretrpljeni na lokalnoj razini (ne samo kada je o Subotici riječ), neke stvari pokazuju se iznenađujuće dobrima. Primjerice, stanovnici Palića ili koji tamo rade, govore o pravom turističkom bumu ovoga naselja, tolikom da se u sjećanje vraćaju zlatna vremena od prije pedeset, četrdeset ili trideset godina unazad kada je ovo naselje, a posebno obale jezera uz njega, u ljetnom razdoblju vrvjelo »turistima«, odnosno jednodnevnim posjetiteljima iz grada i šire okolice, pomalo i regije, a nešto i od gostiju iz Mađarske, Poljske (u kamp-naselju) ili pak onima koji su bili na proputovanju na more. Kažu tako ovih dana mještani Palića da je naselje puno gostiju iz Srbije, ali i onih iz Mađarske, Austrije ili neke druge bliže nam zemlje, da su smještajni kapaciteti dobrobrano popunjeni i da, što je najvažnije, troše. Konačnu potvrdu istinitosti ovih tvrdnji donijet će uskoro sami turistički djelatnici, jer ubrzo stiže jesen, a samim tim i pad prometa ove vrste. Ohrabrujuće je, naravno, čuti i podatak da je Tvornica vagona *Bratstvo* nedavno uposlila više desetaka radnika, među kojima se nalaze čak i oni kojima mirovina kuca na vrata, a koji su zbog

otkaza u ranijim tvrtkama posao morali tražiti po Mađarskoj, Sloveniji ili Austriji.

U kategoriju »korona plus« zacijelo bismo mogli uvrstiti i obilježavanje Dana grada, bar iz jednog razloga. A možda i dva. I bez praćenja svečane sjednice Skupštine grada tim povodom, i bez toga da ste se slučajno zatekli na simboličnom podizanju gradske zastave prije toga, više je nego uočljiv izostanak dodatnih sadržaja koji su ranijih godina bili sastavni dio višednevnog obilježavanja dana kada je Subotica prije 241 godinu dobila status slobodnog kraljevskog grada i koji se u novije doba obilježava kao neka vrsta njenog »rođendana«.

Zašto je dobar, ili bar pozitivan, ili bar nije negativan izostanak pratećih sadržaja? Odgovor se sam po sebi nameće već i iz zdravog razuma, a mogao bi glasiti ovako: nije racionalno – ne samo iz razloga zdravstvene prevencije – trošiti sredstva gradskog proračuna na »celebrativne reprezentacije« u vrijeme kada te situacija jednostavno tjera da stežeš remen i teško otvaraš novčanik, a da pri tome još ni ne znaš kada ćeš ugledati svjetlo na kraju tunela. U tom smislu otkazivanje ranije uobičajenih manifestacija predstavlja i logičnu i hvale vrijednu uštedu od nekoliko desetaka tisuća eura u gradskoj kasi i takav potez lokalne samouprave, bez obzira na to koliko je usklađen s važećim propisima u državi, zaslužuje samo naklon.

S druge, pak, strane, izostanak pratećih sadržaja dobar je i sa stajališta »umjetničkog dojma«, jer je novim lokalnim vlastima došao kao neka vrsta poluvremena, pauze između dva čina, pa čak i vakuuma, u trajanju od bar godine dana da se razmisli o tome kako ubuduće planirati, osmišljavati i u djelo provoditi obilježavanje svečanosti kakva je Dan grada. Ima se vremena da se razmisli i dogovori treba li u centar grada do-

voditi kojekakve persone ili grupe koje za preskupe novce nešto otpjevaju i za razmjerno kratko vrijeme zbrišu s bine i zaborave i mjesto i stanovnike pred kojima su se pojavili, pri čemu ih i oni koji su ih gledali i slušali također zaborave i prije no što se vrte doma? Treba li Dan grada, kako je to donedavno bilo, poprimiti populističke obrise koji više podsjećaju na *šabački vašar* nego li na dostojanstvenu manifestaciju, ako se ona sa »službene adrese« (Gradske kuće, dakle) u javnosti takvom već želi prikazati?

Na ovaj popis pitanja bi svakako mogao dodati bilo koji od čitatelja, ali ono što je mnogo važnije svakako su odgovori na njih. Odgovore bi, pak, trebalo dati novo rukovodstvo grada, a nitko im ne bi zamjerio ukoliko bi se do tada konzultirali i s onima koji nisu iz tih struktura, a kultura im je u svakodnevnom opisu posla ili djelovanja. Samo na taj način vlast bi, »u koaliciji sa strukom i građanima«, i na ovom planu već od iduće ili bar »one iza nje« godine pred Subotičane za Dan grada mogla iznjedrati nove sadržaje, sadržaje na koje bi se rado odlazilo, bez dijeljenja i bez izbjegavanja buke, buke, buke...

Z. R.

Dan grada Subotice

Rođendan u vrijeme pandemije

Na Dan grada Subotice, 1. rujna, tradicionalno je održana svečana sjednica Skupštine grada u Velikoj vijećnici Gradske kuće. Svečana sjednica je ove godine bila skromnija zbog uvažavanja epidemioloških mjera. Simboličnim podizanjem gradske zastave i svečanom sjednicom Skupštine grada, na kojoj su uručene diplome zvanja *Počasni građanin* i priznanja *Pro urbe*, obilježen je Dan grada Subotice koji je odlukom Marije Terezije 1. rujna 1779. godine, postao slobodni kraljevski grad. Na svečanoj sjednici prisutnima su se obratili gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić** i predsjednik Skupštine grada **Bálint Pásztor**.

Za istaknuto i trajno životno djelo kojim se doprinosi podizanju ugleda grada Subotice u zemlji i inozemstvu, zvanje *Počasni građanin* dodijeljeno je **Gyuli Pálfiu**, inženjeru elektrotehnike. Priznanje *Pro urbe* za istaknuta djela koja značajno doprinose ugledu grada Subotice podizanjem njegovih materijalnih i duhovnih vrijednosti dobili su **Erika Kabok**, novinarka i urednica i dr. sci. med. **Gordana Krtnić**, specijalistica epidemiologije. Uoči svečane sjednice održana je prva izvanredna sjednica Skupštine grada, na kojoj je odlučeno o dodjeli zvanja i priznanja.

Bakić: Nastavak ekonomskog oporavka

Gradonačelnik Bakić je istaknuo da je ova svečana sjednica Skupštine grada prilika i da ukratko podsjeti na prioritete aktualnog gradskog rukovodstva, ali i da ukaže na realnost u kojoj trenutno živimo, radimo i stvaramo.

»Izvjerno je da će se gradska vlast u narednom razdoblju posvetiti, prije svega, realizaciji započetih, ali i novih projekata, tako da će aktivnosti biti usmjerene na završetak radova na zgradi Narodnog kazališta; nastavak izgradnje spa centra s akva parkom na Paliću; realizaciju projekta 'Zaštita biodiverziteta i voda jezera Palić i Ludaš'; rekonstrukciju Doma za djecu *Kolevka*, Opće bolnice i Gradskog stadiona.«

Bakić je rekao kako je u Privrednoj zoni Mali Bajmok i Slobodnoj zoni Subotica 15. ožujka ove godine, kada je zbog situacije s koronavirusom donijeta odluka o proglašenju izvanrednog stanja na teritoriju Srbije, bilo radno angažirano oko 6.500 radnika i da su kompanije koje rade u režimu Slobodne zone zapošljavale oko 5.200 radnika, dok je *Gordon Calzedonia*, koja ne posluje u tom režimu, imala oko 1.300 zaposlenih.

»Sve ovo vrijeme nijedna od tih kompanija nije prekidala proizvodnju koja je namijenjena izvozu, dolazilo je do smanjenja opsega, ali nije stajala. Radovi na izgradnji tvornice njemačke kompanije *Boysen* nisu prekidani, a završetak ove najveće investicije, vrijedne 65 milijuna eura, očekuje se krajem godine«, istaknuo je Bakić.

Gradonačelnik Bakić je rekao kako je Subotica specifičan grad, u kome živi više nacija, a četiri nacije u strukturi stanovništva čine dvoznamenkasti postotak.

»Subotica se nalazi na kapiji Europske unije, naslanja se na Koridor 10, ima slobodnu carinsku zonu, a u naredne četiri godine ona će biti još ljepša i razvijenija.«

Bakić je naglasio da je Subotica postala prepoznatljiva po privlačenju inozemnih investicija i otvaranju novih radnih mjesta.

»Dvije stotine i četrdeset prvi rođendan našeg grada ove godine obilježavamo u nesvakidašnjim okolnostima, ali uz iskrenu zahvalnost liječnicima i medicinskom osoblju koji tijekom epidemije koronavirusa svakodnevno riskiraju živote i bore se za sve nas. Epidemiološka situacija je i dalje nesigurna i svi moramo paziti, ali uz pomoć predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića**, republičke i pokrajinske vlade, nastavljamo ekonomski oporavak i razvoj našeg grada«, rekao je Bakić i čestitao svim sugrađanima Dan grada.

Pásztor – Subotica dio europske historije

Na bogatu historiju Subotice, od prvog spominjanja u pisanim aktima, te dobijanja statusa slobodnog kraljevskog grada i naziva *Maria Theresiopolis*, do danas podsjetio je predsjednik Skupštine grada **Bálint Pásztor**.

»Subotica jeste grad, ali trebamo se truditi da po mnogo čemu ona to i ostane. Subotica nosi određeni duh, Subotičani osjećaju grad svojim i zbog toga je bitno što smo održali svečanu sjednicu u nazočnosti minimalnog broja gostiju. Subotica je kroz štošta prolazila od 1391. godine kada je prvi put spomenuta u pisanim aktima, i ovo je nastavak njenog puta. Subotica je dio europske historije. Dobijanjem statusa slobodnog kraljevskog grada Subotica je dobila priliku da se ekonomski, kulturno, umjetnički, infrastrukturno razvija u duhu srednje Europe i priliku da preskoči sjenu provincijalizma. Historija Subotice je povijest izgradnje institucija i poštovanja pravila. Bilo da se zove Subotica, Szabotka, Zabotka, zajednički sadržalac svih imena je jedna riječ – sloboda.

Povelja je predstavljala potvrdu da su svi stanovnici Subotice, bez obzira na nacionalnu, jezičnu ili vjersku različitost stekli pravo na građanstvo.«

Svečanoj sjednici Skupštine grada Subotice prisustvovali su predsjednik Skupštine AP Vojvodine **István Pásztor**, zamjenik gradonačelnika **Imre Kern**, republički i pokrajinski zastupnici s teritorija Grada Subotice, vijećnici Skupštine grada, članovi Gradskog vijeća i predstavnici državnih tijela.

Svečana sjednica počela je intoniranjem himne *Bože pravde*, a u umjetničkom dijelu programa nastupile su učenice Muzičke škole **Sara Jović** (klavir) i **Viktória Kurina** (violina).

Z. S.

Obiteljsko poduzeće za uramljivanje *Framer*

Od hobija do zarade za život

Potaknuti i motivirani slikarskim umijećem supruge **Snežane**, bračni par **Kujundžić** osnovao je 2015. godine firmu pod nazivom *Framer* koja se bavi uramljivanjem, tj. proizvodnjom drvenih okvira za slike i zrcala. Talent i ideja rezultirali su uspješnim obiteljskim biznisom koji je, uz već zadovoljavajući broj mušterija, tijekom izvanrednog stanja uvedenog zbog pandemije koronavirusa, privukao dodatne kupce.

Obiteljski biznis

Slikanje, kao duševna hrana, kojim se od malena u slobodno vrijeme bavi Snežana Kujundžić, članica likovnog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo*, u posljednjih desetak godina predstavlja joj i životni poziv. Naime, sa svojim suprugom **Josipom** je, kako zbog vlastite, tako i zbog potrebe brojnih drugih slikara, pokrenula obiteljski biznis u okviru kojeg se bave uramljivanjem i njihova »radionica« je jedna od četiri ovakvog tipa u Subotici.

O počecima bavljenja ovom djelatnošću priča nam Josip Kujundžić:

»Supruga slika od malena, a posljednjih desetak godina se efektivno bavi slikanjem i njene slike se prodaju kako u Srbiji tako i izvan nje. Budući da su usluge uramljivanja u drugim radnjama bile dosta skupe, odlučili smo se baviti tim poslom, prvenstveno zbog Snežane. Vremenom su nas otkrili i drugi slikari i s obzirom na povećanu tražnju, odlučili smo se profesionalno baviti tim poslom. Kupili smo odgovarajuće strojeve i 2015. osnovali firmu *Framer* za proizvodnju drvenih okvira za slike i zrcala. Prve mušterije su nam bili subotički slikari te članovi likovnog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo*.«

Sudjelovanjem na brojnim kolonijama, pojavila se potreba i za platnima, pa su svoju ponudu proširili i s ovim slikarskim materijalom. Raspolažu s oko sto vrsta lajsni za ramove, a ako željenih nema u njihovoj ponudi, kupac ih može naručiti iz kataloga i dostupne su za dva-tri dana. Ramove nabavljaju od četiri ovdašnja proizvođača, a platna su talijanska.

»Broj narudžbi za uramljivanje varira iz dana u dan, a one najčešće stižu s raznih kolonija, potom iz subotičkih mjesnih zajednica, škola, HKC-a *Bunjevačko kolo* te SKC-a *Sveti Sava*. Osim slika, uramljujemo zrcala, vezove na platnu, goblene, puzzle, priznanja, plakete, diplome, reklamne simbole, perlice, sportske dresove kao i druge razne predmete po želji«, kaže Josip.

Iako im se firma nalazi izvan centra grada (Mali Radanovac), imaju dosta mušterija, a, kako dodaje bračni par Kujundžić, »zahvaljujući« koroni, kada su mnogi provodili svoje slobodno/dopušteno vrijeme šetnjom ulicama u svom kraju, pridobili su dodatne mušterije koje su ih tada otkrile.

Aktivna i nagrađena i na FBP-u

Snežana Kujundžić je na *Festivalu bunjevački pisama* 2013. godine, kao autorica-debitant, osvojila prvu nagradu Festivala kao autorica pjesme *Pisme stare*, kao i prvu nagradu za tekst spomenute pjesme. Od tada redovito (osim 2019.) sudjeluje na ovom glazbenom događaju i to kao kompozitorica i autorica teksta, što će biti slučaj i ove godine.

Nadrealizam u ulju na platnu

U želji da se profesionalno bavi slikanjem, Snežana Kujundžić je nakon osnovne upisala srednju stručnu školu za dizajn *Bogdan Šuput* u Novom Sadu koju je, stjecajem nesretnih okolnosti, morala ubrzo napustiti. Svoje srednjoškolsko školovanje nastavila je u Subotici, ali je osnove za likovnu umjetnost dobila od likovnog umjetnika i pedagoga **Györgya Borosa** koji je, kako kaže, vidio u njoj potencijal. Stvarajući likovna djela tijekom više desetljeća, kao amaterska slikarica osvojila je 1985. godine treće mjesto na svjetskom natjecanju u Turskoj (linorez, tehnika – grafika). Među brojnim priznanjima i zahvalnicama izdvajaju se specijalne nagrade osvojene na XV., odnosno XVII. smotri likovnih umjetnika amatera Vojvodine, 2014. i 2016. godine, te *Nivo nagrada* (zlatna plaketa) na Međunarodnoj izložbi ručnih radova i kolekcija (MIRK) u Bačkoj Topoli, 2017.

»Tehniku koju najviše volim raditi je ulje na platnu, pravac je nadrealizam. To je nešto što radim za svoju dušu. Po porudžbini radim olovkom (portrete), pastelom, a tehnika kojom nisam radila, odnosno koja me ne zanima, je akvarel. Godišnje imam narudžbu za 30-60 slika, a naručitelji su, osim iz Srbije, oni iz zapadne Europe, pa čak i iz Kanade. Do mene dolaze putem Fb profila (*Snežana Kujundžić (Josip Kujundžić)*) na kojem su svi moji radovi i Fb stranice (*Kreativni kutak*)«, priča Snežana.

Članica je likovnog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo* od 2013. godine, a svoju prvu samostalnu izložbu imala je već iduće, 2014., u galeriji Otvorenog sveučilišta.

Kako ističe, jedna od najdražih slika je ona koju je radila za svoju prijateljicu iz djetinjstva s kojom je odrasla. Djelo, u nadrealističkom stilu, predstavlja njihovu zajedničku priču iz najmlađih dana, odnosno tijekom odrastanja. Inače, izradila je više takvih slika i svaka od njih nosi neku poruku, simboliku, osobni doživljaj...

I. Petrekanić Sič

Dragan Pejić, Sonta

Flota koja nikada neće isploviti

Svaki posjetitelj kuće u Sonti, u Ulici Vuka Karadžića 59, ukoliko ga vlasnici Kata i Dragan Pejić provedu kroz pedantno uređene prostorije, ne može ne zapaziti flotu jedrenjaka koji nikada i nikuda neće isploviti. Ovi modeli jedrenjaka, ukotvljeni na komodama i stolovima nevelike dvije prostorije u staroj kući, baštinjenoj od Draganove majke, urađeni su rukom, znanjem i ljubavlju šezdesetsedmogodišnjeg Dragana.

Drvo postalo dio Draganove duše

Makete brodova Pejić izrađuje od rane mladosti. Mirisom drveta u obradi opijao se još u djetinjstvu. Otac mu je bio izučeni stolar, a očeva radiona bila je Draganova najomiljenija igraona.

»Od malih nogu uživao sam u tom, za mene i danas čarobnom mirisu drveta u obradi, piljevine, lijepka... Riječju: u mirisima očeve radione. Kako sam odrastao, tako sam ulazio i u tajne očevog posla. Od njega sam naučio puno o drvetu općenito, o vrstama drveta najpogodnijih za stolarsku obradu, te o stolarskim strojevima i alatima. Koliko god me sve to privlačilo, i danas žalim što nisam i ne znam zbog čega nisam upisao drvoprerađivačku školu. U tinejdžerskim godinama dosta sam pomagao ocu u radioni i uz njega polako ulazio u sve tajne stolarskog posla. Najviše afiniteta pokazivao sam za poslove koji su iziskivali najviše manualnog rada. Duša bi mi bila puna kad bih uspio, uz uporabu što manje alata, od komada drveta izraditi zamišljeno. U tinejdžerskoj dobi izradio sam puno jednostavnih stalaka za cvijeće, kojekakvih poličica i ostalih sitnih kućnih potrepština. Kako je u očevu radionu navraćalo puno ljudi, desilo se da ponekad nekom zapadne za oko i nešto urađeno mojom rukom, pa to i kupi. Na taj način sam dolazio i do džeparca«, prisjeća se Dragan djetinjih godina.

Bratić zarazio Dragana brodovima

U ranim momačkim godinama jedan od Draganovih bratića vratio se s odsluženja vojnog roka. Sa sobom je donio maketu jednoga jedrenjaka. Dragan nije odvajao oči od nje, sam sebi je u momentu obećao da će svladati znanje, pa i sam uraditi nešto slično. No, poslu nije pristupao odmah, otac ga je kroz godine odrastanja naučio da niti u jedan posao ne treba ulijetati nespreman.

»Od povratka bratića iz vojske prošlo je nekoliko godina. Njegov jedrenjak pomno sam promatrao i zatvorenih očiju znao sam pobrojati svaki njegov djelić. U planiranoj izradi sličnoga broda omeo me je moj odlazak u vojsku. Ni tamo nisam mirovao, od drveta nisam mogao pobjeći. Svaki slobodni sat isko-

ristio sam za svoju novu samonametnutu zadaću. Po skici koju sam napravio gledajući razglednice iz Pariza, od šper ploče sam izradio Eifelovu kulu, visoku oko metar i dvadeset. U unutarnji dio ubacio sam instalaciju sa žaruljicama, pa je moja rukotvorina u mraku svijetlila poput dvorca iz bajke. No, iz glave i duše mi nije izlazio jedrenjak. Bio sam sve sigurniji da ću pristupiti njegovoj izradi, pa sam potkraj vojnoga roka napravio i potrebne nacрте i popis potrepština za njegovu izradu«, priča Dragan.

Brodograditelj

Nakon povratka s odsluženja vojnoga roka Dragan je ubrzo započeo s izradom makete jedrenjaka po vlastitom nacrtu.

»Prvu maketu jedrenjaka izradio sam od lipovog drveta. Moram napomenuti da, u nedostatku lipe, za obradu je vrlo za-

hvalna i crvena vrba.

Izbjegavam topolu, jer prigodom tesanja lako puca.

Lipa je mekana, podatna za ručnu obradu. Sam trup bio je dugačak osamdeset centimetara. U mojem načinu rada nema ničega obrađenog uz pomoć bilo kojega stroja, baš sve se radi ručno. Trup broda radim iz jednoga komada drveta, od alatki i pribora rabim ručnu pilu, sjekiricu, čekić i dlijeto, nožice, a za finu obradu turpiju i šmirgl papir. Ručnom pilom sam odrezao komad lipove cjepanice potreban za izradu trupa, malo dulji od zamišljenih osamdeset centimetara. Trup sam obrađivao dosta dugo. Nisam htio žuriti, u ovom poslu ne bi smjelo biti grešaka. Početna, gruba obrada radi se dobro naoštrenom sjekiricom. Kad se dobije željeni oblik trupa, pristupa se izdubljivanju i finijoj obradi. Trup se izdubi uz pomoć dlijeta i čekića. Dalja obrada vrši se nožićima i baš u toj fazi najpotrebnije je oštro oko i mirna ruka. Bogu hvala, ni u ovim godinama nemam nikakvih problema niti s vidom, niti mi ruke drhte. Kad budem stopostotno zadovoljan finim tesaњem nožićima, pristupam posljednjem glancu uz uporabu turpijica i šmirgl papira«, priča Dragan, držeći u rukama svoj prvijenac.

No, do sada opisano je, u stvari, najjednostavniji dio posla. Nakon izrade trupa slijedi uređenje palube, izrada i uglavlјivanje jarbola, izrada jedara i, na koncu, pletenje i postavlјanje potrebnih užadi i mreža. »Niti jedno jedro, niti jedno uže nije kupljeno i tako postavljeno. Sve sam iskrojio, obradio, svu užad ispleo od konca. Za jarbole najčešće rabim crvenu vrbu. Biram i obrađujem idealno ravne grane, a u trup ih uglavlјujem u izbušene rupe i, dakako, učvršćujem ih tutkalom. Jediní problem je što je tutkala sve teže naći, jer se danas u stolarstvu rabe suvremeni lijepkovi. Jedra izrađujem kombinirajući karton i pamučno platno. Karton je potreban radi učvršćivanja, a platno, zalijepljeno s unutarnje strane, radi trajnosti. Topove sam nastojao uraditi što vjernije. Kod njih je najkritičniji posao bušenje. Otvore u cijevi bušim ručnim svrdlima, pa u slučaju male nepreciznosti dolazi do pucanja. Svú potrebnu užad i mreže pletem od kudjeljnog konca, kojega danas i nije lako pronaći. Na sreću, imam dovoljno starih zaliha. Pletenje svake od vidljivih mreža traje po šest do osam sati. Mreže i užad pletem tehnikom naučenom od starih ri-

bara. Nakon kompletne ugradnje i spajanja svih dijelova i djelića finalni proizvod prelakiram, tako da se zauvijek sačuva prirodna boja svih elemenata.

Flota jedrenjaka ukotvlјena na suhom

Tijekom svih ovih godina Dragan je izradio šezdesetak modela jedrenjaka. Bezuspješno je pokušavao, a i danas pokušava, prodati ih.

»Kroz sve ovo vrijeme, od izrađenih šezdesetak jedrenjaka, uspio sam prodati svega dva. U stvari, nisam ih prodao ja, nego ih je moja bratanica ponijela sa sobom u Beč i bez problema ih prodala tamo, uz to još i po dobroj cijeni. Pokušavao sam i ja diljem Vojvodine. Izlagao sam na sajmovima, kirbajima, na raznim manifestacijama, međutim, od prodaje nije bilo ništa. Ljudi su svuda zagledali, hvalili, da ne kažem pametovali, no, kupovali nisu. Koliko sam vidio, radije su izdvajali novce, čak i veće no što sam tražio za svoje brodove, za drvenariju obrađenu na strojevima, kičastu, spajanu s puno nepreciznosti. No, nije mi žao, ovo je hobi mogega života. Niti jedan od ovih jedrenjaka nisam uradio kako bih ga prodao, nego isključivo iz vlastitog zadovolјstva. Nikada nisam radio serijski, svaki brod je unikat, ni dva nisu urađena po jednom nacrtu. U mlađim godinama drugi hobi bilo mi je pecanje, no, zbog zdravstvenog stanja sada vrlo rijetko izlazim na vodu. Za trošenje slobodnog vremena ostaje mi moja radiona, u kojoj čuvam dio svoje flote. Iz razumlјivih razloga jedrenjake više ne izrađujem, prebacio sam se na drvenu galanteriju, čija izrada traje puno kraće, a ponešto se da i prodati«, završava priču Dragan Pejić.

Ivan Andrašić

Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina proslavila svoju četvrtu obljetnicu

Nove ideje za daljnji rad

»Hrvatska država i Veleposlanstvo Hrvatske u Beogradu finansijski i na bilo koji drugi način podržava rad ove udruge, jer smatramo to iznimno bitnim za hrvatski korpus u Surčinu, a i dalje. Poslala bih im poruku ohrabrenja, s obzirom na to da su trenutno teška vremena za sve. Samo zajedničkim trudom i naporom se hrvatska kultura na ovim prostorima može održati«, poručila je zamjenica veleposlanika Hrvatske Maja Bogdan

Najmlađa hrvatska udruga kulture u Srijemu, Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina proslavila je 29. kolovoza svoju četvrtu obljetnicu. Prigodnim i skromnim kulturno-umjetničkim programom, u skladu s epidemiološkim mjerama, članovi ove kulturne udruge predstavili su publici svoje aktivnosti u proteklih godinu dana. U kulturno-umjetničkom programu predstavili su se tamburaška sekcija, vokalna solistica **Janja Šćujac**, članovi literarne sekcije sa svojim pjesmama i aforizmima, a gledateljstvo je imalo priliku vidjeti i novi igrokaz literarne sekcije *Dogovor kuću gradi*.

Unatoč pandemiji koronavirusa, predstavnici udruge *Fischer* ocjenjuju da je protekla godina bila kvalitetna u radu svih sekcija: muzičkoj, literarnoj i kreativnoj. Ono što budi nadu za daljnji period rada ove udruge jesu mladi članovi koji su se u proteklom razdoblju uključili u njen rad.

Razvojne aktivnosti

Sudjelovanje kreativne sekcije na manifestaciji *Kolači po volji* u Surčinu, sudjelovanje članova udruge na Međunarodnom znanstvenom skupu *Kultura Hrvata u Vojvodini – Od bogatog naslijeđa k procesu razvoja* u Subotici, sudjelovanje na *Festivalu ljubavi i vina*, manifestaciji *CROZ kuhinju Vojvodine* u Petrovaradinu, putovanje u Liku *Putovima predaka*, izložba starih vezova kreativne sekcije *Iz bakinih ormana*, izlazak iz tiska više knjiga u nakladi Čitaonice, samo su neke od brojnih aktivnosti u proteklih 12 mjeseci rada udruge iz Surčina.

»Cilj osnivanja naše udruge bio je očuvanje stare baštine Hrvata, kako u Surčinu tako i u Srijemu, Vojvodini i Srbiji. Želja nam je bila sačuvati od zaborava i oživjeti kroz naše aktivnosti sve ono što su naši preci njegovali: običaje, odijevanje, plesove«, ističe predsjednica udruge **Katica Naglič**, dodajući da je zadovoljna radom udruge u protekle četiri godine.

Dvostruka obljetnica

Bila je ovo prigoda za proslavu dvostruke obljetnice udruge i rada literarne sekcije. Kroz tri godine, osim starijih članova, priključili su se i mlađi. Voditeljica te sekcije **Irena Obradović** predstavila je u svom obraćanju presjek rada i tom prilikom istaknula najvažnije aktivnosti i ujedno upoznala prisutne s biografijom prvog župnika u Surčinu **Petra Fischera**, po kome čitaonica i

Katica Naglič

nosi ime. Na štandu ispred Čitaonice svoje uradke su predstavile i članice kreativne sekcije.

»Za kreativnu sekciju ovo je ipak bila kvalitetna godina koju je obilježilo 12 izložbi, od kojih su posljednje dvije, uskrсна i o običaju šaranja jaja u Surčinu, bile virtualne. Brzo smo se snašli u tom momentu, tako da je trud i rad članova sekcije koji su se pripremali za uskršnu izložbu ostao zabilježen i pored epidemije, a snimke su jako obradovalе naše sugrađane, a i širi auditorij, jer su postavljene na Youtube kanal i Facebook stranicu posvećenu kreativnom radu. Također smo u posljednjih godinu dana održali četiri edukativno-kreativne radionice. Posljednju planiranu radionicu veza u travnju nismo mogli održati na klasičan način, okupljanjem u prostoru udruge, ali smo se i u vezi s tim nekako snašli pa smo tiskali materijal sa slikama i uputama o vrstama bodova za vez po pismu kako bi mogao doći do svih zainteresiranih članova. Nadamo se da ćemo realizirati i ostale planove do kraja godine, na ovaj ili onaj način, kako to već okolnosti u svezi

koronavirusa budu diktirale, od kojih nam je posebno bitna izložba starih ručnih radova *Iz ormara naših baka*. U pripremi je i knjiga o tim radovima. Trudimo se da ovim malim doprinosom kulturi mijenjamo svijet na ljepše i bolje ne dozvoljavajući da svijet ovakav kakav je postao baš tako lako promijeni nas«, istaknula je voditeljica kreativne sekcije **Veronika Živanović**.

Podrška radu udruge

Proslavi ove obljetnice nazočila je i zamjenica veleposlanika Hrvatske **Maja Bogdan**.

»Hrvatska država i Veleposlanstvo Hrvatske u Beogradu finansijski i na bilo koji drugi način podržava rad ove udruge, jer smatramo to iznimno bitnim za hrvatski korpus u Surčinu, a i dalje. Poslala bih im poruku ohrabrenja, s obzirom na to da su trenutno teška vremena za sve. Samo zajedničkim trudom i naporom se hrvatska kultura na ovim prostorima može održati«, poručila je Bogdan.

Podršku članovima udruge uputio je i predsjednik IO HNV-a **Lazar Cvijin**.

»Hrvatskom nacionalnom vijeću je svaka hrvatska udruga iznimno važna i drago nam je da imamo ovako organiziranu udrugu i jedan kvalitetan rad. Postoji više sekcija, postoji rad s mladima i to je nešto što treba stalno ohrabrivati i podržavati, a mi ćemo sa svoje strane stalno to i činiti. U proteklom periodu je bilo teško organizirati manifestacije, osigurati finansijska sredstva, a postoje i organizacijske poteškoće. Sada su se sve naše udruge susrele s novom vrstom izazova i jako je važno i u takvim uvjetima održati rad. Društvene mreže funkcioniraju, ljudi

to prate i jako je važno prilagoditi neke programe i održati rad i u ovim vremenima. Svi se nadamo da će ovo proći i da ćemo se moći vratiti redovitim aktivnostima«, istaknuo je Cvijin.

Dosadašnjim radom udruge zadovoljan je i surčinski župnik **Marko Kljajić**, čija je inicijativa za početak rada udruge bila od presudnog značaja.

»Sav teret rada premješten je na članove, odnosno predsjednike pojedinih sekcija nače Čitaonice. Radujem se svakom njihovom uspjehu i napretku. Posebno se radujem što je tamburaški orkestar udruge bogatiji za nekoliko mlađih članova koji su za vrlo kratko vrijeme uspjeli svladati sviranje tambure«, ističe župnik, najavljujući uskoro promociju svoje nove knjige *Antimeoari – kako je umirao moj narod*.

Proslavi je nazočio i predsjednik Općine Surčin **Stevan Suša**, koji je članovima udruge poželio sretan i uspješan rad i u narednom periodu.

S. D.

Naši gospodarstvenici (VI.)

Pijesak je naš Dunav

Malo je zapisa koji mogu dati detaljniji uvid u početke i razvoj vinogradarstva Tavankutske pješčare, koja je zapadni odvojeni dio Subotičko-horgoške pješčare, i najčešća svjedočanstva ovoj praksi su samo obiteljske priče. One su postale rijetke jer su mnogi vinari zapustili ili raskrčili svoje vinograde uslijed neprofitabilnosti i novih trendova eksploatacije pješčarskih područja sadnjom voćnjaka, pretežito jabuke. Kolektivizacija zemljišta na početku druge polovice 20. vijeka je također imala snažan utjecaj na postupno nestajanje vinograda u ovim područjima, jer su upravo vinogradi pretvarani u voćnjake, a konzumacija vina je u znatnijoj mjeri ustupila mjesto konzumaciji piva. Obitelj **Skenderović** se generacijama bavi proizvodnjom vina na ovom oprobanom pjeskovitom području. Vinogradarstvom i vinarstvom se bavio pradjed trenutnog vlasnika **Marina Skenderovića**, koji živi s obitelji u Mirgešu. Spomenuto područje Tavankutske pješčare, koja obuhvaća Mirgeš, Gornji i Donji Tavankut, je dugo bilo poznato po uzgoju vinove loze kao što je *kevedinka*, *kadarka*, *modra frankovka* i *rizling*. Poznato je da su se na teritoriju današnje Vojvodine vinogradarstvom bavili još u rimskom dobu na obroncima Fruške gore i upravo tamo je izvoriste svih lokalnih sorti koje su kasnije održavali podunavski Nijemci i prenosili na dijelove Subotičko-horgoške pješčare.

Međugeneracijsko zajedništvo

Prisjećajući se obiteljskih priča, Marin Skenderović pouzdano tvrdi da je tradicija vinogradarstva u obitelji i starija od pradjeda za kojeg zasigurno znaju da se ovim poslom bavio. U njegovom radu i nastupu se lako očituje taj transgeneracijski transfer znanja

i praksi, ali prije svega i neupitna ljubav prema vinovoj lozi i vinu. Priznaje da kao dijete nije volio vinograd, jer je bio zahtjevan:

»Uvijek smo imali vinograd i kao dijete sam se zarekao da ga ja nikada neću imati. Otac i ja smo zajedno polivali vinovu lozu i u vinograde smo išli bicikloma. Stalno je bilo posla u njemu koji je pri tome bio dosta naporan. Međutim, godine 2002., pored postojećeg starog vinograda koji se nalazio u sklopu salaša, odlučio sam podići novi zasad sa sortom *liza*, i to je prvi vinograd koji sam samostalno podigao. Probali smo saditi i voćnjak, ali nam se to nije svidjelo, najviše zbog potrebe čestog kemijskog tretiranja.«

Umjesto voćnjaka, Marin je odlučio oprobati se i u stonim sortama, a njegov sin **Nikola**, iako još mlad, već polako preuzima obiteljski posao i daje svoj pečat daljem razvoju uzgoja vinove loze. Osim novozasađenih crnih sorti, posadili su i karlovačku *silu* i *bačku*.

»Meni su poznavatelji vina govorili da u pijesku možemo imati samo obojenu vodu s crnim sortama i ja sam želio dokazati suprotno. Volio bih posaditi novopriznatu karlovačku sortu *probus*, koje je čisto sortno vino i ne zahtijeva kupažu. Trenutno imamo najviše zasada sa sortom *liza* i *kevedinka* koju planiramo i proširivati jer kupci i posjetitelji više traže lokalne sorte«, kaže Nikola Skenderović.

Slično mišljenje su kupci imali i za već poznatu lokalnu sortu *kevedinku* koju mnogi smatraju slabim vinom s često specifičnim neugodnim mirisom. Ovakva loša reputacija nije spriječila Skenderoviće da se ozbiljnije posvete ovoj sorti i zahvaljujući njihovoj istrajnosti i posvećenosti su došli do zaključka da je *kevedinka* nešto zahtjevnija sorta, jer traži određene uvjete za berbu koji ne smiju biti previše topli, mora se brati brzo, a za to je potrebna i

dobra oprema. Pokazala se kao sorta koja dobro podnosi zimu i evidentne klimatske promjene koje u posljednjih nekoliko godina donose blage zime i oštrije mrazeve tijekom proljeća, što predstavlja najveći problem u vinogradarstvu kada govorimo o ovom pjeskovitom području. *Kevedinka*, sem što dobro podnosi sušu i siromašno tlo poput pijeska, kasnije kreće s listanjem i tako izbjegne smrzavanje kojem često podliježe *liza*. Što se tiče kvalitete vina, Nikola je uvjeren kako naše lokalne sorte koje već pripadaju grupi kvalitetnih i visokokvalitetnih vina mogu postići dobre rezultate na ovom području. Uspjeh sorti kao što su *liza*, *petra*, *mila* i *zlata* dugujemo profesoru **Petru Cindriću** s Univerziteta u Novom Sadu, koji je kreator ovih sorti. Promišljenim ukrštanjem različitih vrsta postigla se otpornost na mrazeve i gljivična oboljenja koja su intenzivnija u ovim godinama s više padalina tijekom ljetnog razdoblja sazrijevanja grožđa.

Stanje i perspektive

Tijekom proteklih godina obitelj Skenderović je postupno kupovala opremu i priključne strojeve neophodne za efikasnu obradu vinograda.

»Berba grožđa je još uvijek najzahtjevniji dio, jer nam je potrebno oko 40 radnika za taj posao. Imamo presu u koju stane šest tona obranog grožđa i zahvaljujući tome izbjegavamo oksidaciju grožđa, jer sve stignemo preraditi dok berba traje. Trenutno proizvedemo između 10 i 13 tisuća litara vina godišnje. Zasadi koji su u rodu i oni koji će to tek postati bi zajedno trebali dati oko 25 tisuća litara i sadašnji smještajni kapaciteti su nam za to dovoljni, ali je u planu podići manju hladnjaču koja bi nam koristila kao pomoćni objekt u fazi berbe. Najveći problem koji nas očekuje jest nedostatak radne snage zbog čega planiramo kupiti berač za vinograd«, objašnjava Marin.

S trenutnim kapacitetima i količinom proizvedenog vina na površini od 3,5 ha obitelj Skenderović nema problema prilikom prodaje i zato još nisu razmišljali o registraciji vinarije niti o marketinškoj kampanji. Sin Nikola ipak razmišlja u tom pravcu, jer ima želju proširivati postojeće kapacitete i svjestan je činjenice da je kvalitetno vino proizvod koji teže pronalazi put do kupaca.

»Trenutno smo registrirani samo kao poljoprivredno gospodarstvo, ali s godišnjom proizvodnjom preko 10 tisuća litara možemo se registrirati kao mala vinarija. Parcele su nam bile podijeljene u više manjih čestica što je bila prepreka prijavljivanja gospodarstva u vinogradarski registar. Kada to učinimo, možemo razmišljati i o širem plasmanu vina ka prodavaonicama i restoranima«, objašnjava Nikola.

Stručna suradnja

Razmišljajući o mogućem proširenju kapaciteta i nabavi mehanizacije za berbu grožđa, Skenderović su u vinogradima zamijenili drvene s pocinkovanim stupovima koji su nužni kako bi mehanička berba uopće mogla biti izvodiva. Što se tiče prehrane, inzistiraju na prirodnom stajnjaku koji se pokazao kao dovoljna prehrana za dobar urod i zdrave čokote. Ova godina je, ako izuzmemo rano proljeće, u prosjeku vrlo kišna, što može predstavljati problem za vinovu lozu, ali je obitelj Skenderović stalno prisutna u vinogradima i u suradnji s Poljoprivrednom stručnom službom redovno vrše zaštitu kako bi i ovogodišnji rod bio neupitan. Rezultat te suradnje je i instalacija meteorološke stanice u vinogradu, zahvaljujući kojoj se prati temperatura, količina padalina, vlažnost zraka i što je najvažnije koliko dugo je orošeno lišće. U vinogradima se koriste feromon-ske klopke kako bi pratili stanje s kukcima koji mogu biti pogubni za nasade, poput cikade i grožđanog moljca.

Obnova vinograda

Na području Tavankutske pješčare je vrlo mali broj vinara i njihovi proizvodni kapaciteti nisu dovoljni da bi se mogli smatrati komercijalno značajnima. Bez obzira na tu okolnost, postojali su pokušaji udruživanja kako bi se mogao uspostaviti dogovor oko minimalno isplative cijene, ali su mnogi odlučili to prekršiti, uplašeni mogućnošću da vino neće uspjeti prodati. Iako zasadi vinove loze obitelji Skenderović djeluju obećavajuće, a njihove projekcije budućnosti vina s ovog područja ohrabrujuće, ozbiljnija revitalizacija vinove loze se još ne nazire. Potrebna su značajna ulaganja u proizvodni proces, ali i obnavljanje vinskog renomea Tavankutske pješčare koji je postojao vijek ranije. Za takav višegodišnji projekt nije dovoljna jedna posvećena obitelj poput Skenderovića, već je potrebno ohrabriti veliki broj potencijalnih proizvođača i stručnjaka koji bi se ovim plemenitim poslom dugoročno i kontinuirano bavili.

Dubravko Bilinović

Razlozi zbog kojih se pjeskovito područje koristi za uzgoj vinove loze su višestruki. Postojali su pokušaji da se vinograd zasadi i na plodnom, humusno bogatom tlu, ali su se te inicijative pokazale neuspješnima. Naime, u humusnom tlu se lako razmnožava opasni napasnik filoksera, minijturni kukac koji razara korijen vinove loze, dok se u pijesku ne zadržava uslijed njegovog lakog zasipanja. Što se tiče kvalitete, pjeskovito područje je zahvalnije zbog veće koncentracije šećera koja se dobija zahvaljujući refleksiji svjetlosti od pijeska. S druge strane, ta odlika pijeska da se lakše i znatnije zagrije u odnosu na humusno bogata tla, može rezultirati ranijem izlistavanju biljaka koje ponekad stradaju uslijed mrazeva. Ipak, značaj koji ima Dunav za karlovačke vinograde, ovdje zamjenjuje pijesak i time oplemenjuje ovo specifično područje Tavankutske pješčare.

Spomendan biskupa Antunovića

KALAČA – U organizaciji hrvatske samouprave grada Kalače, 30. kolovoza u tom je mađarskom mjestu svečano proslavljen spomendan biskupa **Ivana Antunovića**. Svečanu misu u crkvi sv. Stjepana Kralja služio je vlč. **Luka Poljak**, u zajedništvu s preč.

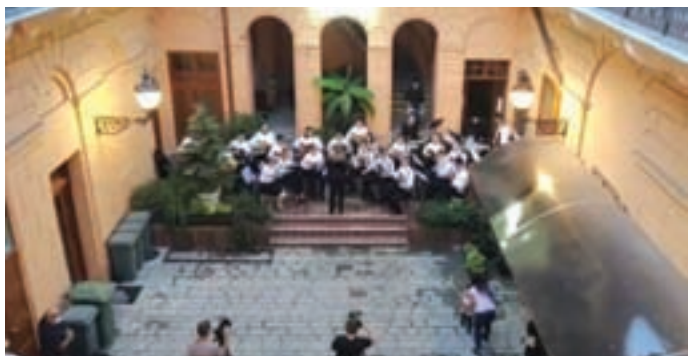
Tiborom Szűcsem, preč. **Imreom Polyákom** i vlč. **Szabolcsem Tomaskovityem**, a okupljenima je riječ dobrodošlice uputio rektor crkve i kanonik preč. **István Mészáros**.

U prigodnoj propovijedi vlč. Poljak je podsjetio na Antunovićev preporoditeljski značaj ustvrdivši kako se danas »malo koji čovjek odvažuje biti glasan i neumoran poput biskupa Antunovića«: »Gotovo nikome nije srcu draga pomisao da upravo baš on ili ona, budu nositelji nove zore našeg naroda ... Mi Hrvati, rodом Bunjevci, Šokci, Raci, Bošnjaci, Dalmati, Toti, uvijek smo bili i bit ćemo vjerni sinovi i kćeri Kristove Crkve, ljubeći svoje – poštujući tuđe, jednako vjerni Nebeskom Jeruzalemu i ovozemaljskoj vlasti zemlje krune Svetog Stjepana Kralja. To nas uči slavni i časni primjer našeg hrvatskog velikana, preporoditelja i pastira – biskupa Ivana Antunovića«.

Svečanoj misi i proslavi prisustvovali su brojni vjernici iz Kalače, Baje, Kačmara, Santova, Dušnoka, Bačina, Aljmaša, itd. Vlč. Poljak prenio je ovom prigodom pozdrave predsjednika Katoličkog društva **Ivan Antunović** iz Subotice vlč. dr. **Ivice Ivankovića Radaka**. Nakon mise, u dvorištu kalačke bogoslovije priređen je prigodni kulturni i zabavni program.

Koncert STO-a s dvije praižvedbe

SUBOTICA – Subotički tamburaški orkestar priredio je 31. kolovoza koncert u dvorištu Muzičke škole, izvevši u dva kraća nastupa dvije praižvedbe domaćih skladatelja. U pitanju su *Adaggio*

disaperence **Zorana Drakule** i *Balkanska svita* **Gábora Lengyela**. Orkestrom je ravнала **Marijana Marki**.

U vrijeme korona epidemije, STO je tragao za rješenjima kako raditi u uvjetima koji neće biti u suprotnosti s epidemiološkim mjerama. Radili su po grupama koje garantiraju poštivanje mjera te uspjeli prirediti ovaj koncert za svoju vjernu, domaću publiku.

Izbor iz privatne kolekcije Mladena Poljakovića

TAVANKUT – Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame i HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta organiziraju izložbu slika iz privatne kolekcije **Mladena Poljakovića**, inače sina poznatog subotičkog dramskog pisca **Matije Poljakovića** (1909. – 1973.). Izložba će biti otvorena u subotu, 5. rujna, u Galeriji Prve kolonije naive u tehnici slame u Tavankutu, s početkom u 19 sati.

Riječ je o programu koji je trebao biti održan za ovogodišnju *Noć muzeja*, koja je zbog epidemiološke situacije otkazana.

I. D.

Korak do zelene ekonomije

TAVANKUT – Udruga Inovativna mreža Subotica poziva na promociju projekta *Korak do zelene ekonomije*, koji se financira sredstvima Europske unije uz podršku NAGE projekta koji na teritoriju Srbije koordinira Mreža za ruralni razvoj Srbije iz Kraljeva. Konferencija se održava u subotu, 5. rujna, s početkom u 17.30 sati, u prostorijama HKPD-a *Matija Gubec* u Tavankutu (Marka Oreškovića 3). Nakon promocije projekta bit će održano predavanje na temu *Zelena ekonomija i zeleno poduzetništvo*.

I. D.

Virtualni susret pjesnika

REŠETARI – Zbog trenutne situacije s covidom-19, Upravni odbor KLD-a *Rešetari* je odlučio da će ovogodišnji *Rešetarački susret pjesnika* biti održan virtualno, i to u subotu, 19. rujna, s početkom u 12 sati. Program će biti prenošen uživo preko platforme *Unitas WebRadia* Nova Gradiška. U programu će sudjelovati petnaestak pozvanih pjesnika koji će uz svoje pjesme čitati i odabrane pjesme iz zbornika ovog Susreta. U program će se uživo moći uključiti pjesnici, s pozivom na broj +385 98 267 5765.

Vinkovačke jeseni u doba korone

VINKOVCI – Ovogodišnje 55. *Vinkovačke jeseni* bit će održane od 18. do 20. rujna s bitno smanjenim programom i provedbom niza epidemioloških mjera, uz ograničen broj sudionika, posjetitelja i gostiju. U svečanom mimohodu nastupit će 30-ak KUD-ova iz Vukovarsko-srijemske županije koji će do trga biti dovoženi i odvoženi pod posebnim mjerama, izostat će svečane konjske zaprege, a snimateljska ekipa *Vinkovačkih jeseni* običi će KUD-ove diljem Hrvatske koji su trebali nastupiti i predstaviti ih u posebnom video-materijalu. Bit će postavljen i *Slavonski sokak*, no isključivo za prodaju autohtonih proizvoda, bez ugostiteljske ponude kakva je ranijih godina bila uobičajena.

Festival europskog filma Palić od 12. do 18. rujna

Stotinu filmova sa »Starog kontinenta«

Ovogodišnje, 27. izdanje Festivala europskog filma Palić, bit će održano od 12. do 18. rujna na Paliću i u Subotici, u organizaciji Otvorenog sveučilišta Subotica. Festival se ove godine održava u bioskopu Eurocinema i Art kinu Lifka u Subotici, kao i kinu Abazija na Paliću.

Ovogodišnja dobitnica nagrade Aleksandar Lifka, za izuzetan doprinos europskoj kinematografiji, u kategoriji inozemnih stvaralaca je legendarna mađarska redateljica **Ildikó Enyedi**, koja je za svoj posljednji film *O tijelu i duši* dobila jednu od najprestižnijih nagrada u svijetu nezavisnog filma – Zlatnog medvjeda na *Berlinalu*. U kategoriji stvaralaca iz Srbije, *Lifku* za ovu godinu je dobila čuvena glumica **Mirjana Karanović**. Talijanska redateljica i montažerka **Sara Fgaier** dobitnica je ovogodišnje nagrade *Underground spirit* koju festival dodjeljuje za izuzetan rad na polju nezavisnog filma, kao i za jedinstven pristup filmskom jeziku i autentičnu autorsku poetiku izgrađenu izvan glavnih tokova industrije.

Petnaest selekcija

Publici će biti predstavljeno više od 100 filmova iz svih krajeva Europe, u 15 različitih selekcija i programskih cjelina. Glavnu natjecateljsku selekciju čini 12 europskih ostvarenja. Na svečanom otvorenju, 12. rujna, premijerno će biti prikazan film *Ime naroda* **Darka Bajića**. Na programu će se naći film *Pinokio* talijanskog redatelja **Mattea Garronea** (*Gommora*, *Riality show*, *Dogman*). Poznati francuski autor starije generacije **Philippe Garrel** bit će na programu s novim filmom *Sol od suza*, a veteranka poljskog i svjetskog filma **Agnieszka Holland** će na repertoaru biti s novim filmom *Šarlatan*. Jedan od najosobnijih njemačkih redatelja **Christian Petzold** dolazi s dramom *Undin*,

koja je na ovogodišnjem *Berlinalu* dobila nagradu kritike FIPRESCI i *Srebrnog medvjeda* za najbolju glumicu. Najkontroverzniji film glavnog programa bit će *Nataša*, jedan od filmova obimnog projekta *DAU* ruskog redatelja **Ilyae Khrzhanovskyog**. Iz službene selekcije neodržanog festivala u Canessu stiže poljsko-švedski film *Znoj* **Magnusa Von Horna**, dok će se filmom *Lekcije iz perzijskog* predstaviti redatelj **Vadim Perelman**. Na Paliću će biti prikazani i filmovi *Divlja zemlja* danske redateljice **Jeanette Nordahl**, *Valan* mađarskog redatelja **Béle Bagote**, *Nada* norveške redateljice **Marie Sødahl** i *18% sivog* bugarskog redatelja **Viktora Chouchkova**. Festival će 18. rujna, izvan konkurencije, svečano zatvoriti *Hotel Beograd* redatelja **Konstantina Statskiya**.

Paralele i sudari

U natjecateljskoj selekciji programa *Paralele i sudari* bit će prikazani filmovi *Očajanje* latvijskog redatelja **Karlisa Lesinsha**, *Sluškinja* ukrajinske redateljice **Kristine Sivolap**, *FOMO – strah od propuštanja* **Attile Hartung** iz Mađarske, *FREM* slovačke redateljice **Viere Čákanyove**, *Ubij, pa napusti grad* **Mariusza Wilczyńskiego** iz Poljske, *Mater* hrvatskog redatelja **Jure Pavlovića**, *Partenon* litavskog redatelja **Mantasa Kvedaravičiusa**, austrijski film *Kraljevsko plava* **Dinka Draganovića**, domaći film *Sutra je još uvek juli* koji je režirao **Dejan Vlaisavljević Nikt**, *Zaboravljeni* **Darje Oniščenko** iz Ukrajine, *Posluga* slovačkog redatelja **Ivana Ostrochovskyog**. Izvan konkurencije će u istoj selekciji biti prikazana ostvarenja *Prvi most* **Laile Pakalnine** iz Latvije, *Ja sam Frenk* slovenskog redatelja **Metoda Peveca** i *Patrole* bugarskog redatelja **Stefana Komandareva**.

Međunarodni žiri dodijelit će *Zlatni toranj* za najbolji film i *Palički toranj* za najbolju režiju. Žiri kritike dodijelit će nagradu za najbolji film iz selekcije *Paralele i sudari*, FIPRESCI žiri za najbolji film, a na osnovu glasova publike bit će dodijeljena i *Gorki list* nagrada publike.

Festival europskog filma Palić podržali su Europska unija kroz program Kreativna Europa MEDIA, Ministarstvo kulture Srbije, Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama Vojvodine, Grad Subotica i mnogobrojni partneri i medijski partneri.

Festival europskog filma Palić će ove godine biti održan uz poštovanje svih mjera Vlade Srbije i Kriznog stožera za suzbijanje zarazne bolesti covid-19. Službeni protokol, s detaljnim uputama o mjerama tijekom trajanja festivala, bit će donijet i blagovremeno objavljen prije početka manifestacije, najavljuju organizatori.

H. R.

Sjećanje na Stipana Šabića (1928. – 2003.)

Likovni pedagog, umjetnik i humanist

Bio je vrstan pedagog, umjetnik i humanist u vremenu nemilosrdnom i surovom i prostoru u kojem je nepokolebljivo i ustrajno bez predaje, djelovao i radio, kaže likovni umjetnik Josip Ago Skenderović

Svijet ne počinje i ne završava s nama, stoga je kultura sjećanja važna kako za pojedince tako i za razne forme zajednica (obitelji, gradove, narode...). Da nije korona epidemije, u drugoj polovici kolovoza bio bi održan jubilarni deseti saziv međunarodne umjetničke kolonije *Stipan Šabić* koju u čast navedenom likovnom pedagogu, slikaru i kulturnom djelatniku iz zajednice vojvođanskih Hrvata organizira Hrvatska likovna udruga *Croart* iz Subotice.

Stoga smo se odlučili, barem u formi novinskoga teksta, podsjetiti se lika i djela **Stipana Šabića** (1928. – 2003.), viđeno iz kuta osoba koje su ga poznavale i surađivale s njime.

Slikar i pedagog

Stipan Šabić je rođen 1928. u Tavankutu. Učiteljsku školu završio je u Subotici, a Višu pedagošku školu – likovni smjer u No-

vom Sadu. Radio je kao prosvjetni radnik u osnovnim školama, a u nekoliko navrata je bio i učitelj. Zbog političke nepodobnosti Šabić je napustio školu 1975. godine, te je postao trgovački putnik.

Suosnivač je kolonije *Grupa Šestorice*, u okviru HKPD-a *Matija Gubec* iz Tavankuta, a dulje vrijeme je bio i voditelj likovne sekcije HKC-a *Bunjevačko kolo*. Njegov poseban senzibilitet vidljiv je u »otkrivanju«
autentičnog likovnog stvaralaštva u tehnici slame po čemu su bunjevačke Hrvatice postale poznate i izvan granica države. Kao likovni pedagog podučavao je mlade od kojih su neki kasnije postali akademski likovni umjetnici (**Josip Ago Skenderović, Ivan Balažević, Kata Tonković Marijanski, Spartak Dulić, Laura Peić Sagmeister, Sergej Radulović, Goran Kujundžić**).

Priredeno mu je pet samostalnih izložbi, a ona iz 2001. godine u subotičkom Likovnom susretu ostala je kao jedna od najposjećenijih u tom prostoru. Dobitnik je više priznanja, među kojima i subotičkog priznanja *Pro urbe*. Preminuo je 2003. godine.

Nesebična potpora mladima

Akademski likovni umjetnik Josip Ago Skenderović, koji već više desetljeća živi i stvara u Francuskoj, kaže kako je Stipan Šabić bio veoma markantna i iznimna ličnost.

»Bio je to po svom kreativnom i pedagoškom radu i svojim ljudskim osobinama i nazorima. Bodrio je i pomagao mnoge koji su imali razvijen senzibilitet i talent u domeni likovnih umjetnosti. To je i rezultiralo uspješnim i veoma kreativnim likovnim stvaralocima u nizu generacija, koje je on uz visok stupanj pedagogije pratio i nesebično podržavao u svakom pogledu. Više njih je steklo i profesionalni, akademski status u ovoj domeni, a s manje ili više uspjeha i kreativne rezultate na sceni vizualnih umjetnosti, kako na domaćoj tako i međunarodnoj. Stipan Šabić će ostati u mojim sjećanjima kao vrstan pedagog, umjetnik i humanist u vremenu nemilosrdnom i surovom i prostoru u kojem je nepokolebljivo i ustrajno bez predaje, djelovao i radio«, kaže Josip Ago Skenderović.

Pripreme za prijem

Šabićev učenik bio je i Goran Kujundžić, koji je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu završio studij za slikara-grafičara,

a potom i doktorirao. Danas je predsjednik Katedre za likovnu umjetnost na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku.

»Stipana Šabića upoznao sam u jesen 1996. kada sam već imao 20 godina. Tada sam počeo pohađati njegovu radionicu koju je vodio u prostorima HKK-a *Bunjevačko kolo*. Ubrzo mi je spomenuo mogućnost upisa na likovnu akademiju koja mi se tada činila gotovo nevjerojatnom. Kada je ta ideja sazrela, ipak sam se odlučio za tu mogućnost i polako se počeo pripremati za upis. Pod njegovim vodstvom i uz njegovo poticanje, pripremanje je postajalo sve ozbiljnije, a vrhunac se dogodio 1999. kada sam se tri mjeseca intenzivno pripremao za upis. Budući da je u to vrijeme bilo NATO bombardiranje, cijeli je taj proces pripreme bio vrlo nesiguran pa sam skoro bio i odustao od pristupa prijemnom ispitu. U tom trenutku Stipan Šabić ponovno je odigrao ključnu ulogu te je svojim poticanjem i, moram reći, vjerom u mene, ipak postigao da ja pristupim prijemnom ispitu na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu pa sam u konačnici i upisao akademiju. Tijekom cijelog pripremanja Šabić je bio izuzetno aktivan i poticajan kroz razgovore te me je stalno aktivirao kroz različite radionice. Na njegov sam poticaj prvi put izložio i jedan od svojih radova na skupnoj izložbi u *Bunjevačkom kolu*«, prisjeća se Kujundžić.

Šabić ga je, kaže, kao pedagog postupno uvodio u svijet likovnosti.

»Uz stalni praktični rad donosio je i raznu literaturu te pokazivao različite pristupe kroz stilska razdoblja i stilo-

ve. Osim toga, intenzivno se trudio omogućiti mi putovanje na prijemni ispit na Likovnoj akademiji zbog niza poteškoća koje su bile na tome putu. Uz sav profesionalni rad, Stipan je bio jedna vrlo srdačna osoba s kojom sam se družio i izvan stručnog rada«, zaključuje Kujundžić.

Prepoznatljiv autoritet

Kao likovni pedagog Šabić je bio prepoznatljiv autoritet ne samo među likovnim stvaraocima koji su željeli doseći akademске razine već i među amaterskim, te umjetnicima naive.

Prigodom večeri sjećanja posvećene Stipanu Šabiću 2013. u Subotici, poznata slikarica naive **Cilika Dulić-Kasiba** je o ovom likovnom pedagogu kazala sljedeće:

»Nikad neću zaboraviti Stipana. Često sam odlazila kod njega, bilo je i kritike i pohvala. Jako je lijepo govorio i pričao s nama koji smo učili od njega. Uvijek smo raspravljali i bio je jako dobar učitelj i hvala mu na tome. Često je govorio 'Moraš dotirat sliku do kraja, ne možeš samo primazat i ostavit... ne farbaš kuću.' Jako mi je drago što sam ga poznavala.«

I **Ružica Milutinović** koja danas važi za svojevrsnu Instagram i Facebook (*mruzicaart*) likovnu zvijezdu nedavno je u intervjuu za podcast *Pojačalo* podsjetila na pouke koje je dobila upravo od Šabića:

»Ne bih mogla reći da je on mene nešto pretjerano likovno, edukativno usmjeravao. On je meni više bio kao neki životni prijatelj. Sjećam se jedne njegove rečenice koja je tad možda bila ključna, a sad je mnogo bolje shvaćam. Kad god sam ga pitala jesam li dobro nešto osjenčila ili dobro povukla crtu, on mi je rekao – radi kako osjećaš.«

Likovni stvaralac

Kao likovni stvaralac Šabić je najviše stvarao uglavnom u tehnici suhog pastela i priređeno mu je pet samostalnih izložbi. O njemu kao slikaru govorili su i pisali i povjesničari umjetnosti. **Bela Duranci** je za Šabićeve slike rekao kako je to »pastelna prašina, kolorit koji liči na šapat«, dok **Olga Šram** bilježi sljedeće: »Najčešće je radio na crnom papiru čija podloga djelomično izbija između titravih, gusto isprepletenih višebojnih linija i daje dominantan tamni ton većini njegovih slika. Ugođaj sumraka i noći metafora je zamiranja i svršetka, dodatni element koji određuje ilustriranu temu i potencira autorovu često tužno i sjetno intoniranu poruku (...) Kao posebno istančani izdvajaju se njegovi lirske zapisi – motivi mjeseca, granja. Također, malobrojne apstraktne slike, realizirane kao promišljene estetske kompozicije skladnih formi i tonaliteta, očituju tu posebnu Šabićevu poetiku«.

D. B. P.

Osnutak društva Neven, ministar Somljan u Somboru

29. kolovoza 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je u Subotici osnovano novo sportsko društvo, kojeg su osnovali hrvatski radnici. Društvo se zove Hrvatsko radničko sportsko društvo *Sloboda*. *Hrvatski dnevnik* također javlja da će u nedjelju, 3. rujna, seljaci u Tavankutu osnovati Hrvatsko seljačko sportsko društvo *Tomislav*.

1. rujna 1896. – *Neven* piše: »Bunjevci i Hrvati jednokrvna braća, koje iako dijeli granica, ali ih ne dijele osjećaji.«

1. rujna 1900. – *Neven* javlja da je bunjevački rodoljub **Mati-ja Išpanović** otpušten iz prosvjetne službe odlukom državnog školskog nadzornika **Kuruca**. Naime, koncem srpnja 1900. Išpanović se oženio gospođicom **Mačković**, učiteljicom u crkvi sv. Terezije. Vjenčanje je obavljeno na hrvatskom jeziku, što je izazvalo negativnu reakciju medija, u kojoj su se, kako *Neven* piše, naročito istaknule »čivucke novine«.

1. rujna 1902. – *Neven* javlja da je u Baču župnikom postao **Ivan Evetović**, prijatelj i suradnik *Nevena*.

1. rujna 1920. – *Neven* javlja da je 31. kolovoza u velikoj dvorani Gradske kuće u Subotici održana osnivačka skupština Prosvjetnog društva *Neven*, kojom prilikom je izabran upravni odbor: predsjednik **Ilija Kujundžić** (kanonik), potpredsjednik **Ivan Vojnić Tunić** (gimnazijski upravitelj), tajnik **Ivan Malagurski**, članovi: **Lajčo Budanović** (župnik), **Josip Prčić** (podgradonačel-

vatskog seljačkog prosvjetnog doma u Tavankutu u nedjelju, 27. kolovoza, koje je, kako pišu, okupilo najmanje oko 10.000 ljudi. Sumirajući dojmove, zaključuju da je to bila »sjajna manifestacija hrvatske narodne svijesti bačkih i baranjskih Hrvata«.

2. rujna 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je ministar bez lisnice **Bariša Smoljan** 1. rujna u pola 10 stigao iz Beograda u Sombor. Na somborskom kolodvoru građanstvo i cijeli radni odbor

Hrvatske seljačke stranke iz Bačke i Baranje priredio mu je svečani doček. Potom je povorka krenula ka *Hrvatskom domu* (danas HKUD *Vladimir Nazor*), u čijem dvorištu je Smoljan održao govor.

2. rujna 1977. – *Subotičke novine* javljaju da je proteklog tjedna KUD *Bunjevačko kolo* gostovalo na XII. *Kočićevo* zboru, tradicionalnoj manifestaciji posvećenoj književniku Bosanske krajine **Petru Kočiću** u Banja Luci.

3. rujna 1921. – *Subotičke novine* donose dopis iz Monoštoru o bivšem župniku **Paji Vidakoviću**, koji je svrgnut s položaja monoštorskog župnika zbog članka protiv jurisdikcije Kalačke nadbiskupije nad Bačkom. Kako dopisnik javlja, u Monoštoru je u nedjelju, 27. rujna, bubnjar oglasio da je Vidaković dobio natrag svoje župništvo. Međutim, kako napominje, ta je vijest lažna. Dopisnik također objašnjava uzrok Vidakovićevog sukoba s nadbiskupijom. Naime, agitatori Demokratske stranke su »unesrećili našeg gospodina, kad su ga stalno nagovarali, da će on biti biskupom, a on je to povorio, pa se prikormirno pouzdao u njihovu zaštitu«.

4. rujna 1936. – *Subotičke novine* javljaju da je u Đurđinu 30. kolovoza 1936. svečano otvoren Hrvatski seljački dom, koji je podignut »nastojanjem ogranka Seljačke sloge i požrtvovnošću svih Đurđinčana«.

nik), **Mijo Mandić** (školski nadzornik), **Kata Taupert Sudarević**, **Kata Prčić** (predsjednica društva Bunjevaka), **Lazar Orčić** (nadbilježnik), **Matija Evetović** (gimnazijski profesor), **Ivan Kujundžić** (školski upravitelj) i **Ivan Marcikić**.

1. rujna 1939. – *Subotičke novine* donose iscrpan članak (pod naslovom *Velebno slavlje na Tavankutu*) o posveti i otvaranju Hr-

Treći Kaleidoskop kulture u Novom Sadu

Promocija naslijeđa kroz moderni izraz

Treći po redu *Kaleidoskop kulture* u Novom Sadu, kojega organizira Fondacija Novi Sad – Europska prijestolnica kulture, bit će održan od 4. rujna do 9. listopada. Ovaj kulturni projekt bit će otvoren večeras umjetničko-programskim konceptom *Liman 5*, na mjestu gde se susreću industrijsko naslijeđe i suvremeno stvaralaštvo.

Četiri dana svečanog otvorenja na prostoru nekadašnjeg Velikog Limana kroz pet umjetnosti – arhitekturu, književnost, vizualnu, primijenjenu i izvođačku, predstavljat će uvertiru u pet tjedana tijekom kojih će se programi predstavljati širom Novog Sada, pružajući posjetiteljima priliku da izaberu i stvore svoj vlastiti kaleidoskop kulture.

Uživo i online

Programi *Kaleidoskopa kulture* bit će dostupni i *online*, čime će pristup publici biti veći i u skladu s novim okvirima decentralizacije kulture. Iskustvo Fondacije Novi Sad – Europska prijestolnica kulture stečeno kroz jačanje novosadske umjetničke scene, jeste da je podrška *online* posjetitelja velika, što daje novi podstrek kako kultura može da se razvija, uz to stvarajući i novu publiku.

»Svojom kulturom zajedništva, uključujući sve Novosađane, *Kaleidoskop kulture* ne samo što nadilazi uobičajeni pristup kulturi, već ovogodišnjom organizacijom, uživo i *online*, prevladava ograničenja nametnuta koronom. Svečano otvorenje je utoliko važnije, jer se dešava u prostoru gdje je kultura dijaloga pokazala da kao društvo, bez obzira na različita viđenja, često i nepovjerenje, imamo snage da komuniciramo i stvaramo zajedno«, rekao je direktor Fondacije Novi Sad – Europska prijestolnica kulture **Nema-**

nja Milenković i dodao da je *Kaleidoskop kulture* svojevrsan primjer projekta koji nastaje i razvija se kroz smjernice i uključivanje svih aktera – umjetnika, ustanova kulture, nevladinih organizacija, građana i posjetitelja, iz čega proistječe jak programski koncept.

Kultura zajedništva

Kultura zajedništva kroz jedinstven umjetničko-programski pristup započet će svečanim otvorenjem, uz sudjelovanje Srpskog narodnog pozorišta, Internacionalnog festivala alternativnog i novog teatra *Infant*, Bitef teatra, Šabačkog pozorišta, teatra *Mimart*, umjetničko-produkcijskog kolektiva *Karkatag* i *Obnova* film festa. Na otvaranju će biti održana i izložba o *Velikom Limanu*, predstavljanje slobodnih umjetnika iz nekadašnje *Kineske četvrti*, te izložba studenata sa smjera za scenski dizajn Fakulteta tehničkih nauka.

Nakon svečanog otvorenja publiku ispred *Fabrike* čekaju kazališne predstave ispred *Lančare* i *Gvoždare*, performans ispred Kulturne stanice OPENS, gdje će biti i projekcija dječjih filmova, zatim umjetničke, vizualne i zvučne instalacije kod *Gvoždare*, *Fabrike* i *Čeličane*, ispred *Skladišta* i na *Mostogradnji*. Izložbe fotografija također će biti na više lokacija, a ispred *Menze* će biti projekcija filmova.

Opera na otvorenom

Glavna ideja ovogodišnjeg otvaranja *Kaleidoskopa kulture*, očuvanja i promocije naslijeđa kroz moderni izraz, se možda najbolje ogleda u izvođenju multimedijalnog opernog spektakla *Rigoletto*. To je prvi put da će ova opera, nakon skoro 170 godina od premijere u Veneciji, biti izvedena na otvorenom, uz specijalnu video projekciju na fasadi dugoj 50 metara.

»Pravi je trenutak da pružimo jedni drugima ruke – možda sada prvi put i da zapravo pokušamo da operni umjetnici izađu iz operne zgrade i ostvare jednu sinergiju s drugim načinom razmišljanja i drugim prostorom. Kada se ovakvim, velikim projektima, stvaraju nove okolnosti, zajednica raste i tako se zapravo biva prijestolnicom kulture«, rekao je reditelj **Aleksandar Nikolić**.

Rigoletto, pod dirigentskom palicom Argentinca **Luisa Gorelika**, urađen u koprodukciji s najstarijim srpskim teatrom, Srpskim narodnim pozorištem, publika će imati prilike pogledati 7. rujna kod *Češkog magacina*.

Detaljan program trećeg *Kaleidoskopa kulture* sa satnicom možete pronaći na službenoj internetskoj stranici: <http://kaleidoskop-kulture.com>.

H. R.

Bez proštenja na Bunariću

Molitva u tišini

Trodnevice i proštenje u Marijanskom svetištu *Bunarić*, koje je trebalo biti od 27. do 30. kolovoza, ove godine su izostali iz svima poznatih razloga. Nije bilo svetih misa niti organiziranog okupljanja vjernika, nije bilo pobožnosti križnoga puta, niti pomirbenog čina, službe riječi i službe svjetla – procesije sa svijećama, koja na jedinstven način učini bunaričku noć posebnom.

Iako je, po riječima rektora svetišta vlč. dr. **Marinka Stantića** bilo planirano proštenje, te je kao gost bio pozvan umirovljeni varaždinski biskup mons. **Josip Mrzljak**, i sâm euharistijsko slavlje u nedjelju je izostalo.

Valja se podsjetiti kako je na ovome mjestu 1893. godine podignut križ, a tri godine kasnije i kapelica. Po predaji, sve je počelo još ranije kada je Gospa u snu rekla bolesnoj djevojci da će ozdraviti ako se s vjerom okupa na tom izvoru. Jasno, nije ozdra-

vila jer je voda čudesna nego jer je vjerovala.

Od te godine ljudi dolaze na Bunarić pronaći mir, utjehu, moliti nebesku Majku za zagovor i utjehu.

Povijesni podaci govore kako je 1956. godine izbušen novi bunar dubok 34 m, a da je 1968. godine donesena Gospina slika iz Sirakuze. Rektor svetišta je potvrdio i da je 1971. godine bila svojevrsna prekretnica, od kada se slavi proštenje u ovome obliku kako ga mi danas poznajemo.

Bunaričko proštenje sve do danas nisu omele ni ratne godine, bombardiranje, niti loši vremenski uvjeti, ali uspjela je pandemija koronavirusa. No, ne u potpunosti. Iako nije bilo organiziranog okupljanja, ljudi su se kroz ova tri dana (petak, subota i nedjelja) spontano okupljali, molili pred slikom *Gospe od suza*, umivali se i nosili vodu s bunara, boravili u svetištu i u tišini »razgovarali« s nebeskom Majkom. Sve boli i tuge, žalosti i rado- sti, donijeli su pred Gospu Bunaričku.

Među posjetiteljima bila je i **Tanja Dulić** koja kaže:

»Bunarić je za mene vrlo posebno mjesto. Kao mala, dolazila sam s bakom pješice iz Aleksandrova na Bunarić. Bio je to poseban doživljaj. Baka nam je svake godine iznova pričala priče o Gospinom ukazanju. Inače dolazim na Bunarić tijekom godine, a svakako i na Bunaričko proštenje. Ove godine je drugačije. Nema trodnevice ni mise za proštenje. Fali nam. No, osjetila sam prisutnost naše Majke. Bilo je drugačije, posebno.«

Sa svojom djecom **Matijom, Lazarom i Ilijom**, na Bunarić su došli i **Georgina i Nikola Matković**.

»Svake godine dolazimo na Bunarić i moram priznati da mi je jako falilo proštenje i mise na Bunariću. Naviknuli smo na to još otkad smo mi bili djeca. Došli smo se obiteljski pomoliti i umiti na bunaru. Žao mi je što se nismo među sobom organizirali i da smo skupa s ovogodišnjim bandašom i bandašicom, mladima i obiteljima došli bar izmoliti krunicu i okupiti se u manjem broju, ali mi je bilo drago vidjeti da su se ljudi spontano okupljali«, kaže Georgina.

Ž. V.

Proslava jubileja

250 godina od izgradnje crkve u Kukujevcima

Svečanim euharistijskim slavljem ispred zavjetne kapele Male Gospe u polju u kukujevačkom ataru, 8. rujna bit će proslavljen jubilej 250 godina od izgradnje crkve Presvetoga Trojstva u Kukujevcima. Svetu misu predvodit će srijemski biskup mons. **Đuro Gašparović**. Naime, odobrenjem, blagoslovom i novčanom pomoći srijemskog biskupa mons. Gašparovića i zavjetnom svetom misom koju je služio 8. rujna 2017. godine pred zavjetnom kape- lom Gospe u polju, biskup je ponovio riječi koje je župni upravitelj vlč. **Nikica Bošnjaković** izrekao zajedno s Kukujevcanima koji su dolazili na radne akcije obnove kapele: »Zavjetovali smo se Bla- žennoj Djevici Mariji, Gospi u polju, da ćemo joj obnoviti zavjetnu

kapelu i dolaziti svake godine 8. rujna na Njezin rođendan, a Ona nama neka pomogne u rekonstrukciji tornja, krova i cijele župne crkve Presvetoga Trojstva u Kukujevcima«.

Podrška i novčana pomoć pristigla je i od đakovačko-osječkog nadbiskupa mons. dr. **Đure Hranića**, nadbiskupa u miru mons. dr. **Marina Srakića**, Zavičajne udruge *Kukujevci*, Vukovarsko-srijemskog župana **Bože Galića**, Ministarstva kulture Srbije, te Hrvatske katoličke župe *Bl. Alojzije Stepinac* iz Salzburga. Glavni projekt rekonstrukcije izradila je projektantska kuća *Šidprojekt* d.o.o. uz suglasnost Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Srijemskoj Mitrovici. Putem javnog natječaja 24. srpnja 2019. godine potpisan je ugovor za izvođenje radova na prvoj fazi rekonstrukcije crkve s izvođačem radova PRZR *Zidar RIV* Šid vlasnika **Vukašina Perića**. Spomenuti izvođač započeo je s radovima prve faze rekonstrukci- je tornja 21. kolovoza 2019. godine pod okom nadzornih tijela ing. arh. **Nevenke Vidić** i dipl. ing. arh. **Ivana Filipovića**.

S. D.

Biskup Ladislav Német ponovo na čelu Zrenjaninske biskupije

Mons. **Ladislav Német** SVD obavijestio je svećenike i Božji narod da je od 25. kolovoza ponovo preuzeo vođenje Zrenjaninske biskupije. On je zbog bolesti dulje vrijeme tijekom 2019. godine i proljeća 2020. bio na rehabilitaciji, te je papa Franjo, putem Kongregacije za biskupe, 6. ožujka, imenovao mons. **Martina Roosa**, umirovljenog biskupa Temišvarske biskupije, apostolskim upraviteljem Zrenjaninske biskupije, o čemu je svećenstvo Banata obavijestio apostolski nuncij u Srbiji **Luciano Suriani** 12. ožujka. Biskup Roos je upravljao Zrenjaninskom biskupijom u vremenu izvanrednoga stanja u Srbiji uvjetovanom pandemijom (15. ožujka – 6. svibnja), te u vremenu nakon toga.

Ladislav Német (64), rođen u Odžacima, u Subotičkoj biskupiji, član je redovničke družbe Sluge Božije riječi. Zrenjaninski biskup je od 2008., a od 2016. je predsjednik Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda sa sjedištem u Novom Sadu.

M. Tucakov

U susret blagdanima

5. rujna – Majka Terezija
7. rujna – Marko Križevčanin
8. rujna – rođenje BDM - Mala Gospa
12. rujna – Ime Marijino

Proštenje na Hrvatskom Majuru

Proštenje na Hrvatskom Majuru bit će slavljeno u nedjelju, 6. rujna, kod Gabrićevog križa. Sveta misa počinje u 11 sati.

Odgođen HosanaFest

Festival hrvatskih duhovnih pjesama *HosanaFest* u Subotici, koji je pod geslom *Ima smisla...* trebao biti održan 20. rujna, odgađa se do daljnjeg zbog epidemiološke situacije. Novi datum održavanja bit će naknadno objavljen, a članovi organizacijskog odbora pozivaju sve ljubitelje duhovne glazbe da mole za prestanak pandemije u svijetu.

Ž. V.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Opomena iz ljubavi

Čovjek je društveno biće i stoga nužno živi u zajednici. No, čovjek je i sklon grijehu, koji često narušava sklad zajednice. Zato je potrebno bratsko opominjanje i popravljanje, kako bi zajednički život bio moguć. Kada je Isus govorio svojim učenicima o opominjanju, upravo je to imao pred očima (usp. Mt 18,15-20).

Briga za brata

zajednici vjernika svi su odgovorni jedni za druge. Isto tako svi članovi zajednice su samo ljudi koji su slabi i grješni. Zato Isus napominje koja je dužnost članova zajednice prema onima koji su se našli u grijehu. On je svjestan ljudskih slabosti. Zna da Crkvu čine ljudi koji će pokleknuti pod različitim kušnjama, ali članovi Crkve su oni koji se nalaze na putu svetosti. Također, ono što nam Isus želi napomenuti je i to da su svi članovi Crkve međusobno braća u vjeri, te da tako trebaju jedni prema drugima postupati. Dakle, ako netko vidi da mu je brat u grijehu, treba mu bratski pristupiti i opomenuti ga, kako bi ovaj uvidio svoju grešku i ispravio je. To treba biti u četiri oka, da se ne bi povrijedilo čovjekovo dostojanstvo i kako bi opomena postigla uistinu svoju svrhu.

Isus je realan, pa je predvidio i situacije kada takva opomena neće uroditi plodom, ali od grješnika i njegovog popravka ne treba odustati: »Ne poslušaj li te, uzmi sa sobom još jednoga ili dvojicu, neka na iskazu dvojice ili trojice svjedoka počiva svaka tvrdnja« (Mt 18, 16). Tako treba postupiti samo kako bi se brata potaknulo na razmišljanje i promjenu. »Ako ni njih ne poslušaj, reci Crkvi« (Mt 18,17). Pod Crkvom Isus misli na zajednicu vjernika. Dakle, Isus proširuje krug onih koji trebaju znati za grijeh pojedinca i bratski ga opomenuti i usmjeriti, sa samo jednim ciljem, da grješnik ne otpadne od zajednice nego da se popravi i ustraje na putu svetosti.

Ako se netko ne popravi ni nakon opomene Crkve, Isus savjetuje da se više ne opominje: »Ako pak ni Crkve ne poslušaj, neka ti bude kao pogani i carinik« (Mt 18,17). Nije Isus ovdje rigorozan i prestrog. Osoba koja se ne želi popraviti, sama se isključuje iz zajednice, jer Crkva je zajednica onih koji teže k svetosti, a tko ustraje u grijehu sišao je s toga puta. Ali, kao što je Isus uvijek nalazio ljubavi za pogane i ca-

rinike koji su se željeli mijenjati i koji su povjerovali u njega, tako i Crkva u svoje zajedništvo prima svakoga grješnika koji se pokaje i poželi se vratiti u okrilje svoje zajednice.

Opominjati, ali i primiti opomenu

U modernim vremenima, kada nitko ne voli opomene i prodike, kada svi misle da su u pravu i da je ispravno sve što rade, Crkva se ne bi trebala odreći zadaće opominjanja. Naravno, opominjanje treba biti potaknuto bratskom ljubavlju, izuzeto od svake oholosti, nadmenosti i podsmjeha. Ono mora biti vođeno iskrenom željom za spasenjem svoga brata u vjeri. Čitamo da Isus na prvo mjesto stavlja opominjanje u četiri oka, dakle tajno i diskretno. Pa i kada je potrebno pozvati svjedoke, ni tada ne treba opominjanje biti tako da se o bratovom grijehu pročuje na daleko. Naša su opominjanja često ispunjena nadmenošću, pristupamo osobama u grijehu sa stavom kako smo mi od njih bolji, a možda smo samo vještije prikrili svoje slabosti. Zaboravljamo na čuvanje dobrog glasa drugih, pa s prijateljima često prepričavamo mane onih koje držimo grješnicima. Naše su opomene često bez ljubavi i iskrenosti, zato ne mogu uroditi plodom, nego buntom i još većom štetom, a i sami tako upadamo u grijeh i potrebni smo obraćenja.

S druge strane, trebamo prihvatiti činjenicu da i sami trebamo biti opomenuti, jer smo slabi i grješni. Kada nam pristupi brat s opomenom, nastojmo u tome gledati bratsku gestu iza koje se krije ljubav. Potrebna je poniznost za primanje opomene, to je prvi korak prema obraćenju. A obraćenja nema bez skrušene ispovijedi, zato u nastavku Isus apostolima ostavlja vlast odrješivanja, odnosno otpuštanja grijeha. Svaki svećenik je nasljednik apostola i Isusov predstavnik u sakramentu pomirenja. Isus nam preko njega otpušta grijehe, pa s takvom predodžbom treba ići na ispovijed, bez straha od svećenika kao čovjeka.

Bog stalno traži načine da zalutale grješnike ponovno privuče k sebi i vrati ih na put spasenja. Zato Isus napominje da trebamo jedni druge opominjati, zato nam ostavlja sakrament pomirenja da se kroz njega izmirimo s Bogom, braćom i samima sobom, a na nama je da pazimo na svoje spasenje, ali i na spasenje svoga brata.

Zahvala iz srca

2020.

»Kako pamtim, uvijek smo u našoj kući imali risare i risaruše iz Monoštora. Bila su dva para risara i risaruša iz obitelji **Šeremešić**. Vođa risara bio je bandaš, a bandašica njegova žena. Radili su na njivi po cili dan, onako kako su se dogovorili s gazdom. Na njivi se zadnji snop uvijek vezo s tri užeta. Tada bi svi iz domaćinove kuće uzeli snop zajedno, dizali ga tri puta i vikali 'Jezus'. Nakon toga svi su krenili kući. Na čelu kolone bio je bandaš koji je na glavi nosio krunu od ispletenog žita. Krunu il vinac plela je na njivi glavna risaruša«, opisao je u knjizi »Somborske žetvene svečanosti« *Dužionicu* u Matarićima **Đeno Matarić**.

Đene Matarića više nema među živima, ali na njegovom salašu u Gradini *Dužionice* ima i danas. Održavaju taj obiteljski način zahvale Bogu **Pavle i Stana Matarić**, koji od 2016.

godine sa svojom djecom i unucima ručno pokose jedan dio njive zasijan žitom, povežu u snopove, ispletu vijenac od žita... Na način kako je to nekada rađeno i u tradicijskoj odjeći koja se

2017.

Domaćin Pavle Matarić

nekada nosila. Nisu odustali ni ove godine, iako je korona poremetila planove, pa je parcela nepokošenog žita čekala mjesec dana da u nju uđu risari i risaruše. Tek su ove godine pristali da njihovu obiteljsku *Dužionicu* podijele i s čitateljima *Hrvatske riječi*, jer, kako kažu, oni svoju *Dužionicu* ne prave za paradu, već da bi svojoj djeci i unucima prenijeli dio tradicije obilježavanja završetka žetve, onako kako se to nekada radilo u obiteljima somborskih salašara. Ne moraju Stana i Pavle ni izgovoriti, vidi se – srce im puno što se i njihova djeca raduju *Dužionici* i čak godišnje odmore svojih obitelji štimaju prema njoj. A s djecom, zetom, snahama i unucima ima ih 15. I nitko ne pokušava naći izgovor da ne bude dio *Dužionice*.

Dida Pavle zadužen je za pripremu kose i drugog alata i uvijek je to mali poučni sat za unuke o tom što se nekada, kada se kosilo ručno, koristilo u košenju žita. Ženski dio obitelji do tada je zauzet pripremom risarskog ručka. Kao domaćini koji imaju svoje risare i risaruše Pavle i Stana ne rade na njivi. Košenje i rukovetanje, vezanje i sadivanje prepustili su mlađima. Oni najmlađi još se nisu latili kose, ali već znaju da bogat rod na njivama ne pada s neba već da je to dar od Boga, na kome mu se svake godine treba i zahvaliti.

Z. V.

Najmlađi na *Dužionici*

Risarski ručak

Obitelj

RECEPT NA TACNI

Gulaš od gljiva

Okružite se sličnim ljudima i vaš će svijet postati još ljepši i bogatiji. U ovom slučaju i u ovom odjeljku možemo dodati da će svijet postati ukusniji. Ovo je zamka, jer kada ste okruženi sličnim ljudima, često ste u šoku kada vaš svijet sretne svijet većine, pa vam je teško povjerovati da neki ljudi bacaju smeće, neki ne kuhaju ručkove, već samo jedu brzu hranu, a neki ljudi ne čitaju knjige, niti vole životinje... Ali, uvijek imaš svoj mali čarobni svijet u kojem je lijepo. Bilo dobro ili loše, ja imam svoj mali svijet i divne ljude u njemu, a ti divni ljudi su pored svega prihvatili moje prehrambene navike i počeli ga obogaćivati novim zanimljivim receptima. Jedan od njih je i gulaš od gljiva koji sam dobila prošlog tjedna i koji želim podijeliti.

Potrebno: 3 žlice ulja / 3 glavice luka / 1 mrkva / 1 korijen peršina / 2 lista lovora / 3 čena češnjaka / 700 g miješanih gljiva / 2 dl umaka od rajčica / 2 dl crvenog vina / 1 žlica nasjeckanog peršina / 1 žličica alevne paprike / 15 g gustina / 1 dl vode / sol / papar.

Postupak: Luk nasjeckati na sitne kockice, pa ga pržiti na zagrijanom ulju dok ne postane staklast. Očistiti mrkvu i korijen peršina, narendati ih i dodati luku, pa nastaviti pržiti još deset minuta. Dodati lovorov list i nasjeckan češnjak i pržiti još dvije minute, pa dodati nasjeckane gljive i ostaviti da se pirja desetak minuta, dodati umak od rajčica, sol i papar. Nakon nekoliko minuta dodati i crveno vino. Pomiješati vodu, gustin i alevu papriku i dodati gljivama i pirjanom povrću uz miješanje, pa ostaviti nekoliko minuta da se malo zgusne.

Dodatak: Poslužite s knedlama, rižom, palentom ili bilo kojim prilogom po vašem izboru. Dobar tek!

Gorana Koporan

Gradnja u Vermeševim vinogradima

Kada je X. kvart, današnji Kertvaroš, planski reguliran za gradnju i nove parcele, »slavnom gradskom Senatu« 1925. godine obratio se **Károly Vermes** dopisom, koji je sačuvan u Povijesnom arhivu Subotica (F:47. III 465/1925), sa skicom ponuđene parcelizacije njegovog vinograda površine pet katastarskih jutara. Na fotografiji je dio spomenute skice, na kojoj je crvenom bojom označen dotadašnji vinograd, sa žuto ucrtanim predloženim novim ulicama. Lokacija je, vjerojatno, poznata mnogim Subotičanima, a čije je to zemljište bilo prije nastanka novog naselja otkriva ovaj dopis i drugi sačuvani prateći akti. Vermesovi vinogradi nalazili su se pokraj nekadašnje *Kolijevke*, danas MUP-a, gdje je nastalo nekoliko novih ulica, prepoznatljivih i u ovo vrijeme.

Károly Vermes obraća se Senatu s adresom Park kralja Petra 9; to je adresa jedne od četiri palače podignute uz park kod Željezničke postaje koncem devetnaestog stoljeća. Vermes je ponudio plan parcelizacije površine koju će prodavati za gradnju, a gradu besplatno namijenio dio zemljišta kojim će prolaziti ulice. U dopisu navodi: »Saopštavam da ću onu površinu, koja će biti eksproprisana za ulice zbog eventualne regulacije, gradu besplatno gruntovno otpisati...«. Prijedlog je prihvaćen.

Jedna od prvih dozvola za gradnju u novim ulicama u Vermesovim vinogradima odobrena je **Antunu Vojniću** u rujnu 1925. godine. Kada u svibnju 1928. nadležnu instituciju obavještava o završetku kuće, navodi adresu Segedinski vinogradi – Naselba Vermeša. Upravo te godine ulice u novim kvartovima dobijaju nazive, a kuće brojeve, te je koncem iste godine Vojnićeva adresa Vojvođanska ulica broj 19. Danas je to Ulica Ferenc Kissa.

Vjenčana fotografija

Fotografija snimljena na dan vjenčanja jednog, po godina-
ma mladoženje i mladenke, pomalo neobičnog para svje-
doči o nepobitnoj činjenici kako niti rat ne može zaustaviti
normalan način življenja. Osobito ako su u pitanju ljubav i brak.

Drugi svjetski rat je tek započeo u Subotici, ali unatoč okupa-
ciji život je nastavio teći uobičajenim tijekom. Jer život je uvijek
bio jači od svih nedaća. A ljubav i brak njegova najjača snaga. I
baš te, prve ratne godine, 19. srpnja 1941., vjenčali su se **Lazar
Prčić** i **Ana Horvacki**. Tridesetčetverogodišnji odvjetnik i osam-
naestogodišnja djevojka. Pomalo neobična kombinacija, ali
ljubav nikada nije marila za starosne granice i statusne razlike.
Gledajući sa strane, Lazar je za ono vrijeme bio već u zrelim go-
dinama i trebao se već prije oženiti, dok je šiparica Ana možda
mogla pričekati još koju godinu. Fotografija je snimljena u dvo-
rištu mladenkine rodne kuće u tadašnjoj Kosovskoj ulici u Subo-
tici, nepun sat nakon vjenčanja u katedrali sv. Terezije u kojoj je
bračni par Prčić vjenčao velečasni **Nikola Dulić**.

Pokraj mladenke Ane sjede njezina mater **Marga**, brat i njezin
kum **Marko** (sudac kotarskog suda u Dugom Selu pokraj Za-
greba), dok su pored mladoženje Lazara njegov punac, **Martin
Horvacki** (glavni gradski arhivar u mirovini) i njegov kum **Fra-
njo Orčić** (odvjetnik). U gornjem redu iznad mladenke je njezina
najmlađa sestra **Marija**, a do nje najstarija sestra Liza, te neko-
liko najbližih obiteljskih prijatelja (**Ivan Tikvicki** sa suprugom).

Godinu dana kasnije, točnije 1. listopada 1942. godine, dobi-
li su sina **Milivoja** koji će poći očevim stopama (dipl. pravnik)
i 1980. godine nastaviti rad u obiteljskom odvjetničkom uredu
osnovanom 1937. godine u Subotici. Nažalost, ovaj »ratni brak«
nije dugo potrajao (do 1946. godine) i kao da je s ratnim viho-

rom odlepršala i ljubav kojom je, unatoč starosnoj razlici, svoje-
vremeno započeo. Stoga je i ova priča o fotografiji zbilja kratka,
ali više od riječi i nadasve kratke bračne veze govori sačuvani
stari fotos iz obiteljskog albuma.

D. P.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i za-
štitu životnog okoliša, temeljem članka 14. i 29. Zakona o
procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i
36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU ZA ODREĐIVA- NJE OPSEGA I SADRŽAJA STUDIJE O PROCJENI UTJECA- JA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Nositelj projekta RAVNICA D.O.O., Bajmak, Zubačište
br. 72 a, podnio je dana 7. 8. 2020. godine pod brojem IV-
08/I-501-175/2020, Zahtjev za određivanje opsega i sadr-
žaja Studije o procjeni utjecaja na životni okoliš projekta:
»Objekti u okviru postojeće farme svinja, kapaciteta 900
krmača, 4.500 prasadi i 5.000 tovljenika«, na katastarskim
parcelama 7442 i 7443/1 K. O. Bajmak, Grada Subotica
(45.966815°, 19.390173°).

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana
od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.
Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi:

http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenje/501-175-2020.pdf

Marko Zelić, učenik 6. razreda OŠ Sveti Sava, Subotica

Mladi umjetnik sa svjetskim priznanjima

Kada s 12 godina imate na desetke međunarodnih nagrada i priznanja, te jednu zlatnu medalju u svjetskom rangu, onda možemo samo zaključiti da je riječ o izvanrednom talentu. Sve to već sada postigao je skroman i jednostavan dječak, učenik 6. razreda OŠ *Sveti Sava* u Subotici **Marko Zelić**.

Marko je prvo dijete u obitelji **Silvije i Miroslava Zelića**, te ima mlađu sestru **Ivu**, a svoj talent pokazao je još u vrtiću.

S tri godine je krenuo u vrtić, a prvi crtež koji je izazvao reakcije slikao je mami na dar – vazu s cvijećem. Tada je odgojiteljica pozvala mamu Silviju i rekla joj kako je Marko naslikao nešto posebno.

»Nisam do tada obraćala veliku pozornost, bila sam svjesna da je crtež lijep, ali Marko je tako crtao i doma. Oduvijek je volio crtati. Znao je povaditi sve listove iz bilježnice i crtati na njih, pa ih poredati po podu kao tepih. Tada mi je odgojiteljica rekla da to nije, običan crtež za djecu toga uzrasta, nego da je Marko izuzetno talentiran i da bismo ga trebali usmjeriti u tom pravcu. Tek tada smo počeli obraćati pozornost na njegove crteže«, kaže mama Silvija i dodaje da su nakon toga razgovora počeli razmišljati o tome da daju Marka na privatne sate crtanja.

Čekali su moment kad će ga moći upisati u školu slikanja, te je tako 2017. godine Marko krenuo u školu slikanja – likovnu radionicu *EmArt* kod profesorice **Emilije Grubanov-Martinek**, koja je voditeljica spomenute likovne radionice i učiteljica u OŠ *Jovan Jovanović Zmaj* u Subotici.

Kako izgleda sat slikanja Marko nam je opisao:

»Sat crtanja traje sat i pol vremena. U likovnoj radionici slikamo uglavnom na zadanu temu. Profesorica nam ponudi tri-četiri teme i onda biramo što nam je draže. Tada prvo pravim skicu, a za to mi ne treba puno vremena, jer dok profesorica priča, ja već imam sli-

ku u glavi. I onda uzimamo blok papir i slikam olovkom, te kasnije prelazim crnim rolerom i tada dolazi na red boja«, objašnjava nam Marko i dodaje kako najviše voli slikati drvenim i vodenim bojicama, a osobito ih voli kombinirati.

Na upit koliko je radova do sada naslikao Marko nije znao odgovoriti, jer, kako je rekao, nikada ih nije brojao. Bili su tu radovi koji su bili manje ili više uspješni, a veliki broj njegovih radova završio je na brojnim likovnim natjecajima koje redovito šalje profesorica Grubanov-Martinek.

»Na natjecaje se uglavnom šalju originalni radovi, tako da imam samo kopije radova za koje sam dobio neku nagradu ili priznanje. Ne znam točan broj nagrada koje sam do sada osvojio, ali one najznačajnije su: I. mjesto i zlatna medalja na likovnom natjecanju *Fragrance of art buds* u Indiji; I. mjesto na VII. Internacionalnom internet natjecanju umjetnosti *Марка Дружба* u Ukrajini; I. mjesto na likovnom natjecanju *Kladenska veverka* u Češkoj; II. mjesto na likovnom natjecanju u Portugalu, te brojne druge nagrade«, kaže Marko, koji je prošle godine u prosincu dobio i Pokrajinsku nagradu *Talenti 2019.* godine.

Osim spomenutih nagrada, u njegove ruke pristiglo je i na desetke nagrada i pohvalnica iz Srbije, Mađarske, Bugarske, Njemačke i Rusije.

Mišljenje struke

Za Markov rad i talent likovni pedagog na prostoru bivše Jugoslavije, profesor u mirovini, kipar i likovni kritičar **Andrija Šaranović** je rekao: »Ovo je rukopis iskrene čiste dječje emotivnosti sa širinom osjećaja za paletom Van Gogha, beskrajnim azurnim nebom, sveltremenskom arhitekturom uz mnogo intelektualnih nadahnutih detalja koji produhovljuju sliku dječjom dušom.«

U slobodno vrijeme Marko najviše voli slikati likove iz **Disneyjevih** crtanih filmova, te likove iz znanstveno-istraživačkog filma *Avatar*.

Osim osnovne škole, gdje je odličan učenik i spomenute Likovne radionice, Marko pohađa i nižu Muzičku školu u Subotici, gdje svira harmoniku u klasi prof. **Miroslava Iđića**. Kako sve sustiže, mama Silvija kaže da se Marko zna dobro organizirati, te da tako stigne i učiti, igrati se, svirati, pomagati po kući i slikati.

»Često zna navečer nakon svih obveza povući se u svoju sobu i crtati. Njega crtanje ispunjava i odmara.«

Do sada, u posljednje tri godine koliko ide u školu slikanja, Marko je sudjelovao na jednoj izložbi, a tema izložbe bila je *mačka*. Njegovi radovi sudjelovali su na brojnim izložbama. Vjerujemo kako će jednoga dana Marko imati i svoju samostalnu izložbu, a do tada će zasigurno iz njegove mašte i preciznih ruku proizaći još puno, puno umjetničkih radova.

Ž.V.

Smotra dječjih pjevača i zborova – online

Ovogodišnja Smotra dječjih pjevača i zborova ostat će zapamćena kao »posebna«. S obzirom na svima poznatu situaciju i učestalo mijenjanje epidemioloških mjera, članovi Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisama* donijeli su odluku kako će ovogodišnja Smotra, XVI. po redu, biti održana online. Smotra će biti premijerno prikazana 6. rujna, s početkom u 19 sati, na Televiziji K23, na web portalu www.k23tv.com, na Facebook profilu udruge, kao i na YouTube kanalu udruge. Tko sve sudjeluje na ovogodišnjoj smotri i koje će pjesme izvesti, neka bude iznenađenje. Vjerujem da ćete većinu svojih vršnjaka odmah prepoznati. Budite im podrška!

Ž.V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Lovro Vukov**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: zasad nemam

VOLIM: igrati nogomet

NE VOLIM: nema toga što ne volim

U SLOBODNO VRIJEME: igram nogomet

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: svećenik ili nogometaš

Too
Tóth optika

DR. TÓTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem uramljene slike svjetskih majstora. Informacije na mobitel: 062-868-79-64.	Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, viran-goši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pre-gače i sl. Tel.: 024/532-570.
Prodajem strug. Informacije na mobitel: 063-890-42-95.	Dvobrazni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, pa-puče, marama i slično, starinska kolijevka. Tel.: 024/528-682.
Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili ma-darskim putnim ispravama za posao u Njemač-koj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.	Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjeseč-nog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigu-rani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kon-takt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.
Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od gra-da, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel.: 064 247-09-49.	Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.
Primam u radni odnos zubnog tehničara s isku-stvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.	Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.
Prodaje se građevinska parcela površine 844 m ² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.	Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m ² . Tel.: 064 18-39-591.
U Somboru prodajem kompletno završenu ter-moizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.	Hitno i povoljno prodajem zemlju u Subotici, 1 h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.
Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šima-novačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građe-vinskom području, ukupne površine 25a i 14m ² . Dragan 063-509-902.	Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Miču-rinovoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.
Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km juž-no od sela Golubinci površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063-509-902.	Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perme pu-njene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024-532570
Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špe-diter, auto lada samara (i krovni nosač i auto priko-lica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.	Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.
	Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Akcija sistematske deratizacije

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za komunalne poslove, energetiku i promet, u suradnji s **Oris d.o.o. Sombor** i članovima grupe ponuđača: **Ciklonizacija a.d. Novi Sad** i Zavodom za antirabičnu zaštitu **Paste-rov zavod Novi Sad**, provodi akciju sistematske dera-tizacije na području Grada Subotice koja će trajati do 1. studenog. Ova sistematska akcija provodit će se u svim naseljenim mjestima – po kućanstvima i objek-tima kolektivnog stanovanja – stambenim zgradama.

Deratizacija je za sve građane besplatna, potreb-no je samo da omoguće vidno označenim stručnim operativcima da postave pripravak, kao i da se pridr-žavaju dobivenih uputa. U okviru akcije koristit će se moderni biocidni preparat odgođenog djelovanja u tvorničkom pakiranju od 500 grama, a građani će sve upute za uporabu i mjere opreza dobiti otisnuto na pakiranju.

Točni datumi kada će operativci obilaziti njihov dio grada ili naseljeno mjesto građani će moći vidjeti na oglasnim pločama u svojim mjesnim zajednicama. Oni građani koji ne budu kod kuće u vrijeme kada operativci budu u njihovom dijelu mjesne zajednice, dobit će obavijest da pripravak mogu naknadno preu-zeti u sjedištu svoje mjesne zajednice.

Za dodatne informacije možete se obratiti Emini Sa-lapura, **Oris d.o.o. Sombor**, Bezdanski put bb, 25000 Sombor, na telefon: 025/515 50 55.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 8. 9. 2020.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga **CroArt** prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC **Bunjevačko kolo**, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

Astra Telekom

STANDARD
MIX PAKETI

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Autor KRISTIJAN SEKULIĆ 21	FLAMANSKI KARTOGRAF GERARDS 1569. ZEMLJA KARTA		METAR BESPRIZORNI, SIROMAŠNI, BLJEDNI	NIZOZEMSKI SLIKAR CORNELIUS XVIII. st.	TREĆI SAMOGLASNIK	NATIONAL INVESTIGAT. AGENCY	MANGUP, BEČAR	INTERNAT. WOMENS DAY	JEDNO OSIGURANJE MOT. VOZILA
VOJNIČKO GROBLJE U GRČKOJ 2. SLOVO									
					AMER. DRŽAVA NESTEROIDNI ANTINFLAM. LIJEKOVNI				
STUDIO AV OPREME U NS LANAC BRZE ISHRANE									
TIP VISOKO TRAVNATE SAVANE						PRVO SLOVO DIZALICA		15. SLOVO VELIKE ŽIVOTINJE	
OSTAVLJENI TRAG							SOMBOR PROG.SPORT- SKE HRANE U B. PALANCI		
DIO NASELJA U PADOVI			POKRAJINA U AUSTRIJI VISOKI ČIN U MORNARICI						KRIVO, NEMORALNO PROTU - NARAVNO
IRISH REPUBLICAN ARMY				VRHOVNI BOG FILISTEJACA LIJEK PROTIVU BOLOVA					
ČETVRTO SLOVO		DOKTOR (INT. KRAT.) AM. GLUMICA BRIE			PJEVAČICA BADIĆ MALI MODEL OBJEKTA				
	TURSKO KUPATILO KOS. LIBERET. ARMY					UMAK, PRELJEV			
KOŠ. TRENER ČZ SLOBODAN RIM, PROVINC. ILLYRICUM						TIEFE VENEN THROMBOSE			
						REGIONALNI INTERNET REGISTAR AZOT			
								AUSTRIA BORIS DVORNIK	
GRAD U CALIFORNIJI	GRAD U KATALONJI SIMBOL ZA EL. PROVODNOST					SIMBOL ZA ELEKTRIČNI OTPOR	TV KUĆA U BIH DRUGI SAMOGLASNIK		
GABI NOVAK			GRAD U TEXASU USA						

RJEŠENJE:
 VODORAVNO: M, ZEJTINLIK, BERAR, IOWA, McDONALDS, LJANOS, A, K, OTISAK, SO, VO, TIROL, IRA, DAGON, D, DR, NINA, AMAM, SOS, KLIPA, TVT,
 ILIRIK, RIR, PASADENA, A, OLOT, BN, GN, LAREDO
 OKOMITO: B, I, P, ZEMLOVID, KLA, G, MERCATOR, ALISON, JADNI, ADMIRAL, TROOST, RAPIDOL, I, NSAID, MAKETA, NIA, KRAN, N, R, LOLA, OGI-
 STRA, E, IWD, SLONOVI, BD, KASKO, NASTRANO

Nogomet Srpska liga Vojvodina

Polovično

SUBOTICA – Dva vezana domaćinstva nogometaši *Bačke 1901* riješili su polovično. U izvanrednom kolu, odigranom u prošlu srijedu, protiv *1. maja* iz Rume zabilježili su poraz rezultatom 1:2 (1:1). Od početka utakmice rivali su igrali čvrsto, ispitujući snagu protivnika. U 17. minuti, nakon neuspjelog zaleđa Rumljana, brzonogi **Novak Vujošević** se našao oči u oči s gostujućim vratarom i rutinski ga svladao. Gosti su poravnali nakon svega 10 minuta. U nastavku su oba rivala igrala čvrsto, na momente i nervozno. Kad su se već svi pomirili s podjelom bodova gosti su u sudačkoj nadoknadi zatresli mrežu Subotičana i tako prigrabili sva tri boda. U redovitom, 4. kolu, Subotičani su rezultatom 2:1 (1:0) svladali odličnu ekipu *Hajduka 1912* iz Kule. I pored velike vrućine oba rivala su igrala vrlo požrtvovno. Nakon puno pretrčanih kilometara i po dvije bravurozne obrane vratara, u 28. minuti, iz slobodnjaka s 27-28 metara **Manojlović** razantnim udarcem po zemlji pogađa mrežu Kuljana. Iako su domaćini odlično započeli drugo poluvrijeme, tijekom njihovih najžešćih ataka *Hajduk* je u 52. minuti poravnao. Svega dvije minute kasnije na loptu je natrčao *Bačkin* poletarac **Provči** i svojoj ekipi donio novu prednost od 2:1. U finišu, riješeni da osvoje makar bod, gosti opsjedaju protivnička vrata, a Subotičani u 85. minuti ostaju bez Manojlovića, koji je unutar dvije minute dobio dvije javne opomene. U preostalom vremenu Kuljani nisu uspjeli poravnati. U narednom kolu *Bačka 1901* gostovat će *Dunavu* u Starim Banovcima.

Rasprodaja bodova

ČONOPLJA, NOVI BANOVCICI – U izvanrednom, 3. kolu, *Sloga* je rezultatom 0:3 (0:0) položila oružje pred ekipom *Stari grad*. U srazu dva nova srpskoligaša u Čonoplji gosti su bili s(p)retniji. Skoro sat vremena igralo se egal, obostrano napadački. Stvorene prigode, najviše zahvaljujući odličnim vratarima, nisu realizirane, a onda su gosti iz Bačke Palanke za svega 25 minuta došli do uvjerljive pobjede. Zgodicima u 58., 73. i 84. minuti zapečatili su sudbinu Čonopljanaca i osigurali tri dragocjena boda. U 4. kolu, na gostovanju u Novim Banovcima, *Sloga* je ubilježila drugi poraz zaredom i upala u krug ekipa kojima predstoji borba za opstanak u ovom rangu natjecanja. *Omladinac* je zabilježio sigurnu pobjedu od 3:0 (1:0), pogocima u 27., 87. i 90. minuti. Sve do potkraj utakmice domaćini su imali minimalnu prednost, a Čonopljanci su sve snage bacili u napad, pokušavajući poravnati, što je iskusna ekipa *Omladinca* kaznila pogocima u posljednjim minutama utakmice. U narednom kolu *Sloga* će ugostiti ekipu OFK *Vršca*.

Preokret za poraz i pobjeda iz penala

PANČEVO, SOMBOR – Nogometaši *Radničkog 1912* u derbiu izvanrednog kola, u prošlu srijedu su gostovali u Pančevu,

kod ekipe *Dinamo 1945*. U srazu dva aspiranta na najviši plasman sigurniji su bili domaćini i zabilježili pobjedu rezultatom 3:1 (2:1). Domaćini su bolje otvorili utakmicu, imali više od igre, ali su Somborci u 37. minuti pogotkom **Kneževića** prvi zatresli protivničku mrežu. *Dinamovci* su poravnali nakon dvije minute, a na samom isteku prvog poluvremena i preokrenuli rezultat. Već u 48. minuti pogodili su mrežu **Ićitovića** za konačni rezultat utakmice. Somborci su se otvorili, preuzeli inicijativu, međutim, rezultat se više nije mijenjao. Jedino je **Goronjić** nakon grubog starta u posljednjoj minuti dobio izravn crveni karton. U 4. kolu *Radnički 1912* je na domaćem travnjaku zabilježio pobjedu protiv *Tise* iz Adorjana rezultatom 2:1 (1:1). Somborci su neočekivano naišli na vrlo žestok otpor protivnika. Iako su se bolje otvorili i već u 15. minuti pogotkom **Švelje** došli u prednost, greškom u obrani dopustili su gostima poravnanje u 29. minuti. U nastavku su domaćini nastojali doći u novu prednost, a to su uspjeli tek u 62. minuti pogotkom Kneževića udarcem s bijele točke. U narednom kolu, u novom derbiju, Somborci će gostovati u Novom Sadu, kod ekipe *Mladosti*.

Vojvođanska liga Sjever

Presudio rani zgoditak

SOMBOR – U derbiju 3. kola *Radnički* je ugostio trenutačnog lidera, *Vojvodinu* iz Bačkog Gradišta i zabilježio poraz od 1:2 (0:1). Gosti su došli u prednost već u 5. minuti, nakon prvog ozbiljnog napada. Najidealniju prigodu za poravnanje u prvom dijelu je propustio **Lazar Žeželj**. Nakon idealnog ubacivanja **Lučića**, nezonski je oštro šutirao i prebacio vrata protivnika. U finišu poluvremena *Radnički* je imao još jednu odličnu prigodu, međutim **Ožegovićev** udarac maestralno je obranio gostujući vratar. Gosti su prednost podvostručili u 62. minuti iz jedne munjevit kontre. U 73. minuti **Mazinjanin** je ubacio s lijeve strane, a na oštru loptu natrčao je jedan od obrambenih igrača *Vojvodine* i glavom ju zakucao u vlastitu mrežu. Iako se do kraja susreta igralo pred gostujućim vratima, Somborci nisu uspjeli poravnati. *Radnički* će u izvanrednom kolu gostovati u Srbobranu kod istoimene ekipe, a u redovitom će dočekati ekipu *Obilića* iz Novog Kneževca.

Vratili se s punim plijenom

TAVANKUT – U 3. kolu *Tavankut* je ugostio ekipu OFK *Vrbasa* iz istoimenog mjesta i zabilježio pobjedu rezultatom 3:1 (1:0). Iako je tijekom cijelog prvog poluvremena domaćin napadao i stvarao prigode, tek u 43. minuti **Sloboda** je realizirao odličnu asistenciju igrača utakmice **Nebojše Skenderovića**. Na samom početku nastavka hladan tuš za Tavankučane. Gosti su u 47. minuti eurozgoditkom jednog od svojih napadača uspjeli poravnati. Svega tri minute kasnije za novu prednost domaćina, a u 70. minuti i za konačan rezultat, Skenderović je zatresao mrežu žilave ekipe Vrbšana. U narednom, izvanrednom kolu *Tavankut* će gostovati u Crvenki, a u redovitom će ugostiti lidera, *Vojvodinu* iz Bačkog Gradišta.

APATIN – Utkmicu 3. kola OFK *Mladost Apa* je protiv *Vojvodine* iz Tovariševa odigrala vrlo sigurno i zabilježila čistu pobjedu rezultatom 3:0 (1:0). Apatinci su utakmicu otvorili silovito i protivniku stavili do znanja da ih zanima samo pobjeda. Gosti su sve karte bacili na obranu, kako bi što dulje sačuvali vlastitu mrežu. Domaćini su pogotkom **Vukadinovića** u prednost došli već u 7. minuti. U nastavku Apatinci pojačavaju tempo, a **Mitrović** u 70. i pričuveni igrač **Repac** u 76. minuti tresu mrežu gostujućeg vratara za konačni rezultat utakmice. U narednom, izvanrednom, kolu Apatinci će gostovati u Vrbasu, kod ekipe OFK *Vrbasa*, a u redovitom će ugostiti *Crvenku*.

Područna liga Sombor

Željezničari pokazali tko je gazda

BUKOVAC – Nogometaši somborskog ŽAK-a u gradskom derbiju odigranom u Bukovcu zabilježili su sigurnu pobjedu protiv *Omladinca*. Rezultat od 0:3 (0:2) mogao je biti i uvjerljiviji, pa domaćin i nema razloga za veliko nezadovoljstvo. Somborci su utakmicu započeli silovito, a već u 6. minuti mrežu domaćina zatresao je **Čivčić**. Nakon još nekoliko propuštenih prigoda **Sazdanić** je u 35. minuti podvostručio prednost gostiju. **Hoscieslavski** u 62. minuti nije realizirao penal, a samo deset minuta kasnije Vulin je postavio konačni rezultat. U narednom kolu ŽAK će ugostiti ekipu BSK iz Bačkog Brestovca.

Očekivano

STANIŠIĆ – Na gostovanju u Stanišiću, kod jednoga od najozbiljnijih aspiranata na lidersku poziciju, ekipe *Stanišić 1920*, očekivano, *Tvrđava* iz Bača nije izdržala opsadu domaćina i poražena je rezultatom 3:0. Domaćin je odigrao rutinski, a Bačani, pored sve borbenosti, nisu uspjeli postignuti niti počasni pogodak. U narednom kolu *Tvrđava* će ugostiti ekipu *Radnički 1918* iz Ratkova.

Područna liga Subotica

Tijesno u Bajmaku

BAJMAK – U 3. kolu *Radnički 1905* je ugostio ekipu s dna ljestvice, *Sutjesku* iz Bačkog Dobrog Polja. Teže od očekivanog, domaćini su s minimalnih 1:0 (0:0) zabilježili unaprijed uknjiženu pobjedu. Ova utakmica je dokaz da se za svaki bod, bez obzira na snagu protivnika, i najjači moraju izboriti. U derbiju narednog kola Bajmačani će gostovati u Novom Žedniku kod ekipe *Preporoda*.

Ispuštena pobjeda

ĐURĐIN – U vrlo borbenoj utakmici, odigranoj u Đurđinu, domaćin je rezultatom 1:2 (0:0) prepustio bodove ekipi *Sloge* iz Ostojičeva. U narednom kolu *Đurđin* će gostovati u Adi, kod ekipe AFK.

MNL Sombor – Apatin – Kula – Odžaci 1. razred

Monoštorcima puna mreža

KULA – S prvog gostovanja u novoj sezoni *Dunav* se u Monoštor vratio s punom mrežom. Očekivano, jedan od favorita za najviši plasman, *Kula*, rezultatom od 4:0 upisala je nova tri boda na svoj konto. U narednom kolu Monoštorci će ugostiti ekipu *Aleksa Šantića* iz istoimenog mjesta.

Bodovi s neugodnog gostovanja

KRUŠČIĆ – S prvog gostovanja u novom prvenstvu ekipa *Dinama 1923* u Breg se vratila s nova tri boda. Oduvijek neugodnog rivala, ekipu *Mladosti*, u Kruščiću je svladala rezultatom 1:2 i na najbolji način potvrdila najavu juriša na najviši plasman na ljestvici. U derbiju narednog kola Berešci će ugostiti ekipu *Kule* iz istoimenog mjesta.

Ivan Andrašić

POGLED S TRIBINA

Europa

Polagano se zahuktava i europska nogometna scena, na kojoj je, unatoč ispadanju *Lokomotive* iz kvalifikacija za Ligu prvaka i dalje pet hrvatskih predstavnika. Jer, *lokosi* svoju euro odiseju nastavljaju u kvalifikacijama za Ligu Europe. Ali, pođimo redom. Prednost ima hrvatski prvak *Dinamo*, koji je na velike muke i uz dosta sreće na koncu uspio proći rumunjski *Cluj*. I to nakon penal ruleta u kojemu ga je spašavao vratar **Livaković**. Ali pobjedi se ne gleda u zube, jer je ždrijeb u ponedjeljak već donio novoga protivnika u trećem kvalifikacijskom kolu. I to kakvoga. Zahuktalog *Ferencvárosa*, koji je uspio svladati *Celtic* u Glazgowu, a sada doma dočekuje višestrukog prvaka Hrvatske. Netko će reći dobro je što se igra u Budimpešti, jer je prošlo gostovanje *Dinama* okrunjeno impresivnom pobjedom od 4:0. Kako će ovoga puta biti ostaje nam vidjeti sredinom mjeseca kada je na programu ovaj izlučni susret (igra se samo jedna utakmica).

Hajduk i *Osijek* startaju u svojoj europskoj ulozi, ali je ždrijeb bio mnogo naklonjeniji Splićanima koji su izvukli *Renovu* i idu u goste u Sjevernu Makedoniju. U glavni grad Slavonije pak stiže švicarski *Basel*, momčad koja je prošle godine igrala u četvrtfinalu ovoga natjecanja i domaćini neće imati ulogu favorita u ovom susretu.

Što se tiče 1. HNL, uzbuđenja su i dalje redovita u svakom kolu. Najsvježije je bilo u Splitu, gdje je *Slaven* odigrao sjajan susret i pokvario *Hajduku* (2:2) stopostotan učinak. Maksimalni su još jedino *Dinamo* i *Gorica*. *Modri* su u derbiju kola uvjerljivo svladali *Osijek* (4:1), ali uz nekoliko penala, dok je hit momčad *Gorice* doma bila bolja od *Šibenika* (3:2). *Rijeka* se pobjedom protiv *Istre* (2:1) vratila u borbu za vrh tablice, dok su *Varaždin* i *Lokomotiva* remizirali (1:1).

Kakav je elitni razred hrvatskog klupskog nogometa najbolje svjedoči aktualna tablica na kojoj je *Osijek*, koji je još uvijek u Europi, trenutačno u zoni ispadanja sa samo jednim osvojenim bodom u tri odigrana kola. S druge strane, *Gorica* je druga s velikih devet bodova, dok je *Varaždin* solidan peti s četiri osvojena boda.

Ljubitelji hrvatskog nogometa mogu uživati. Još ako tako bude i u europskim susretima...

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Geotopografska piramida u Oromu

Iz Ivković šora

Računam

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi. Jeto, čim je zarudila zora, ja se trgo. Ko ga je njegov iz pivcom, latio se kukurikanja pa nikako da stane. Njemu valjdar već svanilo, izbudio svu čeljad na salašu. Taki sam bio bisan; da sam ga uspio uvatit, ja mislim da bi bilo friške čorbe i priko nedilje. Neće on meni određivat kad ću ja ustat, ta nema više državni fabrika da moraš se dizat pod komandu. Al kad sam već usto i umio se, ajd ko računam da uzmem i poradim to malo po avliji. Bar za jutros, jel na salašu nikad nije porađen poso. Stalno ima štogod za radit: te krmača provali obor, daj pravi, zaglavljivaju; te bik razdrma jasje, opet daj majstoriši. Salaš je taki, čeljadi moja, stalno je čovik na uzici. Al najmanje košta: kad zafali stup, otpilaš drač i gotovo. Nađe se svega, pa se ne mora stalno trčat po dućanima i drvarama i trošit na materijal. Na priliku, ja sam svežem i metle od pruća, pruća ima pun do, samo ga triba posić. Gledim i računam koliko sad ovaj huncucki način života samo provarda svega što se kadgod hasniralo. Jeto, na dolu i nuz kanal stalno ratujemo s trskom. Ne zna čovik više di će snjom, širi se čak i po njivama nuz do a kadgod se čeljad svađala za snop trske. Jedva se čekala zima i oma se grabio vagov, pa na do nasić trske. S njom se pokrivali salaši, košare, ta i sve što je bilo opravljeno i pod krovom. Samo je taki materijal, ispod trske si mogo na tavanu u srid lita ozepst a zimi borme nikad nije bilo zima. Pa ondak nema više ko ni čutke skupit po njivi, a čutke su samo taki ogriv. Na njima se uvik najbrže skuvala užna, a i najlakše užarila peč. Više skoro niko ni kuruze ne bere, a tek niko ne siče kuružnu. I sam sam ovog prolića pokvario čardak, sav mi se naerio niki, pa ko računam da ga bolje sam pokvarim jel će se još srušit na čega i eto ti štete. A evo i mog Periša. Vidim, ide vamo pa i on gleda doli od Ivković šora prema dolu, tamo di je vatrenjača. Sve zaraslo u žbunje i pruće. Nema ko raskrčit, jalda, velim mu, a on će meni natrag: »Dabome da nema. Ta svit se skroz izokrenio, pajdo moj. Svi se samo nabijemo prid tu televiziju i samo gledimo ko da nas nepro obuzo, ko će šta divanit, ko će koga opanjkavat i kudit, di se šta tervilo u bilim svitu, ko je išo na more, ko je zaražen ovom novom veštačkom boleštinom a niko ne gleda više svoj poso«. Gledim u njeg začuđeno, pa se sve mislim otkud njemu taki pametan divan. Nije običan, al skroz je u pravu. Priviše smo se mi modernizirali, čeljadi moja. Priviše gledimo niki svoj nesvaćen račun, pa sve manje radimo kako Bog zapovida. Ja se sićam još kugod dite da se svit svađo u domu u selu kad se dilila jarda na košenje, svi vikali: »Ja ću odaleg dovleg«; onaj drugi: »Dajte meni koji fat više, imam više josaga«. A sad moramo na mobu pokosit jardu i parkove po selu, nema ko. Jedino se late oko izbora štogod malkoc poradit. Na sriću, ima još dobrog svita pa se pokosi, al ni med njima nema mladeži, samo par nji, sve su to stariji ljudi i žene. Neću više ni računat, uvik mi ispadne nikako račun nevaljan. Ajd, zbogom.

Bač Ivin štodir

Peć stvorita za gibanicu

piše: Ivan Andrašić

Bač Iva i njegova se jako obradovali ka jim čak z drugoga kraja svita u goste došo pajtaš iz dičji dana Marka. Lipo ga dočekali, bač Iva skuvo paprikaš o staroga pitla i velikoga papka, vada o još starije krmače. Bač Ivina zamisla rizanaca o sami jaja, a veli zažariće i peć, pa napraviti ukiselo gibanicu, jednu struku makom, jednu orasima. I to nako, kako znade da Marka volji, više fila neg tista. Potli ručka se još malo izdivanili i u slast popili par bukarica katarke, pa gost ošo malo prileć. Bač Ivina samo oprala sude i otrisala astal, pa se latila gibanice. Ni tila peć u kujne, pri nekoliko godina jim jedan malo dalji rod sazido na dvoru pravu paorcku peć. Ni bila baš ni mala, komotno se u njoje moglo speć prase o dvajs kila. Bač Iva je ošo zažariti, veli šćim gibanica iskisne, biće ugrijana baš kako triba. Na jednomu frtaljčiću lane metnili kukuruze, pa jesenas obrali ručno. Kukuruzvinu isikli i svozili u dvor. Istina, malo se namučili, ni taj posov više ni za njega ni za njegovu, al eto, znade da njegovi baka i dida u peć oduvik ložili kukuruzvinu. Tako i sad, al kukuruzvine nema puno, pa je čuvu samo za posebne prilike. Vako ložu koikakim granjicem, a toga uvik ima. Ka se kljastru voćke, bač Iva svake godine vidi da se o kuma Tune natovari puna prikolica toga granja i granjica, pa odnese na Medan. Vada mu ne triba. Sve mu žo, al sramota pitat obili se to moglo istovariti ko njega. Doduše, kum Tuna, otkao avanzovo u politike i priselijo se u varoš, a u kuće priko puta osto njegov stariji i njegovi, više ni dolazijo ni kljastrit voćke. Ko i ko drugi malo veći političara, našo bi se kogod to mu uraditi, al ne za novce, neg će mu digodštogod srediti, a našo bi se i kakigod što imade traktor. I njemu štogoda triba, pa bi sve natovarijo na prikolicu i odno na Medan. Isto tako i ka se peće rakija, jal kuva pekmez, donese lipi drva, najde čoveka jal ženu i zoto. Lako njemu, ka mu se svi trpu. I još mu drago što sve to bude mukte, to oduvik najviše voljijo, ko da odmalena zno da će bit političar. A on i njegova vada pozaboravljali sve što znali u mlađi godina. Doduše, njegove baš nikada ni išo o ruke pekmez, uvik zvala bač Ivinu da je pomogne. Bač Iva se o dičji godina naučijo šporovat. I njegov pokojni dada bijo čuvarno čeljade, nikada ni bacijo ni zarđani šarof. Ni o njegovi voćki se ništa ni bacalo. Ka ji okljaštri, sve granje i granjice on i mater isiču i povežu u male snopove. To se brzo osuši, pa se iskoristi jal za peć, jal za kotlanku, jal za kazan. Tako naučito o nji, pa tako i do dan danas radui bač Iva i njegova. Bome, prišporuje se tako i dosta pravi drva. A ka se loži, ne triba ti ni sikirica. Ka triba, razvežeš snop, pa ložiš koliko triba, a kadgoda u vatru ubaciš i ciloga. Vaj put ni ložijo granjice, neg kukuruzvinu. Veli, ne bi tijo da bude tvrda vatra, o kukuruzvine će bit baš kaka triba za gibanicu. Taman se peć zažarila koliko triba, razgrnijo pepel u stranu, njegova donela i turila tepsiju. I stvarno, gibanica bila rumena ko divojački obraz. A i Marka se probudijo baš na vrime.

NARODNE POSLOVICE

- Tko na početku nije dovoljno pametan, njega će kraj opametiti.
- Ako želiš biti sretan, moraš živjeti skriveno.
- Jak je onaj koji obori, a još jači onaj koji se podigne.

VICEVI, ŠALE...

- Distanca?
- Molim?
- Distanca?
- Ne razumijem!
- Ma distanca?!
- I dalje ne razumijem!
- Di je stan'ca autobusa?

U braku je najvažniji razgovor. Kada mi je suprug rekao da mi ne trebaju nove cipele, razgovarali smo 478 sati i zaključili da mi ipak trebaju...

MUDROLIJE

* Ono što sam ja rekao govori o meni,
ono što si ti razumio govori o tebi.

* Sve protiv čega ste – slabi vas,
sve za što ste – osnažuje vas.

Vremeplov – iz naše arhive

Zelena fontana, 2008.

**PETAK
4.9.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski spašavatelji
11:12 Neobični cvjetovi
Hrvatske, dokumentarni film
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Heartland
15:05 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska:
Klanjec - Galerija Antuna
Augustinčića
17:00 Vijesti u 17
17:20 Upoznajmo Hrvatsku -
zaronite s nama: Brod Peloro
- otok Lastovo
17:33 turizam.hrt
18:10 Potjera 43:1
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Ima li što novo?,
emisija o školstvu
21:05 Trinaest dana, film
23:30 Dnevnik 3
00:04 Milijarde
00:59 Dr. Oz
01:39 Dnevnik 3
02:05 Avionima na kraj
svijeta: Kenija - leteći Masai,
dokumentarna serija
02:57 Gorski spašavatelji
03:42 Heartland
04:27 Reprizni program
05:42 Dnevnik 2
06:24 Diva, telenovela

05:27 Kultura s nogu
05:53 Regionalni dnevnik
06:37 Susjedstvo tigrića
Daniela, crtana serija
09:41 Alvin i vjeverice
10:30 H2O: uz malo vode
11:00 Majmunska posla,
dokumentarni film
11:54 Stanlio i Olio,
američko-britansko-kanadski
film
13:34 Pastuh zvan Ponoć,
kanadsko-američki film
15:06 Zavolite svoj dom i vrt
uz Alana Titchmarsha
16:00 Regionalni dnevnik
16:43 Avionima na kraj
svijeta: Kenija - leteći Masai,
dokumentarna serija
17:39 Bitange i princeze
18:14 Kuhan i pečen

19:04 Alvin i vjeverice, crtana
serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Jedan dan u životu
Zemlje: Do kraja dana,
dokumentarna serija
21:00 5.com s Danielom:
Zdenka Kovačiček i Dean
Kotiga
21:59 Neustrašiva, serija
22:49 Varalice
23:34 Auto-biografija: Slučaj
skrivenih trkačih automobila
, dokumentarna serija
00:25 Graham Norton i gosti
01:11 Pastuh zvan Ponoć,
kanadsko-američki film
02:38 Noćni glazbeni
program

**SUBOTA
5.9.2020.**

07:25 Klasika mundi: 7.
Međunarodni festival
komorne glazbe Musica
Maxima u muzeju Mimara
08:05 Hondo, američki film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Pravac vjenčanje,
američki film
13:55 Istrage prometnih
nesreća
14:23 Prizma,
multinacionalni magazin
15:08 Zapisano u kostima
15:41 Rusija sa Simonom
Reeveom, dokumentarna
serija
16:43 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik
17:40 Lijepom našom: Darda
09:15 Pozitivno
09:45 Biblija
09:55 Ludbreg: Čast Krvi
Kristove - misa, prijenos
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Rijeka: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:02 Nikolaj i Aleksandra -
Pisma, dokumentarni film
16:00 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:16 Sanjaj na veliko,
dokumentarni film
17:40 Lijepom našom: Darda
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Lav, britansko-
australsko-američki film
22:00 Loto 7 - izvještaj
22:05 Studeni čovjek,
američki film
23:55 Dnevnik 3
00:32 Hondo, američki film
01:57 Dnevnik 3
02:23 Reprizni program
03:08 Skica za portret /
Fotografija u Hrvatskoj
03:18 Rusija sa Simonom
Reeveom, dokumentarna
serija
04:18 Prizma,
multinacionalni magazin
05:03 Dnevnik 2

05:45 Lijepom našom: Darda

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Susjedstvo tigrića
Daniela, crtana serija
09:35 Alvin i vjeverice, crtana
serija
09:55 Vrijeme je za priču
10:21 EBU drama:
11:00 Kraljica Elizabeta
II: Preobrazba kraljevske
obitelji, dokumentarna serija
11:50 Vrtlarica
12:25 Život u parku
13:20 Lidijina kuhinja
13:50 Stani v Zagorju:
Desinić, dokumentarna serija
14:25 Ubojstva u
Sandhamnu
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Jedan dan u životu
Zemlje: Do kraja dana,
dokumentarna serija
17:25 United, britanski film
19:05 Alvin i vjeverice, crtana
serija
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Melodije Istre i
Kvarnera 2020., prijenos
22:00 Preživljavanje u divljini
22:50 Varalice
23:45 Auto-biografija: Slučaj
potopljenih Chevroleta,
dokumentarna serija
00:35 Graham Norton i gosti
01:20 Noćni glazbeni
program

**NEDJELJA
6.9.2020.**

07:20 Charade, američki film
09:15 Pozitivno
09:45 Biblija
09:55 Ludbreg: Čast Krvi
Kristove - misa, prijenos
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Rijeka: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:02 Nikolaj i Aleksandra -
Pisma, dokumentarni film
16:00 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:16 Sanjaj na veliko,
dokumentarni film
17:40 Lijepom našom: Darda
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6
20:05 Destinacija: Hrvatska,
emisija o turizmu
20:30 Loto 6 - izvještaj

20:35 Djeca Mediterana
21:30 Mijenjamo svijet:
Djeca u zatvoru - žrtve
Amerike, dokumentarni film
22:30 Dnevnik 3
23:02 Charade, američki film
00:52 Nedjeljom u 2
01:47 Dnevnik 3
02:13 Reprizni program
02:28 Skica za portret /
Fotografija u Hrvatskoj
02:33 Destinacija: Hrvatska,
emisija o turizmu
02:58 Count Basie iz vlastite
perspektive, glazbeno-
dokumentarni film
04:08 Lijepom našom: Darda
05:23 Dnevnik 2
06:05 Rijeka: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Susjedstvo tigrića
Daniela, crtana serija
08:30 Top-lista DTV-a
09:10 Luka i prijatelji
09:40 Grantchester
10:25 Tko ubija u
Brokenwoodu
12:00 Dobar, bolji, najbolji...
britanski slastičar
13:05 Prijestolnice slatkog
života
13:35 Nema posla kao što je
šoubiznis, američki film
15:30 Poldark
16:35 Preživljavanje u divljini
17:20 Šegrt Hlapić, hrvatski
film
19:00 Prljavo kazalište, Šalata
20:05 JFK, američko-
francuski film
23:10 Katarina Velika - Uzlet
00:05 Varalice
01:00 Count Basie iz vlastite
perspektive, glazbeno-
dokumentarni film
02:15 Graham Norton i gosti
03:00 Noćni glazbeni
program

**PONEDJELJAK
7.9.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski spašavatelji

11:12 Croatia's Finest - Dhruv
Baker: Iz Hrvatske s ljubavlju
- Umag/Brtonigla
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Heartland
15:00 Umorstva u
Midsomeru
16:30 Bajkovita Hrvatska
17:00 Vijesti u 17
17:20 Anne od Zelenih
zabata
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Unutrašnjost
Australije: Kimberley se vraća
u život, dokumentarna serija
21:00 Opstanak,
dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:26 Milijarde
00:26 Anne od Zelenih zabata
01:11 Dr. Oz
01:51 Dnevnik 3
02:17 Avionima na kraj
svijeta: Madagaskar - zračni
taksi, dokumentarna serija
03:12 Gorski spašavatelji
03:57 Heartland
04:42 Skica za portret /
Fotografija u Hrvatskoj
04:52 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Diva, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
09:37 Alvin i vjeverice
10:01 Mali princ
10:26 H2O: uz malo vode
11:00 Djeca Mediterana
11:55 JFK, američko-
francuski film
14:55 Viktorijanska
kuća umjetnosti i obrta,
dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Avionima na kraj
svijeta: Madagaskar - zračni
taksi, dokumentarna serija
17:40 Bitange i princeze
18:20 TV Bingo
19:05 Alvin i vjeverice, crtana
serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raskid
21:00 Bobby, američki film
23:00 Navijačko ludilo,
britanski film
00:35 Graham Norton i gosti
01:20 Noćni glazbeni
program

UTORAK 8.9.2020.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski spašavatelji
11:12 Hrvatska moj izbor
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Heartland
15:05 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
17:00 Vijesti u 17
17:20 Anne od Zelenih zabata
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Unutrašnjost
Australije: Sušna sezona, dokumentarna serija
21:00 Opstanak, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:26 Milijarde
00:26 Anne od Zelenih zabata
01:11 Dr. Oz
01:51 Dnevnik 3
02:17 Neukroćena Italija - Život s vulkanima: Vulkanske vode, dokumentarna serija
03:07 Gorski spašavatelji
03:52 Heartland
04:37 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:47 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Diva, telenovela

05:00 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Susjedstvo tigrića
Daniela, crtana serija
10:01 Mali prin
10:26 H2O: uz malo vode
10:35 Ostavština cistercita: Francuska
11:30 Bobby, američki film
13:30 Priča o Brittany Murphy, američki film
14:55 Viktorijanska kuća umjetnosti i obrta, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Neukroćena Italija - Život s vulkanima: Vulkanske vode, dokumentarna serija
17:40 Bitange i princeze
18:20 Kuhan i pečen
19:05 Alvin i vjeverice
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raskid
21:00 Razum i osjećaji, film
23:15 Eichmannov šou, film
00:55 Graham Norton i gosti
01:40 Priča o Brittany Murphy, američki film
03:00 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 9.9.2020.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:20 Gorski spašavatelji
11:12 Globalna Hrvatska HTV
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Heartland

15:05 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
17:00 Vijesti u 17
17:20 Anne od Zelenih zabata
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 Unutrašnjost
Australije: Povratak kiše, dokumentarna serija
20:58 Loto 7 - izvještaj
21:00 Opstanak, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:26 Milijarde
00:26 Anne od Zelenih zabata
01:11 Dr. Oz
01:51 Dnevnik 3
02:17 Neukroćena Italija - Život s vulkanima: Pepeo i lava, dokumentarna serija
03:07 Gorski spašavatelji
03:52 Heartland
04:37 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:47 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Diva, telenovela

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Animirana serija
07:06 Juhuhu
10:04 Ostavština cistercita: Italija, dokumentarna serija
10:58 Razum i osjećaji, britanski film
13:12 Razdvojeno srce, američki film
14:56 Viktorijanska kuća umjetnosti i obrta, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Neukroćena Italija -

Život s vulkanima: Pepeo i lava, dokumentarna serija
17:40 Bitange i princeze
18:20 Šlep šou: Jinx
19:05 Animirana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raskid
21:00 21, američki film
23:00 Kolovoz u okrugu Osage, američki film
01:00 Graham Norton i gosti
01:45 Razdvojeno srce, američki film
03:25 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 10.9.2020.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:20 Gorski spašavatelji
11:12 Balade šetanih kola, emisija pučke i predajne kulture
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:00 Heartland
15:05 Umorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
17:00 Vijesti u 17
17:20 Anne od Zelenih zabata
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6
20:05 Tko želi biti milijunaš?
20:55 Loto 6 - izvještaj
21:00 Tajna Vižule, dokumentarni film
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:26 Milijarde
00:26 Anne od Zelenih zabata

01:11 Dr. Oz
01:51 Dnevnik 3
02:17 Neukroćena Italija - Život s vulkanima: Otoci vjetra i vatre, dokumentarna serija
03:07 Gorski spašavatelji
03:52 Heartland
04:37 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:40 Balade šetanih kola, emisija pučke i predajne kulture
05:10 Dnevnik 2
05:52 Diva, telenovela

05:15 Knjiga ili život
05:45 Regionalni dnevnik
06:29 Juhuhu
10:24 Ostavština cistercita: Njemačka
11:18 21, američki film
13:17 Nakon ljubavi, francusko-belgijski film
14:56 Viktorijanska kuća umjetnosti i obrta, dokumentarna serija
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Neukroćena Italija - Život s vulkanima: Otoci vjetra i vatre,
17:40 Bitange i princeze
18:20 Šlep šou: Pavel
19:05 Animirana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Raskid
21:00 Ledge, američko-arapsko-njemački film
22:45 Žena u zlatu, film
00:35 Auto-biografija: Duhovi Mulhollanda, dokumentarna serija
01:20 Graham Norton i gosti
02:05 Nakon ljubavi, francusko-belgijski film
03:40 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Zapisi s terena

Kad jeleni riču

Proteklog vikenda je ponuda za putovanje bez velikog putovanja bila velika. Naravno, to ne znači bez velikog pakiranja jer to nikad ne uspijem. Vjerujem da je mnogo ljudi u istom problemu i da im količina stvari nikako nije izravno proporcionalna danima provedenim u putu. Tako u dvije noći spakiram dvije torbe, hladnjak s hranom i kofer. Neću se objašnjavati, tko razumije shvatit će, a za sve ostale dodajam opravdanje i ponovim nešto što kažem i sebi kad vidim da sam pretjerala, a to je da sve stane u auto i ništa ne nosim na leđima.

Promoter rike jelena

Mnogo je ljudi kojima sam otkrila ovaj fenomen, ovu čudesnu pojavu u prirodi, a prije svega u ciklusu koji prođe jedan jelen na godišnjem nivou. Zvuči puno složenije od jednostavnog objašnjenja da jeleni riču u periodu kada su spremni za parenje. Prije desetak godina otišla sam prvi put, u ovo doba godine, u jedan dio Gornjeg podunavlja i uživala u ovim uzvicima prirode, osjećala se bliža prirodi i na neki poseban način se povezala s njom. Toliko sam zadivljena tom pojavom da kad god imam priliku spomenem to ljudima i provjerim jesu li čuli, a ako nisu, objasnim o čemu je riječ i kažem da to moraju doživjeti.

Toliko o promoviranju. Sada bih se željela vratiti onom dijelu u kojem, u ovo doba godine i za vrijeme takvih izleta, jačam prije svega povezanost s prirodom. Međutim, ove godine nešto je nadglasalo ovogodišnju riku, a to su pucnji. Sezona lova je u punom jeku upravo u sezoni rike. I znam da su mi objašnjavali da je to kontrolirani lov, da se puca u određene jelene, da to sve netko prati, ali meni srce pati. Tko smo mi da odlučujemo? Netko mi je rekao da drugačije taj rezervat ne bi opstao da nema odstrela i svašta su mi još rekli, ali ja duboko vjerujem da bi se priroda sama najbolje postarala o svemu i da tu nisu potrebne ruke, niti novčanik jednog lovca. Jer, pored želje da ubiješ jelena, moraš imati i prilično mnogo novca kako bi sebi to priuštio. Niz okolnosti i neslaganja je sve duži. I znam da se lovci s ovim ne bi složili i da imaju mnogo svojih uvjerljivih argumenata, ali ja samo pričam kako iz mog ugla to zvuči.

National Geographic uživo

Sada kada sam tko zna koji puta stavila do znanja što mislim o svemu, što me čini tužnom, a što uveseljava, vrijeme je da posebnu pažnju posvetim trenutku u kojem je točno u podne, dok sam bila na molu i odmarala se, u vodu, s druge strane kanala uletio jedan sasvim divan, veliki, čak mogu reći ogroman jelen i pri tome to nije uradio ni malo stidljivo. Uplivao je u vodu, zaustavio se tek toliko da mu viri glava, umirio se, pogledao na našu stranu i pokazao nam se kao u najboljim videima emisija *National Geographica*. Trenutak je bio i više nego nevjerovatan, nešto u čemu se živi i uživa, gdje ti kroz glavu ne prolazi uzeti aparat i fotografirati nego je sve što možeš i želiš – biti u trenutku, diviti se jelenu i prirodi i biti zahvalan na toj prilici.

Ne znam odakle potječe moja fascinacija jelenima, prirodom u cijelini i načinu na koji cijela priroda komunicira, ali je ona toliko iskrena da ne mogu šutjeti pred njom.

Rika kao ljubavna ponuda

Rika jelena se dešava svake godine u istom periodu, s malo odstupanja, ali se vezuje za kraj osmog i početak devetog mjeseca i označava sezonu parenja jelena. Bez obzira smatrate li to romantičnim ili ne, rika je jedan iskren, snažan i ljubavni čin u svijetu ovih divnih životinja. Mužjak riče i na taj način daje ljubavnu ponudu, a košuta je ta koja bira s kim produžava vrstu. Spolnu zrelost jelen dostiže s dvije godine, ali tek sa sedam ima priliku formirati svoj harem s dvije do tri košute, jer tada postaje dovoljno jak, a rogovi su mu dovoljno dugi da se za njega izbori. Ovo je period i kada je jelen najneplašljiviji, jer mu hormoni divljaju, a ljubavni nagoni ga gone.

Sve je jasno, i nema laži, nema prevare i svašta bismo mogli naučiti iz ove priče. Kada ste posljednji put glasno rekli vašu potrebu, makar samom sebi?

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

5+plus

Paket SIGURNOSTI

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da **jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.**

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a **za samo 3.600RSD** godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluj, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM
OSIGURANJE

www.mios.rs
011/ 715 33 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

XVI. SMOTRA DJEČJIH PJEVAČA I ZBOROVA

6. IX. 2020.

u 19:00 sati na kanalu:

Etno Salaš "Balažević"
Donji Tavankut

Smotru pomogli:

